

**Degree Programme in Nursing –linjalla opiskelevien ulkomaalaisten
opiskelijoiden ja heidän ohjaajiensa kokemuksia käytännön harjoittelusta**

**Tampereen yliopisto
Hoitotieteen laitos
Pro gradu –tutkielma
Sanna Laiho
Huhtikuu 2008**

TIIVISTELMÄ
TAMPEREEN YLIOPISTO
Hoitotieteen laitos

Laiho Sanna: Degree Programme in Nursing -linjalla opiskelevien ulkomaalaisten opiskelijoiden ja heidän ohjaajiensa kokemuksia käytännön harjoittelusta.

Pro gradu –tutkielma 79 sivua ja 4 liitettä

Ohjaajat: THT Marja-Terttu Tarkka ja TtM Anna Liisa Aho

Huhtikuu 2008

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Degree Programme in Nursing -linjalla opiskelevien ulkomaalaisten opiskelijoiden ja heitä ohjanneiden sairaanhoitajien kokemuksia Suomessa tapahtuvasta käytännön harjoittelusta. Tutkimuksen avulla voidaan kehittää opiskelijoiden ja ohjaajien harjoittelusta saamien kokemusten laatua.

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Pirkanmaan ammattikorkeakoulussa opiskelevat ulkomaalaiset opiskelijat (n=5) ja heidän käytännön harjoitteluidensa ohjaajat (n=6). Opiskelijat olivat toisen tai kolmannen vuoden opiskelijoita. Ohjaajat työskentelivät Tampereen yliopistollisessa sairaalassa. Tutkimusaineisto kerättiin ryhmähaastattelujen ja yhden yksilöhaastattelun avulla ja analysoitiin käyttämällä laadullista induktiivista sisällön analyysia.

Opiskelijoiden kokemuksissa korostuvat harjoitteluun liittyvät henkilöt, monikulttuurisuus sekä omat kokemukset oppijana olemisesta. Opiskelijan lähiohjaaja, työyhteisön muut jäsenet, harjoittelussa olevat opiskelijakollegat, vastuuopettaja sekä potilaat tai asiakkaat ovat merkittävässä rooleissa opiskelijoiden kokemuksissa. Kieli- ja kulttuurieroista syntyvät haasteet korostuvat. Lisäksi opiskelijat pitävät merkittävinä seikkoina teorian tiedon yhdistämistä käytäntöön, harjoittelun aikaisia haasteita ja vaikeita oppimistilanteita. Arviointi- ja palautetilanteet sekä opiskelijoiden jatkosuunnitelmat ja ammatillinen kehitys nähdään myös merkityksellisiksi.

Ohjaajien kokemuksissa korostuvat opiskelijan lähiohjaajana toimimisen merkitys sekä ohjaajan suhde ulkomaalaiseen opiskelijaan. Ohjauskokemuksiin vaikuttaa lisäksi ohjaajan näkökulma opiskelijasta oppijana. Ohjaukseen vaikuttavilla muilla henkilöillä sekä arviointi- ja palautetilanteilla on myös merkitystä ohjaajien kokemuksissa. Monikulttuurisuuden merkitys ohjaustilanteissa ja -suhteessa näkyy lähinnä kieli- ja kulttuurierojen synnyttämissä haasteissa.

Yhteisen kielen löytäminen ja kommunikoinnissa onnistuminen on tärkeää sekä opiskelijoille että ohjaajille. Jos joko opiskelijan tai ohjaajan kielitaito on riittämätön, harjoittelun laatu voi kärsiä ja oppimiskokemukset saattavat jäädä puutteellisiksi. Ulkomaalaisten opiskelijoiden harjoittelussa myös kulttuuritausta vaikuttaa siihen, miten työyhteisön jäsenet ja ohjaaja suhtautuvat opiskelijaan. Kuitenkin sekä opiskelijat että ohjaajat kokevat yleisen ilmapiiirin olevan suvaitseva ja tasa-arvoinen. Arviointi- ja palautetilanteet koetaan tärkeiksi, ja sekä opiskelijat että ohjaajat toivovat molemminpuolisen, rakentavan palautteenannon olevan luontevaa ja toimivaa.

Avainsanat: ohjattu käytännön harjoittelu, monikulttuurisuus, kokemukset

ABSTRACT

UNIVERSITY OF TAMPERE

Department of Nursing Science

Laiho Sanna: The clinical training experiences of foreign students studying in the “Degree Programme in Nursing” and their supervisors.

Master’s Thesis, 79 pages and 4 appendices

Supervisors: Marja-Terttu Tarkka, PhD and Anna Liisa Aho, MNSc

April 2008

The purpose of this study was to describe the experiences of foreign nursing students studying in the Degree Programme in Nursing and their supervisors of clinical trainings in Finland. The information received from the study can help to develop and improve the quality of the experiences students and their supervisors receive from the clinical trainings.

The target group of this study were the foreign students studying in Pirkanmaa University of Applied Sciences (n=5) and their clinical trainings’ supervisors (n=6). The students were doing their second or third year in the studies. The supervisors practiced nursing in Tampere university hospital. The data were collected through focus group interviews and one individual interview. The data were analysed by using qualitative inductive content analysis.

The people involved in the training, multiculturalism and the students’ experiences of themselves as learners are emphasised in the students’ experiences. The student’s personal supervisor, other members of the staff, other students in the placement, the supervising teacher and the patients or clients play a significant role in the students’ experiences. Challenges related to language and cultural differences are emphasized. Moreover, the students consider combining theoretical knowledge with practice, and challenges and difficult learning situations encountered in the training as significant factors. Evaluation and feedback about the training, as well as the students’ professional plans and development in the future are viewed as important.

The importance of acting as a personal supervisor for the foreign student and the supervisor’s relationship with the student were emphasized in the supervisors’ experiences. How the supervisor conceives the student as a learner also has an effect on the supervisor’s experiences about the tutoring. Other people involved in the tutoring, as well as the evaluation and feedback situations also have a bearing on the supervisors’ experiences. The significance of multiculturalism for the tutoring situations and relationship is mainly expressed in the challenges arising from the linguistic and cultural differences.

It is important for both the students and the supervisors to find a mutual language and succeed in communication. If the language proficiency of either the student or the supervisor is inadequate, it may result in poor quality of the clinical training and insufficient learning experiences. In the clinical training of the foreign students, the cultural background of the student also has an effect on how the supervisor and the work community regard the student. Nevertheless, both the students and the supervisors feel that the working atmosphere is generally unprejudiced and democratic. Evaluation and feedback situations are deemed important. Both the students and the supervisors wish that giving and receiving mutual and constructive feedback works easily and naturally.

Keywords: supervised clinical training, multiculturalism, experiences

SISÄLLYSLUETTELO

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS	4
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1 Kansainvälisyyden haasteet	6
2.1.1 Kansainvälistyvä Suomi	6
2.1.2 Monikulttuurinen Suomi	8
2.1.3 Kansainvälistymisen aiheuttamat kielelliset haasteet	11
2.1.4 Suvaitsevaisuus ja rasismi Suomessa	13
2.1.5 Ulkomaalaisten sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan	15
2.2 Kulttuurinmukainen hoitotyö	19
2.3 Ohjattu käytännön harjoittelu	20
2.3.1 Käytännön harjoittelu osana oppimista	20
2.3.2 Ohjaajan ja opettajan vastuu käytännön harjoittelussa	21
2.3.3 Opiskelijan vastuu ja rooli käytännön harjoittelussa	24
2.4 Käytännön harjoitteluun liittyviä aikaisempia tutkimuksia	26
2.5 Yhteenveto tutkimuksen teoreettisista lähtökohdista	28
3. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	30
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	31
4.1 Tutkimuksen kohderyhmä	31
4.2 Aineiston kerääminen	33
4.3 Aineiston analyysi	36
5. TUTKIMUKSEN TULOKSET	38
5.1 Opiskelijoiden kokemuksia käytännön harjoittelusta	38
5.1.1 Harjoitteluun liittyvien henkilöiden merkitys	39
5.1.2 Monikulttuurisuuden merkitys	42
5.1.2.1 Kielelliset haasteet	42

5.1.2.2 Kulttuurieroista syntyvät haasteet	43
5.1.3 Opiskelija oppijana	44
5.1.3.1 Teoriatiedon yhdistäminen käytännön hoitotyöhön	44
5.1.3.2 Harjoittelun aikaiset haasteet ja vaikeat oppimistilanteet	45
5.1.3.3 Arviointi- ja palautetilanteet ohjaussuhteessa	46
5.1.3.4 Opiskelijoiden jatkosuunnitelmat ja ammatillinen kehitys	47
5.2 Ohjaajien kokemuksia ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjauksesta	48
5.2.1 Ohjaus kokemuksena: lähiohjaajana toimiminen	48
5.2.2 Ohjaajan suhde ulkomaalaiseen opiskelijaan	51
5.2.3 Opiskelija oppijana ohjaajan näkökulmasta	52
5.2.4 Ohjaukseen vaikuttavat muut henkilöt	54
5.2.5 Arviointi- ja palautetilanteet ohjaussuhteessa	56
5.3 Monikulttuurisuuden merkitys ohjaustilanteissa ja ohjaussuhteessa	57
5.3.1 Kielelliset haasteet	57
5.3.2 Kulttuurieroista syntyvät haasteet	59
6. POHDINTA	60
6.1 Tutkimuksen luotettavuus	60
6.2 Tutkimuksen eettiset kysymykset	62
6.3 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	64
6.4 Jatkotutkimushaasteet	70
LÄHTEET	71
LIITTEET	80

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Suomi on pitkään ollut melko monokulttuurinen maa, mutta viime vuosien aikana myös Suomeen on muuttanut yhä enemmän muiden maiden kansalaisia joko pakolaisina, työn perässä, opiskelijoina, perhe- tai muista syistä. (mm. Liebkind 1994; Jaakkola 2000; Forsander 2002; Paananen 2005.) Monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden lisääntyessä tarve kansainväliseen ammatilliseen koulutukseen on kasvanut. Tämä tarve näkyy myös sairaanhoitajakoulutuksessa. Ammattikorkeakoulujen yleistyttyä useaan kaupunkiin on saatu perinteisen hoitotyön koulutusohjelman rinnalle kansainvälinen Degree Programme in Nursing -linja, johon sekä suomalaisilla että ulkomaalaisilla on mahdollisuus pyrkiä opiskelijoiksi (www.oph.fi/koulutusoppaat). Opetuskielenä on pääsääntöisesti englanti. Ulkomaalaisilla opiskelijoilla on tasavertaiset hakumahdollisuudet suomalaisten kanssa, mutta nykyisin yhtenä pääsyvaatimuksena on riittävä suomen kielen taito. Näin taataan muun muassa se, että opiskelijat selviytyvät käytännön harjoittelujaksoista riittävän hyvin kielellisistä haasteista huolimatta. Kuitenkin käytäntö on osoittanut, että kyseisille linjoille valikoituu myös opiskelijoita, joilla on hyvin vaatimattomat ja puutteelliset suomen kielen taidot.

Opiskelijoiden käytännön harjoitteluun liittyviä kokemuksia ja harjoittelujen ohjauksen haasteellisuutta on tutkittu jonkin verran yleisellä tasolla (mm. Hentinen 1989; Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 1998). Pro gradu -tutkielmissa aihetta on tutkittu sekä ohjaajien näkökulmasta (mm. Mölsä 2000; Hinkkanen 2002) että opiskelijoiden näkökulmasta (Jokitie 1993; Nurminen 1995; Achrén 1999). Ulkomaalaisten opiskelijoiden kokemuksia heidän Suomessa suorittamistaan käytännön harjoittelusta ei ole tutkittu. Suomalaisten opiskelijoiden ulkomailla suorittamaa kansainvälistä vaihtoa ja heidän käytännön harjoittelusta saamiaan kokemuksia on kuitenkin tutkittu jonkin verran (Noponen 1997; Kivinen 2005). Saarikoski (1994) on tehnyt empiirisen tutkimuksen Pirkanmaan ammattikorkeakoulun kansainvälistymisestä. Kuitenkin viime vuosina tehtyjä tutkimuksia kansainvälisyydestä suomalaisessa hoitotyön koulutuksessa tai ulkomaalaisten integroitumisesta suomalaiseen sairaanhoitajakoulutukseen on hyvin vähän. Ulkomaalaisten maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään on jonkin verran tutkittu muuten (Soinne 2005; Laitila 2006; Arola 2007). Tässä tutkimuksessa mielenkiinto kohdistuu opiskelijoiden kokemuksiin harjoittelun onnistumisesta, ohjauksen laadusta ja harjoittelussa saaduista positiivisista ja

negatiivisista oppimiskokemuksista. Lisäksi tutkimuksessa pyritään esittämään ohjaajien näkökulma ja mahdolliset kehittämissuhteet suhteessa tähän normaalia haasteellisempaan ohjaussuhteeseen.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata kansainvälisellä Degree Programme in Nursing -linjalla opiskelevien ulkomaalaisten opiskelijoiden ja heitä ohjanneiden sairaanhoitajien kokemuksia Suomessa tapahtuvasta käytännön harjoittelusta. Kyseessä on laadullinen, hoitotieteellinen tutkimus. Tutkimukseen osallistui viisi ulkomaalaista opiskelijaa (n=5) ja kuusi hoitajaa, joilla on kokemusta ulkomaalaisten opiskelijoiden käytännön harjoittelujen ohjaamisesta (n=6). Tutkimusaineisto kerättiin ryhmähaastattelujen ja yhden yksilöhaastattelun avulla. Aineisto analysoitiin käyttämällä induktiivista sisällön analyysia. Tutkimuksen lähtökohtana oli oletus, että opiskelijat kokevat käytännön harjoittelut mielekkäinä, opintoihin oleellisesti kuuluvina jaksoina. Myös ohjaajien uskottiin saavan mielekkäitä kokemuksia ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjauksesta.

Tutkimuksen tavoitteena oli parantaa ulkomaalaisten sairaanhoitajaopiskelijoiden käytännön harjoittelusta saamien kokemusten laatua ja ohjauksen laatua. Ohjaajien vastuulla voi olla vieraasta kulttuurista tulleiden opiskelijoiden perehdyttäminen ja sopeuttaminen suomalaiseen sairaanhoitoon. Tehtävän haasteellisuuteen tulisi suhtautua kunnioittavasti ja arvostavasti. Ulkomaalaisten opiskelijoiden suorittaessa kansainvälistä sairaanhoitajatutkintoa Suomessa perusoletuksena kuitenkin on, että he valmistuttuaan työllistyvät Suomessa ja että heistä tulee hoitotyön ammattilaisia ja tasavertaisia kollegoja suomalaisille sairaanhoitajille. Lisääntyvän hoitajapulan vuoksi olisi toivottavaa, että sekä suomalaiset että ulkomaalaiset hoitotyön opiskelijat saisivat positiivisia ja mielekkäitä kokemuksia käytännön harjoittelujaksoiltaan. Tämä kannustaisi heitä suorittamaan sairaanhoitajaopinnot loppuun ja hakeutumaan työelämään valmistuttuaan. On myös tärkeää että sairaanhoitajilla olisi positiivisia kokemuksia ohjaajina toimimisesta. Näin he olisivat myös jatkossa motivoituneita toimimaan ohjaajina ja halukkaita tekemään parhaansa auttaakseen opiskelijoita saamaan positiivisia kokemuksia.

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kansainvälisyyden haasteet

2.1.1 Kansainvälistyvä Suomi

Suomi on pitkään ollut kansainvälisesti ajatellen melko monokulttuurinen maa, vaikka toisaalta Suomessakin on jo vuosisatoja elänyt joitakin kulttuurivähemmistöjä, kuten saamelaiset, romanit ja paluumuuttajat. Suomen maantieteellisen sijainnin ja melko tiukan maahanmuuttopolitiikan vuoksi on maassamme elänyt viime aikoihin asti kuitenkin hyvin vähän muita etnisiä vähemmistöryhmiä. Ulkomaalaisia ja erityisesti pakolaisia on pidetty aiemmin turvallisuusriskinä, ja heihin on kohdistunut ennakoasenteita ja epäluuloisuutta. (Koskinen 2005; Paananen 2005.) Viime vuosien aikana myös Suomeen on muuttanut yhä enemmän muiden maiden kansalaisia joko pakolaisina, työn perässä, opiskelijoina, perhe- tai muista syistä. Ihmisten yleisesti lisääntynyt liikkuvuus maasta toiseen sekä Suomeen saapuneet uudet vähemmistöt ovat lisänneet kulttuurien kohtaamista myös Suomessa. Kuitenkin Suomessa on yhä edelleen suhteellisen vähän maahanmuuttajia, kun verrataan tilannetta vaikka vain muihin pohjoismaihin. (Liebkind 1994; Forsander 2002; Paananen 2005; Arola 2007.) PAKSI (pakolais- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunta) toteaa mietinnössään, että *"Suomen tulee kehittää yhteiskuntaansa ja ihmisten asenteita sitä silmälläpitäen, että suomalaisessa yhteiskunnassa tulee olemaan pysyvästi tai määräaikaisesti nykyistä enemmän ulkomaalaistaustan omaavia ihmisiä. Suomi on tullut kehitysvaiheeseen, jota leimaa tarve kehittyä monokulttuurisesta monikulttuurisempaan Suomeen."* (PAKSI 1994: 5, 1).

Ulkomaalaisten muutttoa Suomeen joko tilapäisesti tai pysyvämmiin säätelevät ulkomaalaislaki (1.5.2004) ja Schengenin sopimus (Suomessa sovellettu vuodesta 1996 lähtien). Jos maahanmuuttaja saapuu maasta, josta tulijoilta edellytetään viisumia, hän hakee sen kotimaassaan sijaitsevasta Suomen edustustosta. (formin.finland.fi.) Ulkomaalaislain tarkoituksena on edistää hyvää hallintoa ja oikeusturvaa ulkomaalaisasioissa sekä hallittua maahanmuuttoa ja kansainvälistä suojelua. Uudistetun ulkomaalaislain myötä mm. oleskeluaika pysyvän oleskeluluvan saamiseksi nousi. Lisäksi työlupajärjestelmän perusrakenteet muuttuivat siten, että Suomeen työn vuoksi muuttava henkilö ei tarvitse kuin työntekijän oleskeluluvan aiemman työ- ja oleskeluluvan sijaan. (Ulkomaalaislaki

301/2004.)

Suomeen säädettiin myös uusi maahanmuuttopoliittinen ohjelma 19.10.2006. Ohjelman tarkoituksena on edistää moniarvoisen, monikulttuurisen ja syrjimättömän yhteiskunnan kehittymistä. Tärkeätä olisi tukea työyhteisöjen kehittymistä monikulttuuriseksi ja kehittää ulkomaalaisten työntekijöiden työehtojen valvontaa (Vartia ym. 2007). Yhdenvertaisen rekrytoinnin lähtökohtana tulisi noudattaa EU:n direktiivejä työsyrynnästä ja rasismista (Direktiivi 2000/43/EY ja 2000/78/EY). Niissä määritellään yhdenvertaisen kohtelun periaatteet. (Yhdenvertaisuuslaki 21/2004.) Yhdenvertaisuuslain tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneiden mahdollisuuksia puuttua kohteluunsa. Laissa kielletään välitön ja välillinen syrjintä sekä häirintä. Työnantajan velvollisuus on huolehtia siitä, että työhönotto ja päätöksenteko työpaikalla toimivat siten, ettei yhdenvertaisuuslakia rikota. (Vartiainen-Ora 2005.)

Suomi on viime vuosikymmenten aikana muuttunut hitaasti maastamuuttomaasta maahanmuuttomaaksi. (Jaakkola 2000; Paananen 2005; Vartia ym. 2007.) Aikaisemmin oli yleisempää, että Suomesta lähdettiin muualle asumaan töiden, opiskelun tai muiden syiden vuoksi. Nykyisin myös muista maista saavutaan Suomeen työn tai opintojen vuoksi. Vartiainen-Ora (2005) toteaa Suomen olleen 1990-luvulle asti maastamuuttomaa, eli Suomesta lähti enemmän ihmisiä pois kuin muutti muualta. 1990-luvun puolivälissä Suomi muuttui nettomuuttomaaksi, kun vuosittain Suomeen alkoi muuttaa enemmän asukkaita kuin muuttaa Suomesta pois. Kuitenkin myös Vartiainen-Ora (2005) toteaa Suomessa olevan koko maailman mittakaavassa edelleen hyvin vähän muualta muuttaneita kansalaisia. Ulkomaalaisista suurin osa asuu pääkaupunkiseudulla tai suurimmissa kaupungeissa. Suhteellisesti suurin osa Suomessa asuvista ulkomaalaista on afrikkalaisia. (Joronen 2005; Vartia ym. 2007.) Vartiainen-Ora (2005) toteaa suurimman osan Suomeen muuttaneista ihmisistä olevan siirtolaisia tai paluumuuttajia. Hänen mukaansa vain pieni osa maasta toiseen muuttavista ihmisistä on pakolaisia.

Mitä merkitystä on sillä, onko ihminen muuttaessaan toiseen maahan pysyvästi tai tilapäisesti siirtolainen, pakolainen, turvapaikanhakija vai paluumuuttaja? Yleisellä tasolla ajatellen kaikki ovat maahanmuuttajia, riippumatta maahanmuuton syistä tai lähtömaastaan. Henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen, on ulkomaalainen. Hän voi olla ilman kansalaisuutta tai jonkin toisen maan

kansalainen. Usein hän tarvitsee joko määräaikaisen tai pysyvän oleskeluluvan maassaoloon, joissakin tapauksissa lisäksi työluvan. (STM 1993; Liebkind 1994.) Maahanmuuttopolitiikan vuoksi maahanmuuttajien tai ulkomaalaisten erot voivat olla hyvinkin merkittäviä. Viranomaisten käytännöt eroavat sen suhteen, ketkä tilastoidaan maahanmuuttajiksi ja millaisin perustein (Taavela 1999).

Siirtolainen on henkilö, joka muuttaa vapaaehtoisesti mahdollisesti pysyvästi toiseen maahan hankkiakseen siellä toimeentulonsa. Esimerkiksi opiskelijoita tai turisteja ei katsota siirtolaisiksi. Siirtolainen voi halutessaan palata lähtömaahansa milloin tahansa toisin kuin pakolainen. EU:n ulkopuolelta muuttavan siirtolaisen on haettava ensin oleskelulupa ja tarvittaessa työlupa Suomen sisäministeriöltä. (Alitolppa-Niitamo 1994; Liebkind 1994, 2000; Vartiainen-Ora 2005.) Pakolainen on YK:n pakolaissopimuksen mukaan (vuodelta 1951) henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aiheita pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen takia. Pakolaisella ei ole mahdollisuutta saada suojelua omassa maassaan. (Alitolppa-Niitamo 1994; Taavela 1999; Vartiainen-Ora 2005.)

Turvapaikanhakija eroaa pakolaisesta siinä suhteessa, että hän jättää turvapaikkahakemuksen maahan tullessaan. Tällöin pakolaisuus todetaan vasta hakemukseen annetulla päätöksellä (Liebkind 1994). Turvapaikanhakija pyytää itse suojaa jättäessään hakemuksen. Suomessa sisäasiainministeriö käsittelee turvapaikkahakemukset. Valitettavan harva hakija on saanut Suomesta viime vuosina turvapaikan. (Taavela 1999; Vartiainen-Ora 2005.)

2.1.2 Monikulttuurinen Suomi

Monikulttuurisuus on käsitteenä epämääräinen. Lähinnä se viittaa kulttuuriseen moninaisuuteen: ihmiset kuuluvat samanaikaisesti useaan kulttuuriseen kokonaisuuteen. Poliittisena terminä monikulttuurisuus merkitsee ihmisten suvaitsevaa, rauhanomaista, mutta kuitenkin värikästä rinnakkaineloa samassa yhteiskunnassa. (Forsander 2001.) Alitolppa-Niitamon (1994) mukaan kulttuurilla tarkoitetaan kaikkia niitä asioita, joita ihmiset ja kansat ovat oppineet historiansa aikana tekemään ja arvostamaan, joihin he ovat oppineet uskomaan ja joista he ovat oppineet nauttimaan. Kulttuurin voidaan ajatella olevan ihmisten tapa ajatella, tuntea ja reagoida. Kulttuuriin liittyvät asiat

ovat yhteisön sisällä opittuja, niistä on tullut yhteiskuntaan kuuluvien ihmisten elämäntapa. Kulttuurin välittyminen ihmiseltä toiselle on osa sosialisatiota. Tiedyt arvot, käytännöt ja perinteet siirretään seuraaville sukupolville. (Alitolppa-Niitamo 1994; Vartia ym. 2007.) Spectorin (2000) mukaan kulttuuri on myös jossain määrin opittua, koska ihmiset oppivat tapoja ja käytäntöjä heitä ympäröivästä yhteisöstä. Yhteenvedon voidaan todeta kulttuurin olevan käsitteenä erittäin laaja. Se pitää sisällään erilaiset uskomukset, käytännöt, tavat, normit, rituaalit ja muut käyttäytymistavat, jotka voidaan oppia perheeltä tai muilta lähellä olevilta ihmisiltä. Kulttuurista saatujen tapojen mukaisesti ihmiset voivat tuoda oman identiteettinsä esiin ja ilmaista itseään. Yhteinen kieli yhdistää samaan kulttuuriin kuuluvia ihmisiä. Kulttuuri ja ihmisen identiteetti ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa. (Liebkind 1994; Spector 2000; Arola 2007.)

Tietyn yhteiskunnan kulttuuri voi pitää sisällään erilaisten ryhmien alakulttuureita. Näitä ovat esimerkiksi etnisten ryhmien kulttuurit, eri sosiaaliluokkien tai ammattiryhmien kulttuurit ja erilaiset perhekulttuurit (Alitolppa-Niitamo 1994). Kulttuuri käsitteenä pitää sisällään monta merkitystä. Kansallisen kulttuurin lisäksi on saman kansakunnan piirissä jo alueellisia eroja. Myös ikä erottaa ihmiset eri kulttuuriryhmiin. Maailmankuva ja elintavat voivat erota suuresti riippuen esimerkiksi siitä, millä vuosikymmenellä on syntynyt. Myös sukupuoli on eräänlainen kulttuurimuuttuja. On hyvä pitää mielessä alakulttuurien merkityksen lisäksi se, että ihmiset eivät ole vain yhden kulttuurin jäseniä vaan kuuluvat samanaikaisesti useaan kulttuuriin. (Salo-Lee, Malmberg & Halinoja 1998.) Culley ja Dyson (2001) vastustavat ajatusta, että esimerkiksi hoitajien tulisi keskittyä opettelemaan ainoastaan kulttuureista johtuvia erilaisuuksia ja erilaisia hoitokäytäntöjä. Tällöin jotkut homogeeniset kulttuurit saattavat jäädä huomioimatta. Erilaisten etnisten ryhmien välillä voi olla hyvin samantapaisia kulttuurisia käytäntöjä ja tapoja. Kulttuuriset tavat ja tottumukset muuttuvat ja kehittyvät ajan myötä. Kulttuuri ei myöskään liity ainoastaan ihmisten etnisyyteen tai etniseen taustaan vaan pitää myös sisällään sukupuolesta, iästä tai sosiaaliluokasta johtuvia eroja. (Culley & Dyson 2001.)

Ihmisten tulisi toimia kulttuurisen herkkyyden ohjaamina, toisin sanoen suhtautua objektiivisesti muiden kulttuurialueiden ihmisiin. Kulttuurinen herkkyys edellyttää, että oma ja vieras kulttuuri tunnetaan ja kyetään tunnistamaan niiden eroja. Tulisi myös pitää mielessä, että omista käsityksistä tai näkemyksistä pitäisi osata joustaa. Tärkeää olisi pyrkiä pois yksipuolisesta näkemyksestä, mikä usein

on oman kulttuurin näkeminen ylivertaisena muihin kulttuureihin nähden. (Salo-Lee ym. 1998.)

Forsanderin (2002) mukaan monikulttuurisuudella tarkoitetaan eri etnisten ryhmien rinnakkaineloa. Suomalainen yhteiskunta tulee muuttumaan yhä monikulttuurisemmaksi ja monikansallisemmaksi, mikä edellyttää myös Suomen vähemmistöpolitiikan tietoista monikulttuurisuuden huomioivaa suunnanmuutosta. Tavoitteena tulisi olla kaikkien ihmisten, sekä suomalaisten että maahanmuuttajien, ihmisarvon kunnioittaminen ja syrjinnän estäminen kaikilla elämän alueilla. Myös jokaisella pääväestöön kuuluvalla henkilöllä on itsellään vastuu omasta kulttuurien ymmärryksestään. Asenteilla on keskeinen merkitys. Monikulttuurisuuteen kouluttautumisen ja kiinnostuksen kulttuurienväliseen viestintään tulee lähteä jokaisesta itsestään: halusta hyväksyä ja ymmärtää erilaisuutta sekä olla vuorovaikutuksessa eri kulttuuritaustan omaavien henkilöiden kanssa. On myös tärkeää, että kansainvälistymiseen ja kansainvälisyyteen pyrkivillä ihmisillä olisi realistiset käsitykset itsestään, omasta kulttuuristaan ja taustoistaan sekä toisista ihmisistä ja heidän kulttuureista. (Salo-Lee ym. 1998.) Taavela (1999) toteaa tutkimuksessaan, että suhtautuminen maahanmuuttajiin on yleensä erilaista riippuen muun muassa henkilön iästä, sukupuolesta, koulutuksesta ja puoluekannasta. Vanhempien ihmisten suhtautuminen maahanmuuttajiin on yleensä negatiivisempi kuin nuorten. Pääsääntöisesti naisten suhtautuminen on myönteisempää. Korkeammin koulutetuilla henkilöillä on yleensä myönteisempi asennoituminen ulkomaalaisiin kuin matalammin kouluttautuneilla. Taavelan (1999) omien tutkimustulosten mukaan suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin työtovereina vaihteli suuresti. Mielikuvat olivat sekä myönteisiä, kielteisiä että neutraaleja, ja jonkin verran esiintyi stereotyyppioita ulkomaalaisia kohtaan.

Salo-Lee ym. (1998) esittävät, että ennakkoluuloisuutta ja syrjintää on olemassa kahta lajia. Toinen on riistoon perustuva ja sitä legitimoiva ennakkoluuloisuus. Toisena ilmentymismuotona on selvään suvaitsemattomuuteen perustuva erilaisuuden vieroksunta. Liebkindin (1994) mukaan Suomessa tavoitellaan vähemmistöjen ja enemmistön välistä yhteiskunnallista tasa-arvoa ja kulttuurista moniarvoisuutta. Kuitenkin myös hän toteaa jonkinasteisen ennakkoluulojärjestyksen ilmenevän yhteiskunnassamme. Joitakin ryhmiä hyväksytään helpommin kuin toisia. Yleensä torjuvimmin suhtaudutaan niihin ryhmiin, joiden ulkonäkö, kulttuuri, elintaso tai poliittinen järjestelmä poikkeaa eniten valtaväestöstä. Salo-Lee ym. (1998) tähdentävät kuitenkin, ettei suvaitsevaisuuden tarvitse merkitä sitä, että tulisi hyväksyä täysin toiseen kulttuuriin liittyvät tavat ja perinteet, vaan että

jokaisen tulisi jossain määrin suhtautua niihin joustavasti ja ymmärtävästi. On kaikkien edun mukaista, jos yhteiskunnan uudet jäsenet saavat valtaväestöltä sellaisen vastaanoton, joka takaa heille yhtä hyvät mahdollisuudet ja peruslähtökohdat kuin maassa pysyvästi asuvilla. Jos maassa harjoitetaan aktiivista monikulttuurisuuspolitiikkaa ja suvaitaan erilaisia kulttuureita, on maahanmuuttajien henkinen hyvinvointi yleensä parempi. Suomessa suhtautuminen on edelleen kielteisempää kuin esimerkiksi naapurimaissamme. (Salo-Lee ym. 1998.)

2.1.3 Kansainvälistymisen aiheuttamat kielelliset haasteet

Maahanmuuttajan onnistuneessa kotouttamisessa kielitaidottomuus on yksi suurimmista esteistä tai haasteista. Suomen kielen perusteiden hallitseminen helpottaa suhteiden luomista uudessa kotimaassa. Lisäksi kielitaidon myötä tiedonsaanti, kommunikointi, asiointi sekä vaikutusmahdollisuudet yhteiskunnassa paranevat. Kouluttautumisen, työllistymisen, palvelujen käytön ja yleisen viihtyvyyden kannalta suomen kielen hallitseminen olisi tärkeää. Kielitaidon voidaan katsoa olevan maahanmuuttajan hyvinvoinnin edellytys. Kielitaidolla on suuri merkitys siihen, haluaako henkilö jäädä uuteen kotimaahan. Lisäksi riittävän kielitaidon avulla maahanmuuttajalla on paremmat vaikuttamismahdollisuudet elämässään. (Alitolppa-Niitamo 1994; Tarnanen & Suni 2005; Vartiainen-Ora 2005; Arola 2007; Vartia ym. 2007.)

Suomessa työssäkäyvien ihmisten tulisi hallita maan kieli edes jossain määrin, koska pääsääntöisesti asiointikielenä jokaisella työpaikalla on vain suomi. Siksi maahanmuuttajien suomen kielen opiskelu joko omatoimisesti tai esimerkiksi työnantajan tarjoamana olisi tärkeää. Vartia ym. (2007) myös tähdentävät, että puutteellinen kielitaito voi heikentää työhön liittyvää tiedonsaantia sekä vaikeuttaa työhön liittyvien ohjeiden ymmärtämistä. Myös Tarnanen ja Suni (2005) painottavat, että hallinnollisesta näkökulmasta katsottuna maahanmuuttajan riittävä kielitaito on eräänlainen kansantaloudellinen resurssi. Onhan kuitenkin kaikkien edun mukaista, että maahanmuuttajat kotoutuvat ja siirtyvät aktiivisesti työelämään tai opiskelujen pariin mahdollisimman pian. Näin ei synny syrjäytymistä ja sopeutumisvaikeuksia. Kielitaidon kehittyminen on siis sekä yhteisöllinen että yksilöllinen prosessi. Valtakielen hallitseva ihminen selviytyy paremmin uudessa ympäristössään ja sopeutuu siihen (Taavela 1999).

Kielitaidottomuus saa ihmisen helposti tuntemaan olonsa avuttomaksi ja huonosti ymmärretyksi. Häntä saatetaan kohdella kuin lasta eikä järkevänä ja omasta elämästään vastuussa olevana aikuisena, joka hän on. Maahanmuuttaja joutuu hyväksymään tämän uuden identiteettinsä. Hän todennäköisesti kohtaa usein ennakko-oletuksia kielitaidottomuudestaan tai ymmärtämättömyydestään vaikka hallitsisikin kieltä jonkin verran. Onnistuneessa kommunikaatiossa myös äidinkieltään puhuvan tulisi tiedostaa se tosiasia, että vaikka maahanmuuttaja puhuu kieltä puutteellisesti tai vahvasti murtaen, voivat hänen kielelliset taitonsa olla riittävät jokapäiväisessä elämässä pärjäämiseen ja asioistaan huolehtimiseen. Myös keskustelun osapuolten erilaiset kulttuuritaustat asettavat haasteita kommunikoinnille ja viestin ymmärtämiselle. Koska tiedot ja kokemukset käsiteltävästä asiasta saattavat olla erilaiset, myös verbaalisessa kommunikaatiossa vaaditaan selitystä ja tulkintaa enemmän. Nonverbaalisen viestinnän keinoista voi usein olla apua kommunikaatiossa. (Alitolppa-Niitamo 1994.)

Suomen kielen oppiminen koetaan yleisesti erittäin vaikeaksi, haasteelliseksi ja aikaavieväksi. Vastuu oppimisesta on yleensä maahanmuuttajalla itsellään, eli yleensä opiskelu on omaehtoista. Kielen oppimiseen vaikuttavat luonnollisesti henkilön ikä, koulutustausta, aiempi vieraiden kielten opiskelu, yleiset arvostukset esimerkiksi opiskeltavaa kieltä ja sen kulttuuritaustaa kohtaan sekä henkilökohtainen motivaatio, tarve ja syyt oppia kieltä. Myös maahanmuuttajan elämäntilanteella ja kielen hyödyntämismahdollisuuksilla on suuri vaikutus siihen, kuinka helposti tai nopeasti kieli opitaan. (Vartiainen-Ora 2005; Arola 2007; Vartia ym. 2007.)

Vartian ym. (2007) mukaan kielitaidon kehittymistä siis tukevat kielen aktiivinen käyttö ja sen kärsivällinen, omatoiminen opiskelu. Lisäksi toimiminen suomenkielisessä ympäristössä, sekä aktiiviset kontaktit suomalaisiin edistävät kielen oppimista ja opittujen taitojen ylläpitämistä. Vartiainen-Ora (2005) muistuttaa, että vuorovaikutustilanteessa maahanmuuttajien kanssa äidinkieltään puhuvan tulisi pitää mielessä kommunikoinnin haasteellisuus ja vaativuus toiselle osapuolelle. Selkeä kommunikointi ja kehonkielen käyttäminen, esimerkiksi ilmein ja elein, saattaa helpottaa kommunikointitilannetta ja tehdä tilanteesta ulkomaalaiselle helpomman. Myös positiivisen palautteen antaminen ja kannustaminen luovat maahanmuuttajalle positiivisia kokemuksia hänen kielen käytöstään.

Forsanderin (2002) tutkimustulosten mukaan suomen kielen taitotasolla on suoraviivainen yhteys työmarkkinoilla selviämiseen. Kielitaito on perusedellytys yhdessä ammattitaidon ja koulutuksen kanssa. Maahanmuuttajien työllistymisessä tai työhönotossa kielitaidon merkitys usein korostuu. Monessa työpaikassa on edellytyksenä suomen kielen hallitseminen. Työntekijän tulisi puhua ja ymmärtää suomen kieltä. Maahanmuuttajan kielitaito saattaa olla puutteellinen. Joissain tapauksissa työnantaja saattaa epäillä kielitaidon olevan riittämätön, vaikka näin ei välttämättä olisikaan. Jo työnhakutilanteessa esimerkiksi murteellisesti tai hitaasti puhuva maahanmuuttaja saattaa vaikuttaa työnantajasta epäsovivalta työnhakijalta, ja näin maahanmuuttaja työnhakijana saattaa jäädä ilman mahdollisuutta päästä edes työhaastatteluun. Vartian ym. (2007) mukaan kielitaidon merkitys korostuu varsinkin hoitoalalla. Vaatimus suomen kielen osaamisesta on karsinut hakijoita joilla muuten voisi olla hyvät edellytykset työhön. Hoitoala on kuitenkin ihmisläheistä työtä, jossa kielellisen kommunikoinnin merkitys korostuu. Soinne (2005) toteaa hoitotyössä vieraan kielen käytön olevan jossain määrin helpompaa sen vuoksi, että kieltä käytetään yleensä kasvokkain, mikä helpottaa ymmärtämistä. Toisaalta hän myös toteaa erilaisten murteiden ja puhetaiposten sekä sanojen kulttuuristen merkitysten vaihteluiden tekevän kommunikoinnin haasteelliseksi myös hoitotyössä.

2.1.4 Suvaitsevaisuus ja rasismi Suomessa

Liebkindin (1994) mukaan maahanmuuttajan stressin syntymiseen vaikuttavat monet eri tekijät, muun muassa vastaanottavan yhteiskunnan luonne. Jos kyseisessä maassa harjoitetaan monikulttuurisuuspolitiikkaa aktiivisesti ja suvaitaan erilaisia kulttuureja tai ihmisten erilaisia kulttuuritaustoja, on maahanmuuttajalla paremmat edellytykset sopeutua uuteen yhteiskuntaan ja voida henkisesti hyvin. Joissakin yhteiskunnissa toteutetaan sulauttamispolitiikkaa tai haja-asutuspolitiikkaa. Tämä tarkoittaa sitä, että maahanmuuttajia painostetaan mukautumaan valtakulttuuriin ja sen tapoihin. Usein ja pyritään sijoittamaan mahdollisimman vähän saman etnisen taustan omaavia ihmisiä samalle alueelle. Tällaisten tapojen suosiminen on kuitenkin osoittautunut huonoksi maahanmuuttajien sopeutumisessa. Päinvastoin olisi parempi, jos samalla alueella asuisi runsaasti saman etnisen ryhmän jäseniä. On todettu, että sopeutumisstressistä kärsivillä maahanmuuttajilla on normaalia enemmän mielenterveydellisiä ongelmia. (Alitolppa-Niitamo 1994; Liebkind 1994.)

Mitkä sitten ovat tärkeimmät edistävät ja estävät tekijät maahanmuuttajien sopeutumisessa uuteen kotimaahansa? Suvaitsemattomuus ja tunne siitä, että ei hyväksytä tasa-arvoisena jäsenenä uuteen yhteiskuntaan, vaikeuttavat sopeutumista. Suvaitsemattomuutta tai syrjintää voi olla monenasteista. Suvaitsemattomuus tarkoittaa yleisesti sitä, ettei siedetä, hyväksytä tai kunnioiteta tapoja ja uskomuksia, joita muilla ihmisillä on. Heidän ei anneta tai toivota toimivan tai ajattelevan eri tavalla kuin valtaväestö. Suvaitsemattomuus voi johtaa syrjivään kohteluun, joka saattaa johtua ulkonäöstä, uskonnosta, vaatetuksesta tai erilaisesta kieli -tai kulttuuritaustasta. (Jaakkola 2000.)

Rasismien käsitteellä on erittäin negatiivinen konnotaatio, ja Liebkind (1994) toteaa osuvasti sen kuuluvan yhteiskunnan tuhoisimpiin ilmiöihin. Olisi hyvä kuitenkin muistaa rasismien olevan eri asia kuin esimerkiksi rotusyrjinnän tai ennakkoluulon (Jaakkola 2000; Vartiainen-Ora 2005). Syrjintään ja suvaitsemattomuuteen liittyy useita erilaisia, toisistaan jossain määrin eroavia käsitteitä, jotka sekoitetaan helposti. Rasismista tulee helposti kaikkeen syrjivään käytökseen liittyvä yleiskäsite, mitä se ei kuitenkaan ole. Suvaitsemattomuuteen liittyy ennakkoluuloja, rotusyrjintää, muukalaisvihaa tai muukalaispelkoa, etnosentrismiä ja stereotyyppioihin perustuvaa käytöstä ja negatiivisten ennakoasenteiden muokkaamaa kohtelua. Rasismi on sairautta muistuttavaa, patologista ideologiaa, kun taas rotusyrjintä tai ennakkoluulot ovat toimintatapoja. Rasismiin kuuluu usko rotuoppiin ja rotujen eriarvoisuuteen. Rasistinen ihminen uskoo, että tietyt rodut ovat toisia kehittyneempiä, minkä vuoksi niillä pitäisi olla erityisoikeuksia suhteessa kehittymättömämpiin rotuihin. Tiettyjen ihmisryhmien katsotaan olevan ylivoimaisia ja näiden ylivertaisten ominaisuuksien ajatellaan periytyvän sukupolvelta toiselle. Varsinkin Suomessa suhteellisen harvan ihmisen voidaan ajatella toimivan täysin rasistisen ideologian periaatteiden mukaisesti, mutta syrjintää ja suvaitsemattomuutta esiintyy myös Suomessa paljon. (Liebkind 1994; Jaakkola 2000; Vartiainen-Ora 2005.)

Vaikka Suomi on syrjäinen pohjoinen maa, ja maahanmuuttajia valtaväestöstä on hyvin pieni osa, pääsääntöisesti kuitenkin suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin ja maahanmuuttajiin on melko suvaitsevaa. Syrjintää ja rasismia ei esiinny kovinkaan paljon. Magdalena Jaakkolan (2000) tutkimuksen mukaan suomalaisten asenteet ovat muuttuneet vuosien aikana sen perusteella, kuinka paljon Suomeen on tullut maahanmuuttajia ja mistä maista heitä on tullut. Hän toteaa suhtautumisen olleen negatiivisempaa laman aikana, kun ulkomaalaisten koettiin kilpailevan samoista työpaikoista tai sosiaalieduista suomalaisten kanssa. Myös sillä, mistä maasta ulkomaalainen on kotoisin, on

merkitystä suhtautumisessa tai suvaitsevaisuudessa. Jaakkola (2000) toteaa, että yleensä suomalaisista ulkoisesti erottuviin ihmisiin suhtautuminen on ollut torjuvampaa kuin suhtautuminen suomalaisia muistuttaviin maahanmuuttajiin. Kuitenkin yleisesti ottaen suhtautuminen on muuttunut ajan myötä positiivisemmaksi, ja Suomessa ei hänen mukaansa esiinny rasismia merkittävästi. (Jaakkola 2000.)

2.1.5 Ulkomaalaisten sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan

Vieraaseen maahan muuttaminen, sinne asettuminen ja sopeutuminen on aina henkisesti kuormittavaa. Kuormitusta lisäävät todennäköiset kieli- ja identiteettiongelmat ja mahdolliset syrjintäkokemukset. (Jaakkola 2000; Arola 2007; Vartia ym. 2007.) Sopeutuakseen uuteen yhteiskuntaan maahanmuuttajan on aluksi löydettävä asuinpaikka ja asunto, mikäli niitä ei hänelle ole osoitettu. Sopeutumisprosessi lähtee siitä, että henkilön on totuttava mahdollisesti täysin erilaiseen ympäristöön ja kulttuuriin kuin se jossa hän on aiemmin elänyt. Uudessa ympäristössä maahanmuuttaja joutuu mahdollisesti kohtaamaan erilaisia ennakkoluuloja valtaväestön suunnalta. Maahanmuuttaja joutuu opettelemaan täysin uuden kielen tai pärjäämään aikaisemmilla kielitaidoillaan. Usein maahanmuuttaja on joutunut eroamaan perheestään ja läheisistään, mikä tekee sopeutumisen hankalammaksi. Jos vastaanottavan yhteiskunnan jäsenet suhtautuvat syrjivästi tai eriarvoisesti maahanmuuttajaan, tulee sopeutumisprosessista yhä vaikeampi. Yleensä oman etnisen yhteisön tuki on välttämättömyys onnistuneessa sopeutumisessa. Jos maahanmuuttajalla on samaan kulttuuriin kuuluvista ihmisistä koostuva sosiaalinen verkosto ja mahdollisuus seurustella heidän kanssaan omalla äidinkielellään, on sopeutumisprosessi helpompaa. (Liebkind 1994.)

Sopeutumisprosessia voidaan kuvata monella eri tavalla. Vartiainen-Ora (2005) kuvailee uuteen ympäristöön saapuvan ihmisen reaktiota kulttuurishokiksi, joka johtaa eräänlaiseen monivaiheiseen sopeutumisprosessiin. Myös Alitolppa-Niitamo (1994) ja Liebkind (1994) toteavat maahanmuuttajan käyvän läpi monivaiheisen akkulturaatioprosessin eli kulttuuriin sopeutumisprosessin. Ensimmäisessä vaiheessa maahanmuuttaja kokee eräänlaisen shokin, joka voi ilmentyä eräänlaisena ihastuksena. Toisin sanoen maahanmuuttaja kokee aluksi uuden ympäristön myönteiseksi ja uusia mahdollisuuksia tarjoavaksi, ja suhtautuu toiveikkaasti tulevaan ja omaan sopeutumiseensa. Jos maahanmuuttaja on saapunut pakolaisena uuteen kotimaahansa, hän voi tuntea kiitollisuutta ja helpotusta uutta elämäänsä ja yhteiskuntaa kohtaan. Seuraavaksi maahanmuuttaja kohtaa reaktiovaiheen, joka voi johtua siitä,

että hän on kokenut liikaa uutta ja vierasta tai saanut osakseen eriarvoista kohtelua. Hän alkaa kritisoida uutta yhteiskuntaansa ja alun ihastus saattaa muuttua pettymykseksi. Hän voi tuntea koti-ikävää tai syyllisyyttä siitä, että on lähtenyt kotimaastaan. Myös erilaisia somaattisia vaivoja saattaa esiintyä psyykkisten oireiden ohessa: unettomuutta, stressiä tai masennusta. Hän alkaa käydä läpi jonkinlaista kriisiä, mikä johtaa seuraavaan vaiheeseen, eli uudelleenorientoitumisvaiheeseen. Hänen on hyväksyttävä uusi yhteiskuntansa ja alettava sopeutua uuteen kulttuuriin ja muuhun väestöön. Jos hän onnistuneesti selvittää tämän vaiheen, hän voi saavuttaa jonkinlaisen henkisen kypsyyden ja joko sulautua täysin uuteen kulttuuriin tai mukauttaa uuden yhteiskunnan tuoman sisällön omaan aikaisempaan kulttuuriinsa ja elintapoihinsa. (mm. Alitolppa-Niitamo 1994; Liebkind 1994; Vartiainen-Ora 2005; Arola 2007.) Jaakkola (2000) tuo esiin tutkimuksessaan kaksi eri käsitettä. Akkulturaatio tarkoittaa maahanmuuttajan sopeutumista uuteen kulttuuriin ja uusien toimintatapojen omaksumista. Assimilaatio puolestaan kuvaa pienemmän ja heikomman kulttuurin tai väestöryhmän sulautumista suurempaan ja voimakkaampaan kulttuuriin. Hänen mukaansa Suomi pyrkii maahanmuuttajapolitiikassaan lähinnä monikulttuuriseen akkulturaatioon. Suomeen tulevien maahanmuuttajien ei siis täysin odoteta sulautuvan suomalaiseen yhteiskuntaan, eikä heidän oleteta mukauttavan omia kulttuurisia tapojaan ja tottumuksiaan täysin samanlaisiksi valtaväestön kanssa. Suomessa voisi näin ollen ajatella olevan jossain määrin suvaitsevainen maahanmuuttajapoliittinen katsomuskanta.

Suomessa on käytössä kotouttamislaki (493/1999), jonka tavoitteena on mahdollistaa maahanmuuttajien osallistuminen työelämään ja yhteiskunnan toimintaan, kuitenkin oman kielensä ja kulttuurinsa säilyttäen. Tavoitteena olisi mahdollistaa maahanmuuttajien kouluttautuminen, työelämään sijoittuminen ja eläminen myönteisessä vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteisön kanssa. Kuten Vartia ym. (2005) toteavat, nykyisin myös suomalaisessa yhteiskunnassa maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään sekä lisääntyvä monikulttuurisuus on vähitellen ryhdytty mieltämään myös resurssiksi. Maahanmuuttajat nähdään sekä työvoimapoliittiseksi että kulttuuriseksi voimavaraksi, ei ainoastaan ongelmaksi. Lähitulevaisuudessa ennustetaan työmarkkinoilta siirtyvän paljon ihmisiä eläkkeelle, joten maahanmuuttajien nykyistä suurempi määrä työelämässä voi olla yksi keino kattaa työvoimavajetta. Monissa työorganisaatioissa monikulttuurisen taustan omaavan henkilön palkkaaminen saatetaan nähdä jo hyödylliseksi ja tavoiteltavaksi asiaksi. Maahanmuuttajaa ei enää koeta uhkana, vaan painopiste on siirtymässä erilaisuuden etujen hyödyntämiseen.

Maahanmuuttajataustaisella työntekijällä saattaa olla hyvät sosiaaliset taidot, laaja kielitaito sekä monipuolista kulttuurien tuntemusta laajemmin kuin suomalaisella työntekijällä. Maahanmuuttajilla on usein avartunut näkemys siitä että on useita tapoja tehdä työ oikein. Maahanmuuttajia pidetään usein sitoutuvina ja lojaaleina työntekijöinä. Varsinkin hoitoalalla on koettu, että maahanmuuttajataustaisten hoitajien asenne asiakkaita kohtaan on ihmisläheinen ja sosiaalisesti orientoitunut. Asiakasta arvostetaan ja kunnioitetaan, ja yhteisöllisyys ja yhdessä työskenteleminen nähdään voimavarana. Kuitenkin välillä maahanmuuttajat kohtaavat syrjintää ja negatiivisia kokemuksia työnhakutilanteissa. Työnantajilla saattaa olla negatiivinen asenne maahanmuuttajia kohtaan. Rekrytointitilanteessa jo ulkomaalainen nimi saattaa muodostua esteeksi päästä työhaastatteluun. Myös sillä on todettu olevan merkitystä, mikä kulttuurinen tai etninen tausta työtä hakevalla maahanmuuttajalla on. Sellaiset maahanmuuttajat, jotka erottautuvat selkeimmin valtaväestöstä, esimerkiksi arabitaustaiset tai somalialaiset, kokevat herkemmin syrjintäkokemuksia. Työnantajalla saattaa olla ennako-oletuksia tai ennakkoluuloja esimerkiksi työmoraalin löyhyydestä tai ulkomaisen tutkinnon tai työkokemuksen riittävydestä tai arvostuksesta. Suomen kielen sujuva hallitseminen on usein myös työnhakutilanteessa merkittävässä asemassa. (Jaakkola 2000; Janiskaja-Lahti & Liebkind & Vesala 2002; ETENE:n julkaisuja II 2004; Soinne 2005; Vartia ym. 2005; Arola 2007.)

Tutkimusten mukaan maahanmuuttajista parhaiten työllistyvät ne, jotka ovat saapuneet Suomeen työn tai opiskelun takia. Huonoin työllistymistilanne on ollut niillä maahanmuuttajilla, jotka ovat saapuneet pakolaisina tai turvapaikanhakijoina. Koulutuksen suhteen oli selvä merkitys sillä, millainen koulutus henkilöllä on ja missä hän on kouluttautunut. Suomessa hankittu ammatillinen koulutus takasi maahanmuuttajille vakaimman työmarkkina-aseman. Jos muualla kuin Suomessa hankittu koulutus oli muu kuin pelkkä yleissivistävä koulutus, esimerkiksi ammatillinen koulutus tai korkea-asteen koulutus, olivat työnsaantimahdollisuudet yleensä paremmat. (Forsander 2002; Joronen 2005.) Jaakkola (2000) toteaa, että maahanmuuttajalla tulisi aina olla motiivi muuttaa uuteen maahan ja jättää kotimaansa. Jos henkilö saapuu uuteen maahan suunnitellusti työn perässä, henkilökohtaisen kiinnostuksen tai tietotaitonsa ansiosta, hänelle löytyy helpommin paikka kuin jos hän saapuu esimerkiksi paluumuuttajana. Jos maahanmuuttaja kokee pettymyksiä työnhakutilanteissa, hänen motivaationsa hakea työtä vähenee ja hänellä on vaara segregoitua yhteiskunnasta. (Jaakkola 2000; Vartia ym. 2005.)

ETENE:n 5. kesäseminaarissa (17.8.2004) todettiin terveydenhuollon kohtaavan kansainvälisyyden ja monikulttuurisuuden haasteet entistä useammin arkipäivän työssä. Eri kulttuurien edustajia on yhä enemmän terveydenhuollon ammattilaisina. Kulttuurit saattavat törmätä hoitohenkilökunnan sisällä tai vieraasta kulttuurista lähtöisin olevan hoitajan ja terveydenhuollon asiakkaan kohdatessa. Seminaarissa todettiin, että Suomeen työhön tuleva toisen kulttuurin edustaja tarvitsee mahdollisen alakohtaisen lisäkoulutuksen lisäksi täydennyskoulutusta myös uuteen kulttuuriin, arvoihin ja tapoihin liittyvissä asioissa. Koko työyhteisön tulisi tukea vieraasta kulttuurista tulevan henkilön sopeutumista. Maahanmuuttajat tulisi nähdä suomalaisessa terveydenhuollossa rikkaudeksi ja voimavaraksi. He voivat opettaa suomalaisille yhteisöllisyyttä ja tuoda yhteisöjen ja yhteiskunnan arvokeskusteluihin uusia näkökulmia. Maahanmuuttajataustaiset ammattihenkilöt ja terveydenhuollon työntekijät voivat rikastuttaa koko terveydenhuollon työyhteisöä ja helpottaa lisäksi muista kulttuureista lähtöisin olevien potilaiden ymmärtämistä, kohtaamista ja hoitamista. Myös ETENE:n julkaisussa (2004) todetaan maahanmuuttajien olevan Suomessa keskenään eriarvoisessa asemassa. Sillä, mihin etniseen ryhmään maahanmuuttaja kuuluu ja millä statuksella ja perustein hän on Suomeen saapunut, on merkitystä suhtautumiseen ja kohteluun. Näillä seikoilla todetaan luonnollisesti olevan myös vaikutusta maahanmuuttajien hyvinvointiin ja sopeutumiseen.

Kulttuurin muutos ja uuteen yhteiskuntaan sopeutuminen voivat ahdistuksen tai stressin lisäksi toimia myös voimavarana ja motivoida maahanmuuttajaa sopeutumaan uuteen kulttuuriympäristöön ja lisätä hänen joustavuuttaan. Jos maahanmuuttajalla on negatiivisten kokemusten lisäksi positiivisia kokemuksia ja elämyksiä, hän voi saada lisää itseluottamusta ja pätemisen tunnetta. Vaikeuksista ja ongelmista selviytyminen kohentaa itsetuntoa ja antaa lisää voimia selviytyä myös tulevista haasteista. Motivaatio pyrkiä eteenpäin ja parempaan elintasoon on yleensä voimakas. Yleisestikin voisi ajatella, että henkilö, joka on muuttanut vieraaseen maahan ja jättänyt taakseen tutut ja turvalliset kuviot ja olot, on rohkea, kunnianhimoinen ja motivoitunut sopeutumaan uuteen yhteiskuntaan. Jos maahanmuuttajan vastaanottavassa yhteisössä suhtaudutaan häneen myönteisesti ja hyväksyvästi, ja samassa yhteisössä elää muita saman kulttuurisen taustan omaavia ihmisiä, on sopeutumisprosessi helpompi ja onnistuu todennäköisemmin. (Liebkind 1994.)

2.2 Kulttuurinmukainen hoitotyö

Kulttuurinmukaisen hoitotyö –käsitteen luojana voidaan pitää Madeleine M. Leiningeriä, joka on luonut pohjan transkulttuurisen hoitotyön näkemyksille. Hoitotyössä tulee huomioida kulttuurista johtuvat erilaisuudet tai haasteet, olipa kyse potilaista, joiden kanssa tehdään yhteistyötä, tai hoitajista, jotka työskentelevät keskenään ja potilaiden keskuudessa. Ei ole merkityksetöntä, jos hoitaja omaa täysin erilaisen kulttuuritaustan kuin muut yhteisön jäsenet. Leininger (1997) myöntää kulttuurinmukaisen hoitotyön mallin kehittämisen olleen haasteellista uransa alkuvaiheessa. Hoitotyön kulttuurista johtuvien erojen ei katsottu olevan merkitseviä tai tärkeitä käytännön hoitotyössä. Ajan myötä myös kulttuurin merkitys ja arvostus alkoivat kuitenkin korostua. Ihmisten ja kansojen liikkumisen ja maasta toiseen muuttamisen vuoksi kulttuuriset identiteetit ja arvot ovat sekoittuneet. Myös teknologian ja lisääntyneiden informaatiovirtojen myötä tarve ihmisten kulttuuristen erojen huomioimiselle ja arvostamiselle on kasvanut.

Madeleine M. Leininger kiinnostui kulttuurin vaikutuksesta ja sen merkityksestä hoitotyöhön jo 1950-luvulla. Hän on siitä lähtien kehittänyt kulttuurinmukaisen hoitotyön teoriaa ja painottanut sen tärkeyttä alati muuttuvissa yhteiskunnissa ja hoitoyhteisöissä. Leiningerin ja McFarlandin (2002) mukaan ihmiset syntyvät, asuvat ja kuolevat tietyssä kulttuurisessa ympäristössä ja kontekstissa, mikä otettava huomioon hoitotyössä. Jos kulttuurista johtuvat tekijät yksilön käyttäytymisessä jätetään huomioimatta, saadaan usein aikaiseksi vain ei-toivottuja ja epäsuotuisia tuloksia. Leininger pitää tärkeänä sitä, että kulttuuriset eroavaisuudet huomioitaisiin potilaiden hoidossa, koska eri kulttuurit asettavat erilaisia perustarpeita. Hoitajien tulisi olla yhä enemmän tietoisia kulttuurien ja kansallisten erojen luomista ihmisten erilaisuuksista ja eroavaisuuksista, koska nämä vaikuttavat suuresti tarjottuun hoitoon ja huolenpitoon. Ammatillisen tietämyksen pitäisi sulautua yhteen kulttuurisen tietämyksen kanssa, jotta erilaiset toiveet, tarpeet ja odotukset voitaisiin ottaa riittävän hyvin huomioon erilaisissa ja eroavaisissa hoitotapahtumissa. Transkulttuurinen tai kulttuurinmukainen hoitotyö edellyttää erityistä tietämystä erilaisista kulttuureista ja niihin liittyvistä tavoista sekä hoitoon ja terveyteen liittyvistä tekijöistä. (Leininger & McFarland 2002.)

Kulttuurinmukainen hoitotyö –käsite pitää sisällään erilaisista kulttuureista tulevien potilaiden hoidon lisäksi myös hoitajien erilaisten kulttuuritaustojen huomioimisen. Jokaisella hoitajalla on oma

erityinen kulttuuritaustansa, jonka mukaan hän käyttäytyy ja toimii niin arkielämässä kuin hoitotyötä tehdessäänkin. Kulttuuri on laaja käsite ja pitää sisällään kansainvälisten erojen lisäksi myös alueelliset erot. Leiningerin ja McFarlandin (2006) mukaan kulttuuriin liittyviä arvostuksia ja käyttäytymistapoja tulisi soveltaa paikallisiin kulttuuriolosuhteisiin ja ihmisten yleiseen inhimilliseen toimintaan ja käyttäytymiseen. Jokainen ihminen on kuitenkin pohjimmiltaan sosiaalinen ja emotionaalinen yksilö riippumatta ympäröivästä kulttuuriympäristöstä. Asuinpaikka ja sosiaalinen piiri voivat vaihtua ja muuttua, mutta silti tietynlainen kulttuurinen minäkuva säilyy. Hoitoyhteisössä toimivien ammattilaisten erilaiset kulttuuritavat ja -tyylit tulisi hyödyntää ja nähdä rikkauksiksi ja positiiviseksi lisäksi, ei työntekoa estäviksi tai häiritseviksi seikoiksi.

2.3 Ohjattu käytännön harjoittelu

2.3.1 Käytännön harjoittelu osana oppimista

Ammatillisena kasvuna voidaan pitää hoitotyön opiskelijan, valmistuneen hoitajan ja koko työyhteisön oppimista ja kehittymistä työssään kohti asiantuntijuutta. Opiskelijoille ammatillisena kasvuympäristönä toimii yleensä se hoitokulttuuri, jossa he harjoittelevat koulutuksensa aikana ja jossa on mahdollisuus yhdistää teoriassa ja käytännössä opittu tieto. Suotuisa hoitokulttuuri tarjoaa monipuolisia työssäoppimiskokemuksia, mikä edesauttaa opiskelijaa hänen ammatillisessa kasvussaan. (Laakkonen 2004.) Ammatillisen kasvun kannalta olisi tärkeää, että oppimisympäristö olisi kannustava ja turvallinen ja että kommunikointi kaikkien jäsenten välillä olisi helppoa ja luontevaa. Työssäoppiminen, urakehitys ja ammatti-identiteetin kasvu ovat tärkeitä tekijöitä myös ammattitaitoisille sairaanhoitajille, ei ainoastaan opiskelijoille. Positiivisen ilmapiirin luomisessa työyhteisön ryhmähenki sekä tarve ja kyky toimia yhdessä korostuvat. Ammatillinen kasvu ja kehitys ovat välttämättömiä kaikille hoitoalalla työskenteleville. Ammatillista kasvua edistävät riittävä itsenäisyys ja vastuu, tyytyväisyys omaan työhön ja työnkuvaan, roolien selkeys työyhteisössä, esimiesten hyvät ja joustavat johtamistaidot, kollegiaalinen vertaistuki sekä riittävät oppimis- ja kehittymismahdollisuudet. (Ruohotie 1995; Laakkonen 2004.)

Terveysalan koulutukseen kuuluu olennaisena osana opettajan ja työelämän edustajan ohjaama käytännön taitojen opiskelu, eli opetussuunnitelmaan kuuluva ohjattu harjoittelu. Oppilaitoksen ja

työnantajan joustava yhteistyö on käytännön opiskelun onnistumisen edellytys, suunnittelusta toteutukseen asti. Sosiaali- ja terveysministeriön asettamien päämäärien mukaisesti ammatillisen koulutuksen tavoitteena on ammattitaidon perusteiden sekä alan tai alojen osaamisen hallinta. Keskeisin ammatillisen koulutuksen kehittämishaaste on koulutuksen ja työelämän lähentäminen. On tärkeää muistaa, että ihmisen ja työn suhteisiin ei voi kouluttaa vain oppilaitoksissa. Ne on opittava yhä enemmän aidoissa työelämän tilanteissa. (Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 1998.) Yleensä käytännön opiskelu eli ohjattu käytännön harjoittelu toteutuu sairaaloissa tai muissa terveydenhuollon laitoksissa. Harjoittelusta vastaa hoitotyön opettaja yhteistyössä harjoittelupaikan ammattitaitoisten sairaanhoitajien kanssa. Vuorinen, Meretoja ja Eriksson (2005) toteavat ohjatulla harjoittelulla olevan merkitystä opiskelijoiden ammatillisen kasvun ja kriittisen ajattelun kehittymiselle. Käytännön harjoittelussa opiskelijoilla on mahdollisuus perehtyä syvällisemmin käytännön työtehtäviin sekä soveltaa oppimiaan tietoja ja taitoja. Ammattikorkeakouluasetuksissa (1995) käytännön harjoittelusta todetaan: *”harjoittelun tavoitteena on, että opiskelija perehtyy ohjatusti erityisesti ammattiopintojensa kannalta keskeisiin käytännön työtehtäviin ja kehittää ammatillista osaamistaan sekä tietojen ja taitojen soveltamista työelämässä.”* (N:o 256. Helsinki 1995).

2.3.2 Ohjaajan ja opettajan vastuu käytännön harjoittelussa

Sosiaali- ja terveysministeriön teettämän kyselyn (1998) perusteella voidaan todeta terveysalan toimiyksiköiden edustajien korostavan käytännön harjoittelussa ohjaajan vastuuta. Ohjaaja luo edellytyksiä tavoitteelliseen oppimiseen, arvioi opiskelijan oppimista ja antaa palautetta. Hän luo oppimista edistävän, tukevan ja turvallisen ilmapiirin. Ohjaajan tulisi lisäksi toimia esikuvana opiskelijalle ja kantaa vastuu opiskelijan oppimisesta. Meretojan ym. (2006) mukaan hoitotyön esimiesten tehtävänä olisi organisoida opiskelijoiden ohjatun harjoittelun toteutus ja nimetä opiskelijoille lähiohjaajat, jotka toimivat opiskelijoiden ohjaajina oman toimensa ohessa. Laadukkaan ohjatun harjoittelun edellytyksenä pidetään lähiohjaajien kiinteää yhteistyötä opettajien ja esimiesten kanssa. Hentisen (1989) tutkimuksessa päämielenkiinto opiskelijan ohjauksessa keskittyy lähinnä opettajan vastuuseen ja rooliin opiskelijan ammatillisessa kasvussa. Kuitenkin myös Hentinen toteaa opetuskentän sairaanhoitajilla olevan tärkeä tehtävä klinisen opiskelun (käytännön harjoittelun) ohjauksessa. Tämä opettajan ja opiskelulentän henkilökunnan välinen yhteistyö nähdään tärkeäksi ja

välttämättömäksi. Yhteisten neuvottelujen pohjalta ohjaajilla on paremmat valmiudet suunnitella ja arvioida opiskelijoiden oppimiskokemuksia. Ohjaajien on tärkeää tietää mitä opiskelijat ovat luokassa oppineet. Näin he voivat integroida tämän tiedon myös käytännön hoitotyöhön. Tällöin opiskelijatkaan eivät turhaudu, koska ristiriitatilanteita luokkaopetuksen ja käytännön välille ei synny. Myös Munnukka (1997) toteaa käytännön harjoittelun ohjauksen olevan kaksijakoista, koska opiskelijan ohjauksesta ovat vastuussa sekä opettaja että käytännön harjoittelun ohjaaja. Yleensä ohjaajana toimiva sairaanhoitaja toimii suorassa ohjaussuhteessa opiskelijaan. Kuitenkin myös opettajan tulisi osallistua aktiivisesti opiskelijan käytännön harjoitteluun. Yhtä tärkeää on toimiva yhteistyö ja luonteva kommunikointi harjoittelun ohjaajan ja opettajan välillä.

STM:n teettämän kyselyn (1998) tulosten mukaan ohjaajien ohjausvalmiuksia on tärkeää ylläpitää ja kehittää. Tämä on mahdollista, jos ohjaajilla on riittävästi mahdollisuuksia osallistua koulutuksiin ja yhteispalavereihin, seurata alan kirjallisuutta, käydä palautekeskusteluja opiskelijan ja opettajan kanssa sekä osallistua työnohjaukseen. STM:n teettämässä kyselyssä tuli selkeästi ilmi, että ohjausvastuun selkeyttäminen olisi tärkeää. Ohjausvastuu selkiytyisi, jos työyksiköissä olisi nimetyt ohjaajat ja heidän lisäksi nimetyt opetushoitajat, joilla olisi päävastuu käytännön opetuksesta ja ohjauksesta. Käytännön ohjaajien toivottaisiin myös sitoutuvan ohjaamiseen. Jokaisella yksittäisellä työyksiköllä todettiin olevan vastuu ohjauksen sisällöstä ja sen suunnittelusta. Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2003 julkaisemassa tiedotteessa (Monisteita 2003:22) esitetään suositus siitä, että käytännön harjoittelun ohjaajalla tulisi olla mahdollisuus riittävään koulutukseen mm. perehtymällä terveysalan opetussuunnitelmaan ja oppisisältöihin. Darling (1996) toteaa, että ohjaajan tulisi huomioida varsinkin vasta-alkavan opiskelijan haavoittuvaisuus ja pelot. Ohjaajien tulisi auttaa opiskelijaa sopeutumaan harjoitteluympäristöön työskentelemällä tiiviissä yhteistyösuhteessa opiskelijan kanssa. Ohjaajan tulisi olla tietoinen opiskelijan oppimistavoitteista. Ne olisi hyvä käydä läpi harjoittelun alkaessa yhdessä opiskelijan kanssa ja tarkentaa harjoittelun edetessä. Ohjauksen tulisi olla opiskelijalähtöistä, eli vastata opiskelijan tarpeita ja jaksolle asettuja vaatimuksia. Yleisesti voidaan todeta opiskelijoiden ohjaajina toimivien hoitajien kokevan ohjauksen olevan monimutkaista, haasteellista ja taitoja vaativaa toimintaa. Ohjaukseen tarvittaisiin lisäkoulutusta, tukea ja tunnustusta muilta työyhteisön jäseniltä sekä työnantajalta. Ohjaajat kokevat usein riittämättömyyttä, koska valintakriteereitä ei tiedetä eikä täydennyskoulutustarpeita tunnisteta. Jotta opiskelijoiden ohjausta voitaisiin toteuttaa laadukkaasti, tulisi ohjaajien ja hoitotyön opettajien toimia tiiviissä yhteistyössä.

(Atkins & Williams 1995; Meretoja ym. 2006.)

Liljeström (1999) toteaa ohjauksen olevan tilanne, jossa on tietoisesti käytettävä hyväksi sitä epätasa-arvoista suhdetta, joka vallitsee ohjaajan ja opiskelijan välillä. Ohjaajalla on muodollisesti suurempi kompetenssi opittavassa asiassa tai oppiaineessa. Ohjattavan on itse ymmärrettävä tehtävänsä ja roolinsa oppijana ja työskenneltävä etenemisensä ja oppimisensa eteen. Opiskelijan on itse myös oivallettava mitä tehdä ja käytettävä omaa harkintaansa. Munnukan (1997) mukaan ohjaajan ja opiskelijan suhde on silti kahden yhdenvertaisen ihmisen yhteistyösuhde, jossa molemmat työskentelevät opiskelijan oppimisen edistämiseksi. Työ on tiedollisten oppimistavoitteiden ehdollistamaa, mikä tekee suhteesta suoritusorientoituneen.

Ohjaajat voivat kokea ajoittain turhautumisen tunteita, koska usein opiskelijat eivät osaa soveltaa luokassa oppimiansa taitoja suoraan käytännön hoitotyöhön. Opiskelijat ovat usein oppineet luokkaopetuksessa ideaalisen hoitamisen mallin, jonka toteuttaminen käytännössä ei usein ole mahdollista. Ohjaajien ja opettajien tulisi auttaa opiskelijoita integroimaan hoitotyön teoria ja käytännön hoitotyö sekä ohjata opiskelijoita hyödyntämään hoitotieteellistä kirjallisuutta ja tutkimustietoa myös käytännön harjoittelujaksoilla. (Hentinen 1989; Munnukka 1997.)

Monikulttuurisuuden ja kansainvälistymisen myötä myös hoitotyölle ja niille hoitajille, jotka toimivat opiskelijoiden käytännön harjoittelujen ohjaajina, tulee uudenlaisia haasteita ja mahdollisesti myös ongelmia. Ulkomaalaiset opiskelijat suorittavat käytännön harjoittelujaksoja suomalaisissa sairaaloissa ja hoitoyksiköissä, ja myös he tarvitsevat ammattitaitoisia ohjaajia. Tämä saattaa luoda ylimääräisiä paineita ja vaatimuksia hoitohenkilökunnalle. Ulkomaalainen opiskelija voi olla Suomessa jo pidempään asunut maahanmuuttaja, joka on tottunut suomalaiseen kulttuuriin ja osaa jonkin verran suomen kieltä. Näiden opiskelijoiden lisäksi Suomeen saapuu vuosittain yhä enemmän vaihto-opiskelijoita muista maista kansainvälisten vaihto-ohjelmien kautta. Nämä opiskelijat eivät tunne suomalaista hoitokulttuuria eivätkä hallitse edes suomen kielen alkeita. Varsinkin nämä vaihto-opiskelijat ovat erittäin suuri haaste hoitohenkilökunnalle. Yleisesti hoitajat hyväksyvät opiskelijaohjauksen kuuluvan tehtäviinsä, olipa opiskelija suomalainen tai ulkomaalainen. Ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaus on haasteellista kielivaikeuksien ja kulttuuristen erojen vuoksi mutta myös palkitsevaa, koska se voi antaa uudenlaista näkemystä hoitotyöhön ja edistää ohjaajan

omaa ammatillista kasvua. (Koskinen & Tossavainen 2003.) Ulkomaalaisen opiskelijan ohjaaminen on kuitenkin haasteellinen tehtävä, koska ohjaaja saattaa joutua tulkitsemaan opiskelijoille ympäröivää kulttuuria ja selventämään suomalaista hoitotyötä. Ohjaajien on todettu olevan huolissaan siitä, oppivatko ulkomaalaiset opiskelijat riittävästi käytännön harjoittelujaksoillaan. Kielivaikeudet ja kommunikaatio-ongelmat työyhteisössä sekä mahdollisesti heikosti määritellyt oppimistavoitteet nimittäin haittaavat ohjaussuhdetta. (Koskinen 2003, 2005.)

2.3.3 Opiskelijan vastuu ja rooli käytännön harjoittelussa

Hentisen (1989) tutkimustulosten mukaan opiskelijat kokevat käytännön harjoittelun rasittavammaksi kuin luokassa tapahtuvan opiskelun. Luokkahuoneopiskelussa opiskelija voi olla passiivinen vastaanottaja. Käytännön harjoittelujaksoilla edellytetään taas omaa aktiivisuutta sekä osallistumista itse hoitotyöhön ja potilaiden hoitamiseen. Tämä voidaan kokea ahdistavaksi tai pelottavaksi. (Hentinen 1989; Beck 1993; Hintikka 2002.) Hentinen (1989) painottaa silti, että yleensä opiskelijat kokevat käytännön harjoittelujaksot antoisiksi ja mielekkäiksi. Hän kuitenkin toteaa myös, että opiskelijoiden harjoittelusta saamat kokemukset ja odotukset ovat erilaisia riippuen siitä, kuinka pitkällä he ovat opinnoissaan. Aluksi hoitaminen mielletään usein hoitotoimenpiteiksi, ja kiinnostus kohdistuu lähinnä psykomotoristen taitojen oppimiseen. Epävarmuus omasta pärjäämisestä ja riippuvaisuus opettajasta ovat vahvasti esillä. Myöhemmin opiskelija saa lisää varmuutta ja alkaa opiskella myös muita hoitotyön alueita. Opintojen loppuvaiheessa opiskelijalla on jo varmuutta, ja hän kykenee työskentelemään melko itsenäisesti. Opiskelijalle on kehittynyt oma persoonallinen ote hoitotyöhön ja omat työskentelytavat. Hän osaa ottaa itsenäisesti vastuuta potilaiden hoidosta ja ohjauksesta sekä mahdollisesta itsehoidon opettamisesta ja omien selviytymiskeinojen kehittämisestä. Riippuvuus opettajaan on usein vaihtunut siihen, että opiskelija samaistuu sairaanhoitajiin. Myös toisten, käytännön harjoittelussa olevien opiskelijoiden tuki on tärkeää. (Hentinen 1989; Aavarinne 1993; Hintikka 2002.)

Jos opiskelija kokee opintojensa ja käytännön harjoittelun palvelevan omia koulutuksellisia ja ammatillisia etätavoitteitaan, on opiskelu yleensä mielekkäämpää. Tämä edellyttää myös, että opiskelija kokee harjoittelun aikana ja erilaisissa oppimistilanteissa mieluisia onnistumisen ja edistymisen kokemuksia. Hän kokee hallitsevansa itselleen annetut tehtävät ja pärjäävänsä niissä

itsenäisesti. Myös ulkoisella, ohjaajan antamalla suoralla palautteella on merkitystä harjoittelusta saatavien oppimiskokemusten mielekkyydelle. (Aavarinne 1993; Ruohotie 1995.)

Opiskelijat saavat käytännön harjoittelujaksoilla usein liian vähän ohjausta, koska opetus delegoituu liikarasetulle osaston henkilökunnalle. Osaston työtahti voi olla hyvin kiireinen, ja osastolla voi olla samanaikaisesti useita eri koulutustasoilla olevia opiskelijoita. Ohjaukseen ei ole riittävästi aikaa eikä resursseja. (Munnukka 1997.) Opiskelijan oppiminen olisi tuloksellista ja mielekkäämpää, jos hänellä olisi nimetty lähiohjaaja, jonka kanssa käydä riittävän usein dialogisia ohjauskeskusteluita. Tutkimusten mukaan opiskelijat kokevat lähiohjaajan tai nimetyn ohjaajan erittäin tärkeäksi onnistuneessa käytännön harjoittelussa. (Channell 1990; Munnukka 1997; Vuorinen ym. 2005.) Opiskelijan olisi myös hyvä kehittää omaa itsenäistä eettistä ja ammatillista ajatteluaan ja suhtautua ohjaajasuhteeseen kollegiaalisesti, sillä kollegiaalisuus on vahvasti osa sairaanhoitajien työtapaa ja ammattietiikkaa (Munnukka 1997).

Ulkomaalaisten opiskelijoiden selviytyminen käytännön harjoittelujaksoilla, sekä riittävä oppiminen on aina haasteellisempaa kuin niiden opiskelijoiden, jotka suorittavat käytännön harjoitteluaan omassa tutussa kieli- ja kulttuuriympäristössään. Vieraalla kielellä selviytyminen on todettu monessa tutkimuksessa haasteelliseksi ja vaativaksi. (mm. Eliason & Raheim 2000; Koskinen 2003; Kilstoff & Baker 2006.) Sekä käytännön toimenpiteiden että hoitotyön näkemysten ja toimintatapojen ymmärtäminen on vaikeaa, jos ei ole mahdollista saada selvennystä esimerkiksi lähiohjaajalta omalla äidinkielellä. Puutteellisella kielitaidolla on suora vaikutus koko koulutusprosessiin, mikä asettaa haasteita sekä ulkomaalaisten opiskelijoiden opetuksen suunnittelulle että opiskelijoiden omaehtoiselle oppimiselle. Kielitaidottomuudesta johtuvat vaikeudet tai haasteet korostuvat selkeimmin käytännön harjoittelujaksoilla. (Ladyshevsky 1996; Kilstoff & Baker 2006.) Ajoittain opiskelija saattaa kokea myös positiivisia onnistumisen tunteita, jos hän huomaa selviävänsä vajavaisella kielitaidollaan. Myös ohjaajien kielitaito voi usein olla puutteellinen. Tällöin kommunikointi ja yhteistyö voi olla haasteellista, mutta antoisaa. (Noponen 1997.) Toisaalta jos ohjaaja ei kykene antamaan hyviä selityksiä opiskelijan kysymyksiin ja takaamaan laadukasta ohjausta, opiskelija voi kokea ohjaajan olevan haluton auttamaan. Ohjaaja itse voi kokea olevansa huono ja epäpätevä, jolloin hän on epävarma omasta ammatillisesta pätevyydestään. (Channell 1990.) Hieman yleistäen voisi kuitenkin ajatella, että ulkomailla opiskelevat henkilöt ovat tietoisesti

valinneet hieman haasteellisemmän roolin oppijina. Kuten Koskinen (2005) toteaa, ulkomailla opiskelu vaatii opiskelijalta henkistä kestävyyttä ja muuntautumiskykyä. Huolimatta puutteellisesta kielitaidosta tai erilaisesta kulttuuritaustasta opiskelijalla on hyvä mahdollisuus ja tilaisuus kehittyä ihmisenä, saada itseluottamusta ja kehittää sopeutumiskykyään myös muilla elämän alueilla.

Ulkomaalaisten opiskelijoiden käytännön harjoittelussa korostuu selvästi lähiohjaajan tärkeys. Ohjaajalla on merkittävä rooli opiskelijan sopeutumisessa oppimisympäristöön ja selviytymisessä käytännön harjoittelun haasteista. Channell (1990) toteaa ulkomaalaisten opiskelijoiden toivovan saavansa ohjaajalta täyden avun ja tuen. He toivovat voivansa kääntyä ohjaajan puoleen kaikissa ongelmatilanteissa. Jos ohjaajan ja opiskelijan välille syntyy hyvä yhteistyösuhde, on opiskelijan integroituminen harjoittelupaikkaan ja sopeutuminen vieraaseen kulttuuriin helpompaa (Koskinen 2003). Grant ja McKenna (2003) pitävät tärkeänä, että sekä opiskelija että harjoittelupaikan ohjaajat ovat saaneet riittävästi etukäteistietoa harjoittelusta ja sen tavoitteista. Eri kulttuuritaustan omaavat ulkomaalaiset opiskelijat voivat kokea olevansa erilaisia ja erottuvansa muusta hoitoyhteisöstä. Opiskelijoiden olisi tärkeää saada tukea ja kannustusta harjoittelun aikana. (Grant & McKenna 2003; Koskinen 2003.) Toimiminen ulkomaalaisen opiskelijan ohjaajana on vaativaa ja omaa työtä kuormittavaa, ja vaatii enemmän aikaa ja sitoutumista kuin jos ohjattavana olisi samasta kulttuurista oleva opiskelija. Channellin mukaan (1990) tämä nähdään ajoittain jopa ongelmaksi ja liikaa työllistäväksi tekijäksi käytännön harjoittelupaikoilla.

2.4 Käytännön harjoitteluun liittyviä aikaisempia tutkimuksia

Hoitotyön opiskelijoiden käytännön harjoitteluun liittyen on paljon sekä pro gradu -tutkielmia että hoitotieteellisiä ja kasvatustieteellisiä väitöskirjoja. Käytännön harjoittelun kokemuksia on tutkittu opiskelijoiden, käytännön harjoittelun ohjaajien ja opettajien näkökulmasta. Jonkin verran hoitotyön opiskelijoiden käytännön harjoitteluun liittyviä kokemuksia on tutkittu myös kansainvälisellä tasolla. Kuitenkaan tämän tutkimuksen aiheesta, eli ulkomaalaisten opiskelijoiden käytännön harjoitteluissa saamista kokemuksista Suomessa ei ole aikaisempia tutkimuksia. Myös Garam (2000) toteaa yleisen kiinnostuksen kansainvälistymiseen lisääntyneen tutkimuksissa selkeästi. Tutkimuksissa mielenkiinnon kohteena ovat silti lähinnä olleet ulkomaille vaihto-opiskelijoiksi lähteneiden suomalaisten opiskelijoiden kokemukset. Suomessa opiskelevien ulkomaalaisten kokemuksia ei ole

juuri tutkittu.

Koskinen (2003) on tutkinut etnografian menetelmiä hyödyntäen suomalaisten ja britannialaisten hoitotyön vaihto-opiskelijoiden kulttuurisen asiantuntijuuden oppimisen prosessia vaihto-opiskeluohjelmassa. Hänen tutkimuksessaan korostui opiskelijoiden tarve saada riittävästi rohkaisua ja tukea ohjaajalta ja opettajalta. Lisäksi on huomionarvoista, että opiskelijan persoonallisuudesta ja sopeutumiskyvystä riippuen voi uuteen kulttuuriin mukautuminen ja sopeutuminen olla nopeaa ja helppoa. Joissain tapauksissa opiskelija taas saattaa jäädä täysin ulkopuoliseksi ja eristäytyä uudesta kulttuuriympäristöstään. Tämä vaikuttaa opiskelijan motivoitumiseen sekä positiivisten kokemusten saamiseen. Aavarinteen (1993) väitöskirjassa perehdyttiin tarkemmin opiskelijoiden ohjauksellisten ja opetuksellisten valmiuksien kehittymiseen sairaanhoitajakoulutuksessa. Opiskeluvaiheessa ei välttämättä osata vielä integroida opittua tietoa käytännön kokemuksiin. Potilaan ohjauksen osaprosessit saattavat olla opiskelijalle tuttuja, mutta kokonaisuutta ei aina hallita. Opiskelijan arvio omasta osaamisestaan voi erota opettajien arvioinnista. Aavarinteen (1993) tutkimuksessa korostui yksilöllisen ohjauksen ja välittömän arvioinnin tärkeys. Munnukan (1997) päämielenkiinnon kohteena oli opiskelijoiden toimiminen opiskelija-omahoitajina käytännön harjoittelujaksoilla. Hän tutki myös opettajien, ohjaajien ja osastonhoitajien opettamis- ja ohjaamistehtäviä. Hänen tutkimuksensa tavoitteena oli lisätä käytännön opetuksen syvällisempää ymmärrystä ja opetuksen kehittämistä hoitotieteellisempään suuntaan. Sarajarvi (2002) on tutkinut sairaanhoidon opiskelijoiden hoitotyön näkemyksen muotoutumista koko sairaanhoitajakoulutuksen aikana. Meretoja ym. (2006) ovat tutkimuksessaan pyrkineet kuvaamaan työelämän näkökulmasta sairaanhoitajaopiskelijoiden ohjattua käytännön harjoittelua. He halusivat selvittää käytännön harjoittelujaksoilla toimivien lähiohjaajien merkitystä opiskelijan oppimisen turvaajina. Yhtenä tutkimustehtävänä oli myös selvittää, miten ohjaajina toimivat sairaanhoitajat ja heidän esimiehensä kuvaavat lähiohjaajien tehtävälueita ja ohjauksen merkitystä.

Sairanhoitajaopiskelijoiden käytännön harjoittelun kokemukset ovat laajasti kiinnostuksen ja tutkimuksen kohteena kaikkialla maailmassa. Kansainvälisesti on tehty paljon tutkimuksia käytännön harjoittelujaksoista ja niistä saaduista kokemuksista. Tutkimusten tarkoituksena on lisätä harjoittelujaksojen hyödyllisyyttä ja parantaa jaksoilta saatavien kokemusten laatua, sekä tukea ohjaajina toimivien sairaanhoitajien jaksamista haasteellisessa ja vaativassa tehtävässään. Pearceyn ja

Elliottin (2004) tutkimuksen päämielenkiinnon kohteena oli selvittää syitä, joiden vuoksi hoitotyön opiskelijat eivät välttämättä halua valmistuttuaan toimia sairaanhoitajina. Tarkoituksena oli selvittää, mikä on käytännön harjoittelusta saatujen kokemusten merkitys opiskelijoiden halulle hakea töitä hoitoalalta. Myös Graingerin ja Bolanin (2006) tutkimuksessa haluttiin selvittää niitä tekijöitä, joilla sairaanhoitajakoulutukseen saataisiin houkutelua motivoituneita hakijoita. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että opiskelijat haluaisivat pysyä alalla valmistuttuaan sekä sitoutuisivat ammattiinsa. Yleisenä olettamuksena on, että opiskelijoiden ennakkoajatukset ja -käsitykset hoitotyöstä muuttuvat opintojen aikana. Tärkeää olisi, että kokemukset olisivat positiivisia ja oppimista tukevia. Käytännön harjoittelusta saaduilla kokemuksilla ja lähiohjaajien antamalla mallilla on suuri merkitys opiskelijoiden positiivisten kokemusten turvaamisessa.

Kilstoffin ja Bakerin (2006) tutkimuksessa perehdyttiin kansainvälisten opiskelijoiden odotuksiin ja kokemuksiin heidän suorittaessaan käytännön harjoittelujaksoja eräässä australialaisessa sairaalassa. Heidän mukaansa opiskelijoilla oli ongelmia selviytyä vieraan kielen, tässä tapauksessa englannin avulla osallistuessaan koulun teoriaopetukseen. Ongelmia oli myös vieraalla kielellä selviytymisessä käytännön harjoittelupaikoilla. Hoitotyön käytännön tehtävien ja näkemysten hallinta koettiin haasteelliseksi vieraalla kielellä. Jotta kansainvälisten opiskelijoiden sopeutuminen ja oppiminen olisi riittävän hyvää, olisi tärkeää, että heillä olisi riittävästi aikaa orientoitua harjoittelupaikkoihin. Näin heidän mahdollisesti kokemansa kulttuurishokki voitaisiin minimoida. On lisäksi tärkeää, että ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaajina toimivat hoitajat olisivat riittävän päteviä. Myös Gray ja Smith (2000) ovat tutkineet käytännön harjoittelun ohjaajan merkitystä. Heidän tutkimustuloksissaan tuli selkeästi esille tehokkaan ja työhönsä sitoutuneen ohjaajan tärkeys. Opiskelijat arvostavat motivoitunutta ja opiskelijaohjaajan rooliin sitoutunutta hoitajaa. Varsinkin opintojen alkuvaiheessa opiskelijat tarvitsevat tukea ja opetusta lähiohjaajalta. He kokevat tarvetta samaistua ohjaajan työtapoihin ja toimintaan. Ohjaajalla on tärkeä merkitys opiskelijan ammatillisessa kasvussa ja kehittämisessä hoitotyön ammattilaiseksi.

2.5 Yhteenveto tutkimuksen teoreettisista lähtökohdista

Tämän tutkimuksen toinen kohderyhmä ovat Suomessa asuvat ja opiskelevat ulkomaalaiset sairaanhoitajaopiskelijat. Osa heistä on muuttanut Suomeen jo ennen opintojensa aloittamista

erilaisista henkilökohtaisista syistä johtuen: mahdollisesti pakolaisina, maahanmuuttajina, turvapaikanhakijoina tai puolison tai perheen mukana. Osa opiskelijoista on saapunut Suomeen suorittamaan hoitotyön opintojaan kansainväliselle Degree Programme in Nursing –linjalle. Täten heidän oleskeluperusteensa ja -statuksensa ovat erilaisia. Opiskelijoiden Suomeen tulosityllä ei kuitenkaan ole merkitystä tässä tutkimuksessa, vaikka teoreettisessa osassa pidettiin tärkeänä esitellä erilaisia maahanmuuton syitä. Yleinen suhtautuminen ulkomaalaisiin opiskelijoihin osoittaa kuitenkin, että jonkin verran merkitystä on sillä, miksi opiskelijat ovat saapuneet Suomeen. Kuitenkin kaikki opiskelijat ovat tasavertaisia hoitotyön koulutusohjelmassa ja käytännön harjoittelupaikoilla. Asenteet saattavat olla erilaisia riippuen opiskelijan kansallisuudesta tai maahanmuuton syystä. Erittäin tärkeää olisi siis luoda kaikille opiskelijoille tasavertaiset ja hyväksyvät olosuhteet heidän suorittaessaan käytännön harjoittelujaan.

Toinen kohderyhmä tutkimuksessa olivat ulkomaalaisten opiskelijoiden käytännön harjoitteluja ohjaavat sairaanhoitajat. Hoitajat ovat itse kaikki suomalaisia, joten heidän kulttuuritaustansa ja mahdollisesti elämäntyylinsä sekä tapansa työskennellä hoitoyhteisössä on erilainen kuin ohjaamillaan opiskelijoilla. Hoitajien asennoitumista vaativaan rooliinsa ohjaajina on tutkittu melko paljon, ja myös tämän tutkimuksen teoreettisissa perusteissa pyrittiin kartoittamaan yleiskuvaa ohjaajien merkityksestä sairaanhoitajaopiskelijoiden ammatilliselle kasvulle ja kehitymiselle.

Tämän tutkimuksen lähtökohtia ovat ulkomaalaisten kotoutuminen Suomeen, suomalaiseen kulttuuriin ja elinympäristöön sekä heidän sopeutumisensa työ- ja opiskeluelämäänsä. Tarkoituksena on ollut selvittää tutkimukseen liittyviä käsitteitä erilaisten tutkimusten, julkaisujen, kirjallisuuden ja artikkelien pohjalta. Päämielenkiinto on kohdistunut monikulttuurisuuteen ja kansainvälisyyteen liittyviin tutkimuksiin ja käsitteanalyysiin sekä yleisellä tasolla opiskelijoiden ja käytännön ohjaajien harjoitteluun liittyviin tuntemuksiin ja kokemuksiin. Tutkimuksen teoriaosassa on pyritty pohtimaan maahanmuuttajien sopeutumiseen liittyviä haasteita ja ongelmia sekä sopeutumiseen ja kotoutumiseen liittyviä positiivisia tekijöitä ja kokemuksia. Kansainvälisyyteen ja monikulttuurisuuteen syventyminen kirjallisuuden avulla oli tärkeä lähtökohta tälle tutkimukselle, koska tutkimuksen toisena kohderyhmänä ovat ulkomaalaiset hoitotyön opiskelijat. Yleisen asenneilmaston kartoittaminen ja suvaitsevaisuuden pohtiminen ovat myös merkittäviä seikkoja kartoitettaessa ulkomaalaisten opiskelijoiden viihtyvyyttä suomalaisissa käytännön

harjoittelupaikoissa, koska nämä seikat yleensä vaikuttavat harjoittelusta saatavien positiivisten kokemusten saamiseen.

Käytännön harjoitteluun liittyviä käsitteitä ja tutkimuksia on esitelty laajasti, koska tutkimuksen päämielenkiinto kohdistuu juuri käytännön harjoittelussa saatuihin kokemuksiin eikä koulussa tapahtuvaan teoriaoppimiseen tai luokkahuoneopetukseen. Käytännön oppimista ja harjoittelua on hoitotyön opiskelijoiden koulutusohjelmassa runsaasti eritasoisia ja -pituisia jaksoja hyvin erilaisissa harjoittelupaikoissa. On tärkeää, että opiskelijat saavat jo opintojensa aikana monipuolisen kuvan sairaanhoitajan tehtävistä ja työllistymisnäkyistä. Jokainen sairaanhoitajaopiskelija on oma yksilönsä, ja heidän kiinnostuksen kohteensa vaihtelevat suuresti. Harjoittelujaksoilla opiskelijoilla on ainutlaatuinen mahdollisuus tutustua erilaisiin hoitokulttuureihin, työskentelytapoihin ja työyksikköihin. Näin opiskelija rakentaa kokonaiskuvan siitä, mikä voisi kiinnostaa häntä tulevaisuudessa. Siksi käytännön harjoittelusta saaduilla kokemuksilla on hyvin tärkeä merkitys opiskelijan ammatilliselle kehitykselle. Miellyttävä ja hyväksyvä työyhteisö ja ilmapiiri, kannustava ja asiaansa omistautunut lähiohjaaja, riittävä määrä luottamusta sekä mahdollisuudet itsenäiseen työntekoon voivat vaikuttaa ratkaisevasti opiskelijan suhtautumiseen sairaanhoitajaopintoihinsa.

3. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tämän pro gradu –tutkielman tarkoituksena on kuvata kansainvälisellä Degree Programme in Nursing –linjalla opiskelevien ulkomaalaisten opiskelijoiden ja heitä ohjanneiden sairaanhoitajien kokemuksia Suomessa tapahtuvasta käytännön harjoittelusta. Tutkimuksen tavoitteena on parantaa ulkomaalaisten sairaanhoitajaopiskelijoiden ohjauksen laatua.

Tutkimuksen tehtävänä on:

1. Kuvata ulkomaalaisten opiskelijoiden kokemuksia käytännön harjoitteluista
2. Kuvata käytännön harjoittelun ohjaajien kokemuksia ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjauksesta

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen kohderyhmä

Tässä tutkimuksessa kohderyhmiä oli kaksi. Tutkimuksen toinen kohderyhmä olivat Pirkanmaan ammattikorkeakoulussa Degree Programme in Nursing –linjalla opiskelevat ulkomaalaiset opiskelijat. Tutkimuksessa päämielenkiinto kohdistui opiskelijoiden Suomessa suorittamien käytännön harjoittelujaksojen kokemuksiin. Tutkimukseen osallistui viisi (n=5) ulkomaalaista sairaanhoitajaopiskelijaa. He olivat toisen ja kolmannen vuoden opiskelijoita. Kaikki tutkimukseen osallistuneet opiskelijat olivat naisia, ja heidän ikänsä vaihteli 23–38 vuoden välillä. Kaksi opiskelijaa oli Romaniasta, yksi Saksasta, yksi Marokosta ja yksi Virossa. Opiskelijoiden suomen kielen taidoissa oli eroja. Osa koki osaavansa puhua suomen kieltä melko tai hyvin sujuvasti, kaksi opiskelijaa koki suomen kielen taitonsa olevan hyvin tai erittäin puutteellinen. Kaikki opiskelijat kokivat kirjoittamisen suomen kielellä olevan heille erittäin haasteellista. Joissain opiskelijoissa saattoi havaita jonkin verran vähättelyä tai epävarmuutta. Ne opiskelijat, joiden suomen kielen taidot olivat heidän omasta mielestään kovin heikot, olivat opintojen alkuvaiheessa kokeneet käytännön harjoittelujaksot erittäin vaativiksi ja haasteellisiksi. Opiskelijat, joiden kielitaito oli heidän omasta mielestään melko hyvä, eivät olleet kohdanneet yhtä suuria haasteita tai vaikeuksia harjoitteluissaan. Kuitenkin kielitaidon merkitys on vain yksi tekijä harjoitteluista saaduissa kokemuksissa.

Opiskelijat olivat kaikki asuneet pysyvästi Suomessa yli kaksi vuotta. Vain yksi opiskelija oli muuttanut Suomeen juuri ennen hoitotyön opintojensa aloittamista. Muut opiskelijat olivat muuttaneet Suomeen muista syistä 1–7 vuotta ennen opintojensa alkamista. Kaikilla opiskelijoilla oli kokemusta useammalta käytännön harjoittelujaksolta, eri sairaaloissa ja hoitolaitoksissa. Opiskelijoiden kokemuksissa oli eroja, koska opiskelijoista kaksi oli jo pidemmällä opinnoissaan ja suorittanut useampia harjoittelujaksoja opintojensa aikana. Lisäksi kaikki opiskelijat olivat työskennelleet eri sairaaloissa tai hoitolaitoksissa opintojensa tai lomiansa aikana tehden perushoitajan sijaisuuksia..

Toisen ryhmän muodostivat Tampereen yliopistollisessa sairaalassa työskentelevät sairaanhoitajat (n=6), joilla on kokemusta ulkomaalaisten opiskelijoiden käytännön harjoittelujen ohjaajina toimimisesta.. Kaikki sairaanhoitajat ovat päätoimisesti työelämässä tällä hetkellä ja ovat

työskennelleet lähinnä akuutin erikoissairaanhoidon piirissä, kirurgisella tai sisätauti-kirurgisella osastolla. Kaksi sairaanhoitajista opiskelee myös itse työn ohessa. Tutkimukseen osallistuneet hoitajat olivat kaikki naisia, 28–31 -vuotiaita ja ovat valmistuneet sairaanhoitajiksi 2–8 vuotta sitten. Kaksi haastatelluista sairaanhoitajista on suorittanut yhden käytännön harjoittelujakson ulkomailla, ja yksi heistä on työskennellyt jonkin aikaa ulkomailla. Kaikki sairaanhoitajat kokivat oman englannin kielen taitonsa melko tai hyvin riittäväksi toimimiseen ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaajana.

Tutkimusaineiston keruuta varten anottiin tutkimusluvat syksyllä 2007 (LIITE 1), sekä Tampereen yliopistollisen sairaalan johtavalta ylihoitajalta että Pirkanmaan ammattikorkeakoulun vararehtorilta. Luvat tutkimusjoukon keräämiseen ja tutkittavien osallistumiseen saatiin nopeasti. Koska kyseessä oli laadullinen tutkimus, tutkimukseen osallistuvien valinta perustui jossain määrin harkinnanvaraiseen otokseen. Tutkimusetiikan periaatteita kunnioittaen tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Tutkijan tehtävänä olikin motivoida tutkittavat mukaan tutkimukseen. (Kuula 2006.) Yleensä tehtäessä laadullista tutkimusta ei tarkoituksena ole pyrkiä yleistettävyyteen. Aineisto pyritään kokoamaan sieltä, missä tutkimuksen kohteena oleva ilmiö esiintyy. Aineiston valitsemisessa tulisi noudattaa tarkoituksenmukaisuusperiaatetta. Tutkimusaineistoon tai tutkimusjoukoksi tulisi toisin sanoen valita ainoastaan heitä, jotka haluavat osallistua tutkimukseen ja kykenevät ilmaisemaan itseään riittävän hyvin. (Nieminen 1997; Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007.) Olisi suotavaa, että tutkimukseen osallistuvien henkilöiden motivaationa olisi altruistinen halu auttaa tutkijaa saavuttamaan tuloksia, joiden avulla olisi mahdollista kehittää tutkimusaluetta. (Kuula 2006.) Tässä tutkimuksessa päätarkoituksena on parantaa opiskelijoiden käytännön harjoittelusta saamia kokemuksia.

Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tavoittaminen osoittautui melko haasteelliseksi. Tutkija lähestyi Degree Programme in Nursing –linjan vastuuopettajia sähköpostitse, ja yksi opettaja tiedusteli ystävällisesti oman ryhmänsä opiskelijoilta kiinnostusta. Tätä kautta saatiin viiden opiskelijan suostumus lähteä mukaan tutkimukseen. Kaksi heistä jätti kuitenkin osallistumatta. Tämän lisäksi tutkija otti yhteyttä Pirkanmaan ammattikorkeakoulun kansainvälisyyskoordinaattoriin sähköpostitse. Tämä välitti ystävällisesti Pirkanmaan ammattikorkeakoulussa opiskelevien ulkomaalaisten opiskelijoiden nimiä ja sähköpostiosoitteita. Tutkija lähetti kyselyn halukkuudesta osallistua tutkimukseen sattumanvaraisesti usealle opiskelijalle. Tätä kautta kaksi opiskelijaa lupautui mukaan tutkimukseen. Tutkimusaineiston hankinnan ajankohta marras–joulukuussa oli siinä mielessä

haasteellinen, että suurin osa opiskelijoista oli käytännön harjoittelujaksoilla tai valmistautumassa lomakauteen. Kuitenkin ajat tapaamisiin saatiin järjestettyä melko vaivattomasti. Haastateltaviksi valikoitui hyvä ryhmä opiskelijoita, ja keskusteluista saatiin monipuolinen ja rikas aineisto tutkimusta varten.

Hoitajista koostunut tutkimusjoukko saatiin muodostettua melko helposti. Tutkija kyseli mukaan hoitajia, joiden tiesi ohjanneen ulkomaalaisia opiskelijoita. Muutama heistä lupautui. Hoitajilla ei valitettavasti ollut kokemusta kovin monen ulkomaalaisen opiskelijan ohjauksesta, koska ulkomaalaisia opiskelijoita oli ollut suhteellisen vähän harjoittelussa heidän osastoillaan. Joissain tapauksissa heillä oli kokemusta sellaisten ulkomaalaisten opiskelijoiden harjoittelusta, joiden ohjaajina he eivät varsinaisesti olleet toimineet mutta olivat aktiivisesti seuranneet harjoittelun sujumista ja toimineet varsinaisen ohjaajan sijaisina. Kaikki sairaanhoitajat olivat kuitenkin toimineet myös itse ulkomaalaisten opiskelijoiden nimettyinä käytännön harjoittelun ohjaajina. Tutkimuksen kohderyhmän hankinta rajoittui vain siihen yliopistolliseen sairaalaan, johon tutkimuslupa oli myönnetty.

4.2 Aineiston kerääminen

Aineiston kerättiin haastattelemalla tutkimukseen osallistuneita henkilöitä, jotka olivat valikoituneet tutkimukseen mukaan jossain määrin harkinnanvaraisesti. Yhtä haastattelua lukuun ottamatta haastattelut olivat 2–3 henkilön ryhmähaastatteluja. Yhtä opiskelijaa haastateltiin yksilöhaastatteluna, koska toinen opiskelija jätti tulematta sovittuun tapaamiseen. Tällä ei kuitenkaan ollut merkitystä tutkimusaineistoon. Aineisto päätettiin kerätä suorittamalla ryhmähaastatteluja, koska ne ovat aineistokeruumenetelmänä yleensä joustavia, nopeita ja paljon informaatiota antavia tilanteita. Koska haastattelija on myös itse läsnä tilanteessa, voidaan vaikeasti ymmärrettäviin asioihin tai kysymyksiin paneutua helpommin. Ryhmähaastattelutilanteessa jäsenten keskustelu on vapaampaa, ja haastateltavat suuntaavat puheenvuoronsa pääsääntöisesti toisilleen eivätkä yksinomaan haastattelijalle. Keskustelulla on kuitenkin tietty rakenne ja tarkoitus. Koska haastattelun tarkoituksena on yleensä hankkia spesifiä tietoa kysymysten avulla, ei tilanne voi olla vain haastateltavien spontaania ajatustenvaihtoa. Myös haastattelijan rooli aktiivisena osallistujana korostuu. (Kvale 1996; Pötsönen & Pennanen 1998; Eskola & Suoranta 2000.) Ryhmähaastattelu saa osallistujat puhumaan asioista, jotka saattaisivat muuten jäädä keskustelun ulkopuolelle itsestäänselvyyksinä (Alasuutari 1999). Lisäksi ryhmähaastattelu on erityisen

käyttökelpoinen silloin, kun kerätään tietoa haastateltavien kulttuurisista kokemuksista (Koskinen & Jokinen 2001).

Toisaalta ryhmähaastattelussa on myös varjopuolensa. Ryhmässä yksilöllisyys voi kadota. Jäsenet voivat myös vaikuttaa toisiinsa ja kontrolloida toisiaan niin, että keskustelijat saattavat haastattelun edetessä muuttaa mielipiteitään toisten mukaisiksi. Tutkittavat voivat myös jättää kertomatta todellisia kokemuksiaan tai tuntemuksiaan jos eivät halua jakaa omia ajatuksiaan muiden ryhmän jäsenten kanssa. Ryhmähaastattelutilanteessa korostuu haastattelijan rooli, koska ryhmän hallitseminen ja kontrollointi on hankalampaa kuin yhden henkilön. Ilmapiirin tulisi olla innostava ja erilaisia mielipiteitä salliva. Aiheesta toiseen tulisi siirtyä luontevasti, ja kaikkia osanottajia tulisi rohkaista osallistumaan keskusteluun ja ilmaisemaan mielipiteensä. Ryhmän sisällä tulisi vallita luottamus. Haastattelijan tehtävä ei ole kommentoida kaikkea sanottua. Haastateltaville olisi hyvä painottaa, että kiinnostuksen kohteena ovat juuri osallistujien henkilökohtaiset mielipiteet ja käsitykset. Oikeita tai väärä vastauksia ei yleensä ole. Jos ryhmän jäsenten välillä säilyy luottamus ja jos keskustelu etenee luontevasti, haastattelijalle voi tarjoutua hyvä tilaisuus toimia jossain määrin ulkopuolisena tarkkailijana ja antaa haastateltavien viedä keskustelua eteenpäin. (Alasuutari 1999; Pötsönen & Pennanen 1998; Hirsjärvi ym. 2007.) Kuten Kvale (1996) toteaa, yleensä jo haastattelutilanteessa tutkijalla on mahdollisuus tehdä eräänlaista analysointia ja käytettyjen menetelmien arviointia. Tämän vuoksi haastattelijan tulee olla etukäteen hyvin valmistautunut. Ei riitä että vain aihe on tuttu. Myös eri menetelmävaihtoehtojen tulisi olla tuttuja, jotta haastattelu etenisi joustavasti.

Tässä tutkimuksessa tutkija haastatteli itse tutkimukseen osallistuvat henkilöt, ja kaikki haastattelut nauhoitettiin. Haastateltavilta pyydettiin haastattelujen alussa suostumus nauhoittamiseen. Kaikki suhtautuivat myönteisesti nauhurin käyttöön, eikä haastateltavissa ollut huomattavissa jännittämistä tai pidättyvyyttä nauhurin käytön takia. Haastateltavilta on tärkeää saada suostumus haastattelujen nauhoittamiseen. Yleensä nauhoittaminen on lähestulkoon välttämättömyys aineiston onnistuneen analysoinnin kannalta. (Eskola & Suoranta 2000.) Itse haastattelutilanteessa on yleensä mahdotonta tehdä riittävän kattavia muistiinpanoja, joiden pohjalta aineiston analysointi onnistuisi tarpeeksi monipuolisesti ja syvällisesti. Kuten Hirsjärvi ja Hurme (2001) toteavat, pyrkimyksenä on luoda vapautunut ja luonteva ilmapiiri keskustelulle, ja nauhurin käyttö vapauttaa haastattelijan toimimaan lähinnä ryhmän tarkkailijana sekä osallistumaan keskusteluihin.

Haastattelujen kesto oli 45–75 minuuttia. Keskimäärin ne kestivät tunnin. Haastattelut olivat melko vapaamuotoisia teemahaastatteluja, joissa haastateltaville esiteltiin haastattelun alussa pääteemat. (LIITE 2). Haastattelujen edetessä esitettiin tähdentäviä lisäkysymyksiä. Haastateltavat osallistuivat melko tasapuolisesti ja aktiivisesti haastatteluihin ja keskusteluihin. Teemahaastattelut ovat yleensä hyvä aineistonkeruumenetelmä laadullista tutkimusta tehdessä, koska teemahaastattelutilanteesta puuttuu yleensä strukturoidulle haastattelulle tyypillinen kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Haastattelun aihepiirit tai teema-alueet voivat silti olla etukäteen tarkasti määriteltyjä. Haastattelutilanteesta muodostuu avoimempi, eräänlainen keskustelutilanne, jossa haastattelija käy läpi eri teema-alueita tukilistan avulla. Kysymysten järjestyksellä ei ole varsinaista merkitystä. Oleellisinta teemahaastattelussa onkin, että haastattelu etenee yksityiskohtaisten kysymysten sijaan tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Tietyistä teema-alueista saattaa syntyä laajasti keskustelua, ja jotkin asiat voidaan sivuuttaa tai jättää vallan käsittelemättä. (Eskola & Vastamäki 2001; Hirsjärvi & Hurme 2001; Koskinen & Jokinen 2001.) Koska teemahaastattelu muistuttaa jossain määrin ohjattua keskustelutilannetta, haastattelijalla voi olla vapaamuotoisempi rooli. Hän ohjailee haastateltavia keskustelemaan valituista teemoista lähinnä jutustelunomaisesti, ja hänen oma roolinsa voi muistuttaa lähinnä havainnoitsijan roolia. Näin tilanne voi olla vapaamuotoisempi, ja haastateltavat ovat vähemmän jännittyneitä itse tilanteesta. (Pötsönen & Pennanen 1998.)

Tutkimukseen osallistuneet opiskelijoita ohjanneet sairaanhoitajat haastateltiin kolmen hoitajan ryhmissä, ja haastattelukielenä oli suomi. Haastattelut tehtiin tutkijan kotona rauhallisessa ympäristössä, jossa haastattelujen nauhoittaminen oli helppoa. Tutkija oli sairaanhoitajille jossain määrin tuttu etukäteen, joten haastattelutilanteet olivat avoimia ja luottamuksellisia. Tämä tuttavuussuhde ei kuitenkaan vaikuttanut negatiivisesti aineiston hankintaan. Haastattelupaikan valinta oli myös onnistunut. Pötsönen ja Pennanen (1998) pitävät tärkeänä sitä, että haastattelu tehdään neutraalissa, rauhallisessa ympäristössä, jossa yllättävät häiriötekijät pystytään välttämään.

Ulkomaalaisten opiskelijoiden haastattelut tehtiin kaikki englannin kielellä. Vaikka opiskelijat osasivat jonkin verran suomea, kaikki opiskelijat kokivat englannin puhumisen helpommaksi ja toivoivat sitä haastattelukieleksi. Tämä sopi myös tutkijalle. Haastattelujen tekeminen englanniksi ei ollut sen haasteellisempaa tai hankalampaa kuin olisi ollut suomeksi. Koskinen ja Jokinen (2001) tuovat tutkimustuloksissaan esiin kielen merkityksen kulttuuristen erityispiirteiden ilmentämisessä ja niiden

ymmärtämisessä. Jos haastattelijalla ja haastateltavilla on eri kulttuuritausta ja eri äidinkieli, on olemassa vaara kulttuuristen vivahteiden häviämisestä. Kuitenkin tässä tutkimuksessa haastattelut tuntuivat etenevän luontevasti, eikä vieraan kielen käyttö tuntunut aiheuttavan ongelmia. Englannin kielen käyttö oli sujuvaa, vaikkei se ollut kenenkään haastateltavan äidinkieli. Opiskelijoiden englannin kielen taidoissa oli myös eroja, mutta kaikki onnistuivat kommunikoimaan luontevasti.

Opiskelijoiden haastattelut tehtiin pareittain. Lisäksi yhtä opiskelijaa haastateltiin yksin. Haastattelut tehtiin kirjaston tiloissa ja yksi haastattelu koululuokassa. Tilat olivat rauhalliset, ja haastattelujen nauhoittaminen oli helppoa. Opiskelijat jakoivat kokemuksiaan tasapuolisesti ja avoimesti, ja keskustelua syntyi kiitettävästi. Haastattelut ja keskustelut pysyivät hyvin haastatteluteemojen ympärillä.

Tutkija pyrki aukikirjoittamaan haastattelut nauhoilta mahdollisimman pian haastattelutilanteiden jälkeen. Hän päätti tallentaa haastattelut kokonaisuudessaan, myös omat kommenttinsa ja kysymyksensä. Haastattelut etenivät pääsääntöisesti tutkimuskysymysten mukaisesti, eikä aiheesta juuri poikettu missään haastattelussa. Aineiston litterointi oli siis tarkoituksenmukaista ja hyödyllistä. Tutkija päätti myös kirjata selvyuden vuoksi haastatteluissa esiintyneet kommentit ja puheenvuorot niin, että kirjoitetussa raportissa näkyy kuka haastateltavista on ollut vuorossa. Toisaalta laadullista, aineistolähtöistä tutkimusta tehtäessä informantilla ei ole tutkimustuloksille suurta merkitystä. Kuten Pötsönen ja Pennanen (1998) toteavat, ryhmähaastattelun analyysi edellyttää aina jonkinasteista ryhmätilanteen analyysia. Yksittäiset henkilöt eivät ole analyysiyksikkönä tai mielenkiinnon kohteena vaan koko ryhmä. Vaikka opiskelijoiden haastattelut oli tehty englanniksi, niiden aukikirjoittaminen oli yhtä vaivatonta ja nopeaa kuin suomeksi tehtyjen haastattelujen. Aineistoa kertyi yhteensä 108 sivua, 1,5 rivinvälillä, Times New Roman, fontti 12 (ohjaajat 48 sivua ja opiskelijat 60 sivua).

4.3 Aineiston analyysi

Tämä tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, ja aineiston analysointimenetelmänä käytettiin induktiivista sisällön analyysia. Laadullista tutkimusta tehdessään tutkija pyrkii yleensä tavoittamaan tutkittavien näkökulman, esimerkiksi haastattelun havainnoinnin keinoin. Laadulliselle tutkimusmenetelmälle on tyypillistä harkinnaisvaraisen näytteen käyttö. Tutkittavaksi valitaan siis

kohde, jonka kautta tarkasteltavana olevaan ilmiöön voidaan perehtyä syvällisesti ja mielekkäästi. Aineiston analysointi on yleensä aineistolähtöistä. (Kiviniemi 2001.) Kuten Hirsjärvi ja Hurme (2001) ja Kvale (1996) toteavat, usein aineiston analysointi alkaa jo keruuvaiheessa, esimerkiksi haastattelutilanteessa, ja jatkuu aktiivisesti koko tutkimusprosessin ajan. Tutkijan tulee pitää mielessään tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset analyysia tehdessään. Ne yleensä määrittävät, minkälaisia sisältöjä aineistosta analysoidaan. Tutkijan vastuulla on kyetä osoittamaan yhteys analyysin ja tutkimustulosten välillä. (Kyngäs & Vanhanen 1999.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analysointitapa jaetaan yleensä induktiiviseen tai deduktiiviseen analyysiin. Tämä tarkoittaa sitä, että päättelyn logiikka voi edetä yksittäisestä yleiseen, eli induktiivisesti, tai yleisestä yksittäiseen, eli deduktiivisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002.) Tässä tutkimuksessa käytettiin induktiivista eli aineistolähtöistä analysointitapaa. Yleensä suoritettaessa induktiivista päättelyä noudatetaan tiettyjä loogisia sääntöjä ja siirrytään konkreettisesta aineistosta sen käsitteelliseen kuvaukseen (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001). Kyngäs ja Vanhanen (1999) määrittelevät sisällön analyysin prosessiksi, jossa aineistosta tuotetut kategoriat kvantifioidaan. Tämä analyysitapa sopii hyvin strukturoimattomaan aineistoon. Aineiston analysointi aloitetaan pelkistämällä aineistossa esiintyviä ilmauksia niin, että näistä muodostetut kategoriat kuvaavat luotettavasti tutkittavaa ilmiötä. Analyysin pyrkimyksenä on tehdä tiivistetty kuvaus tutkittavasta asiasta tai ilmiöstä. Analyysin avulla saadaan täten aikaan kategorioita, käsitteitä tai käsitejärjestelmiä, jotka kuvaavat tutkittavaa ilmiötä. Muodostetuilla kategorioilla on yleensä yksi yhdistävä pääkategoria.

Sisällön analyysi -prosessin etenemisessä voidaan erottaa seuraavat vaiheet: analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen, aineiston pelkistäminen, aineiston luokittelu ja tulkinta sekä sisällön analyysin luotettavuuden arviointi. Analyysiyksikkö voi olla aineiston yksikkö, esimerkiksi sana tai lause, lauseen osa, ajatuskokonaisuus tai sanayhdistelmä. Aineiston pelkistäminen tarkoittaa sitä, että aineistolta kysytään tutkimustehtävän mukaisia kysymyksiä. Vastaukset ovat näitä pelkistettyjä ilmauksia, ja ne kirjataan aineiston termein. Toisin sanoen tutkimustehtävään liittyvät ilmaisut koodataan. Pelkistämisen jälkeen aineisto ryhmitellään, ja tässä vaiheessa etsitään pelkistettyjen ilmausten erilaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistetään samaksi luokaksi, ja sille annetaan sen sisältöä kuvaava nimi. Ryhmittelyvaiheessa voidaan käyttää hyväksi tulkintaa. Kolmannessa vaiheessa aineisto abstrahoidaan eli tässä vaiheessa yhdistetään samansisältöiset luokat,

jolloin saadaan yläluokkia. Nämä ovat eräänlaisia yleiskäsitteitä, joiden avulla saadaan parempi kuva itse tutkimuskohteesta. Ajatuksena on, että alakategorioita yhdistämällä yläkategorioiksi pyritään löytämään yksi yhteinen kategoria, joka kuvaa koko tutkimusaineistoa. (Kyngäs & Vanhanen 1999; Eskola & Vastamäki 2001; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001.)

Tässä tutkimuksessa aineiston analysointi suoritettiin edellä kuvatun induktiivisen sisällön analyysin vaiheita noudattaen. Aluksi haastattelut, jotka oli litteroitu sanatarkasti, luettiin huolellisesti alleviivaamalla merkittäviä ajatuksia, sanoja ja lauseita. Aineiston litteroinnin jälkeen suorat lausumat, eripituiset lausahdukset ja ajatukset, siirrettiin tieteellisempään muotoon, pelkistämällä nämä lausumat tutkijan sanoin. Tämän jälkeen aineiston pelkistetyt ilmaisut ryhmiteltiin lyhyempiin, merkittäviin lausumiin, joista muodostettiin useita alakategorioita. Alakategorioiden sisältämät lausumat pyrittiin vielä tiivistämään mahdollisimman selkeään ja loogiseen muotoon niin, että saatiin yhdistettyä nämä kategoriat muutamaaan, yhdistävään yläkategoriaan. Aineiston analysointivaiheessa tutkija pyrki pitämään mielessään tutkimustehtävät. ne olivat analyysia ohjaavia pääkategorioita ryhmiteltylle aineistolle. Analysointivaihe oli erittäin haasteellinen ja aikaavievä, mutta kategorioiden löytäminen ja yhdistävien kategorioiden muodostaminen oli tutkijan mielestä suhteellisen onnistunut.

5. TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Opiskelijoiden kokemuksia käytännön harjoittelusta

Opiskelijoiden käytännön harjoitteluun liittyvät kokemukset on jaettu kolmeen yläkategoriaan, jotka ovat harjoitteluun liittyvien henkilöiden merkitys, monikulttuurisuuden merkitys sekä opiskelija oppijana (LIITE 3). Opiskelijoiden harjoitteluun liittyviä henkilöitä olivat opiskelijan lähiohjaaja, työyhteisön jäsenet, opiskelijakollegat harjoittelussa, vastuuopettaja sekä potilaat tai asiakkaat harjoittelupaikassa. Opiskelijoiden kokemuksissa monikulttuurisuuden merkitys näkyi sekä kielellisinä että kulttuurieroista syntyvinä haasteina. Opiskelijan rooliin oppijana liittyivät: teoritiedon yhdistäminen käytännön hoitotyöhön, harjoittelun aikaiset haasteet ja vaikeat oppimistilanteet, arviointi- ja palautetilanteet ohjaussuhteessa sekä opiskelijan jatkosuunnitelmat ja ammatillinen kehitys.

5.1.1 Harjoitteluun liittyvien henkilöiden merkitys

Lähiohjaaja

Opiskelijat pitivät käytännön harjoittelujaksoilla tärkeänä, että heillä on nimetty lähiohjaaja, jonka kanssa he voivat työskennellä mahdollisimman paljon. Opiskelijoilla oli yleensä ollut harjoittelun aikana kaksi nimettyä lähiohjaajaa, jotka olivat pääasiallisesti jakaneet ohjausvastuun. Harjoittelun sujumuuden kannalta opiskelijat pitivät mielekkäänä, että he olivat saaneet melko joustavasti suunnitella työvuoronsa ohjaajien vuorojen mukaisiksi. Opiskelijat kertoivat arvostavansa lähiohjaajien ohjauksessa opiskelijamyönteisyyttä, jonka yleensä koettiin ilmenevän kannustavana ja kunnioittavana kohteluna. Yleisesti opiskelijat pitivät tärkeänä, että lähiohjaajat suhtautuvat heihin hyväksyvästi harjoittelupaikoissa. Opiskelijoista käytännön harjoittelujaksoilla työskentelemisen päätarkoitus on kehittyminen hoitotyön ammattilaisiksi. Omatoimisuuteen kannustamista opiskelijat pitivät tärkeänä, vaikka he toisaalta ilmaisivat myös halunsa ja tarpeensa työskennellä tiiviissä yhteistyösuhteessa lähiohjaajan kanssa. Ohjaajan toivottiin ottavan päävastuu opiskelijasta, niin että opiskelijalla olisi turvallinen ja luottavainen olo hoitotoimenpiteitä suorittaessaan. Kuitenkin opiskelijat myönsivät, että jos harjoittelun aikana tulee usein tilanteita, joissa he liikaa tukeutuvat ja luottavat ohjaajaan, heidän kykynsä ja mahdollisuutensa kehittyä itsenäisinä hoitotyöntekijöinä saattaa heikentyä. Opiskelijat arvostivat suuresti luottamuksellisuutta ja jonkinlaista tasavertaisuutta opiskelijan ja ohjaajan välillä. Opiskelijat toivoivat, että ohjaajat todella panostaisivat ohjaukseen ja haluaisivat opiskelijan kehittyvän oppijana ja sisäistävän uusia asioita ja taitoja.

”it’s hard to find a supervisor who is there four or five weeks.. to have her all the time all the period.. so I remember that there was a practical nurse and then my supervisor.. which was okay..”

“I had a supervisor.. supervising nurse and that was the first time that I really found somebody who was like showing with all the power that she had.. “

“I had two supervisors and the one was like.. I don’t know what it was we just couldn’t really cope with each other and it was the supervisor who asked the other supervisor that could you take her completely because we just realized that we couldn’t...”

Työyhteisön jäsenet

Harjoittelupaikan työyhteisön asenteella opiskelijoita kohtaan koettiin olevan myös merkitystä. Jos työyhteisössä vallitsi positiivinen ja opiskelijamyönteinen ilmapiiri, opiskelijat yleensä pitivät harjoittelujaksoja mielekkäinä. Heille oli saattanut muodostua jonkinlainen yhteenkuuluvuuden tunne. Opiskelijat olivat kokeneet, että heidät hyväksyttiin työyhteisön jäseniksi. Opiskelijat arvostivat tasavertaista kohtelua hoitajien ja muiden harjoittelupaikalla työskentelevien puolelta. Silti he tiedostivat roolinsa oppijoina, joten he eivät olettaneet työyhteisön eli ohjaajan ja muiden hoitajien kohtelevan heitä täysin tasavertaisesti. Ulkomaalaisten opiskelijoiden kokemuksissa korostui lisäksi toive, että työyhteisön jäsenet olisivat mahdollisimman suvaitsevaisia yleisesti monikulttuurisuutta ja muunmaalaisia opiskelijoita kohtaan. Opiskelijoihin oli yleensä suhtauduttu suvaitsevaisesti. Osa opiskelijoista oli kokenut jonkinasteista syrjintää, mutta tämä oli yleensä johtunut tietämättömyydestä tai ymmärtämättömyydestä. Yleisesti opiskelijoiden kokemukset olivat positiivisia, ja työyhteisön merkitystä ja tukea arvostettiin ja pidettiin hyvänä.

"it depends again on the staff.. there are some of them who really likes to point, you go there, well, it rings the bell go there.. and there are others who are telling that do you mind if you are going 'cause I don't have time now.. it's quite a scale from really bad to really nice and again it depends on the nurse.."

"it was only the first time that I feel that I have like negative feed back.. but not from my supervisor but from the environment. from the doctor.. because he said no students round with me, during my round and so.."

Opiskelijakollegat

Harjoittelupaikoissa oli yleensä ollut myös muita opiskelijoita: joko opiskelutovereita samalta Degree Programme in Nursing -linjalta tai suomenkielisiltä hoitotyön koulutusohjelmien linjoilta. Ulkomaalaisten opiskelijoiden kokemukset olivat positiivisempia, jos he olivat työskennelleet yhteistyössä muiden opiskelijoiden kanssa ja kokeneet tarvittaessa saavansa apua suomalaisilta opiskelijoilta, esimerkiksi hankalissa kommunikointitilanteissa. Opiskelijoiden kokemuksissa korostui opiskelijoiden keskinäisen kunnioituksen merkitys. Ulkomaalaiset opiskelijat halusivat tuntea olevansa tasavertaisia muiden opiskelijoiden kanssa. Yleisesti opiskelijoiden kokemukset yhteistyöstä

suomenkielisten opiskelijoiden kanssa olivat vähäiset. Yleensä opiskelijat työskentelevät harjoittelupaikoissa melko itsenäisesti omien lähiohjaajiensa kanssa. Kuitenkin joitakin positiivisia kokemuksia avunsaamisesta tai yhteistoiminnasta oli. Suomalaisten opiskelijoiden ajateltiin vierastavan ulkomaalaisia opiskelijoita tai heidän kanssaan toimimista lähinnä puutteellisen kielitaidon takia. Myös sillä, missä vaiheessa opintoja muut opiskelijat olivat, oli merkitystä yhteistyösuhteessa. Opiskelijat totesivat syventäviä harjoittelujaan suorittavien opiskelijoiden työskentelevän yleensä melko itsenäisesti. Heillä uskottiin olevan paljon vastuuta ja työtehtäviä.

”they are usually very silent and like what I have realized.. or much more silent than what I know of our students and.. but they are helping. like when you like ask them but.. usually they are so calm and I try always.. I’m not so much talking to them actually.. somehow..”

“the nursing students otherwise they are really shy and usually I have to make the first step towards them if I want to and I’m not doing it so often and then it’s always a bit like..”

Vastuopettaja

Vastuopettajan merkitys korostui ulkomaalaisten opiskelijoiden harjoittelukokemuksissa. Toisaalta opiskelijat pitivät opettajan tiivistä yhteydenpitoa tärkeänä ja merkityksellisenä harjoittelun onnistumisen kannalta. Kuitenkin harjoittelujen edetessä opettajan tiivis yhteydenpito, esimerkiksi opettajan toistuvat käynnit harjoittelupaikalla tapaamassa opiskelijaa, koettiin myös holhoaviksi ja jossain määrin tarpeettomiksi. Opiskelijat toivoivat silti saavansa tarvittaessa tukea ja apua mahdollisissa ristiriitatilanteissa harjoittelun vastuopettajalta. Yleisesti kokemukset opettajan osallistumisesta käytännön harjoitteluihin olivat positiivisia. Opiskelijat kokivat olevansa luottamuksellisissa väleissä vastuopettajan kanssa. Harjoittelusta saatuja kokemuksia jaettiin avoimesti ja vapautuneesti opettajan kanssa esimerkiksi arviointitilanteissa ja palautekeskusteluissa.

”after that point I don’t think they came so often so it was okay.. I mean if I have something then we write email or call if you have something extra but otherwise I don’t think that the point to be there all the time.. what did you learn what did you learn today so..”

“well sometimes, I mean, we are getting annoyed at the teachers because they destroy all the nice being there in hospital and.. but they are quite often coming and it’s good that they are coming

because there might be something wrong but if there's nothing wrong then one's sitting there and discussing all kinds of other things you know..”

Potilaat ja asiakkaat

Opiskelijat kokivat yhteistyön, luottamuksen ja molemminpuolisen hyväksynnän potilaiden ja harjoittelupaikoissa kohdattujen asiakkaiden kanssa hyvin tärkeänä. Potilaiden asennoitumisen opiskelijoita kohtaan toivottiin olevan ennakkoluulotonta. Yleisesti opiskelijoiden kokemukset potilaskontakteista olivat hyviä. He kokivat, että potilaat olivat suhtautuneet heihin hyväksyvästi. Tämän opiskelijat uskoivat johtuvan lähinnä siitä, että he olivat olleet oppijan roolissa harjoittelupaikoilla. Lisäksi opiskelijat uskoivat kulttuuritaustallaan olevan merkitystä potilaiden suhtautumisessa heihin. Opiskelijat eivät olleet kokeneet syrjintää tai ennakkoluuloja potilailta, lähinnä vain avointa kiinnostusta taustojaan ja kansallisuutta kohtaan. Opiskelijoiden kokemuksissa vastuullisuus korostui suhteessa potilaisiin ja potilastyöhön. Omasta työskentelystä haluttiin yleensä ottaa mahdollisimman paljon vastuuta. Opiskelijoille oli myös tärkeää saavuttaa luottamuksellinen ja kunnioittava suhde potilaiden kanssa. Hyvät potilassuhteet koettiin harjoittelua parantaviksi ja rikastuttaviksi tekijöiksi.

”it was really nice because there were old grannies who were.. you know the patients in there they were really supportive and really interested in where you come from and so..”

“some patients they don't care whatever you are they just take nurses and everyone badly you know.. others they take nicely but.. I never met till now someone who would like reject me or this stuff.. when I do something they know that I'm a student..”

5.1.2 Monikulttuurisuuden merkitys

5.1.2.1 Kielelliset haasteet

Kielitaidolla oli suuri merkitys opiskelijoiden käytännön harjoitteluun liittyvissä kokemuksissa. Osa opiskelijoista oli kokenut harjoittelut hankaliksi ja haasteellisiksi, koska heidän suomen kielen taitonsa

ei ollut kovin hyvä. Kommunikointivaikeudet sekä ohjaajien että potilaiden kanssa olivat tehneet harjoittelusta raskaan ja haasteellisen. Opiskelijat toivoisivat kuitenkin voivansa suorittaa harjoittelut pääsääntöisesti suomen kielellä. Tarvittaessa he haluaisivat kommunikoida myös englanniksi, jotta tulisivat paremmin ymmärretyiksi ja ymmärtäisivät myös itse paremmin ohjaajien viestit ja ohjauksen. Suomen kielen tärkeys ja merkitys korostuivat silti opiskelijoiden kokemuksissa. Opiskelijat pitivät tärkeänä pärjätä mahdollisimman hyvin suomen kielellä. Ajoittain opiskelijat olivat kokeneet turhautumista tai negatiivisia tunteita, jos kommunikointi ei ollut sujunut riittävän hyvin ohjaajien kanssa. Jos opiskelijoilla oli ollut ongelmia kielen kanssa, oli tämä heijastunut myös heidän oppimiskokemuksiinsa. Opiskelijoilla oli kokemuksia tilanteista, joissa he olivat joutuneet jäämään sivuun oppimistilanteista puutteellisen kielitaidon vuoksi. Kaikki opiskelijat toivoivat saavansa hyviä oppimiskokemuksia ja haluaisivat työskennellä potilaslähtöisesti, potilaiden parasta ajatellen. Opiskelijoista oli tärkeää kunnioittaa potilaita pyrkimällä kommunikoimaan heidän kanssaan lähinnä suomeksi. Ajoittain opiskelijat olivat ajatelleet olevansa eräänlaisena taakkana ohjaajille, jos eivät kyenneet kommunikoimaan ohjaajan kanssa riittävän hyvin suomen kielellä.

"I was really afraid of the practice.. I was terrified by it because I do not speak.. I mean I didn't at the time... I used to speak Finnish just... Imagine how much can you after three months' course in basic Finnish so quite really basic things..."

"I was really glad that my supervisor was able to speak English but they are not really eager to do that then of course I understand.. I understand them because well.. they have their job to do.. they have me as a student on their back and now besides all that they have to speak another language and probably they haven't did it for long time.. in school or something.."

5.1.2.2 Kulttuurieroista syntyvät haasteet

Opiskelijoiden käytännön harjoitteluista saamat kokemukset olivat lähinnä positiivisia riippumatta heidän erilaisista kulttuuritaustoistaan. Opiskelijoiden mukaan suhtautuminen heihin oli ollut suvaitsevaa, eikä syrjintää ollut juuri esiintynyt. Jonkin verran opiskelijat olivat kohdanneet tietämättömyydestä johtuvaa epätasa-arvoista kohtelua. Tämä ei kuitenkaan ollut muuttanut opiskelijoiden suhtautumista yleisesti harjoitteluun tai ohjaukseen. Opiskelijoista tasa-arvoinen kohtelu

on tärkeää, ja heidän kokemustensa mukaan sekä ohjaajat että potilaat olivat kohdelleet heitä tasa-arvoisina ja tasavertaisina ihmisinä ja työntekijöinä. Erilainen kulttuuritausta oli herättänyt ajoittain keskustelua tai kiinnostusta, mutta opiskelijoiden kokemukset näistä tilanteista olivat lähinnä positiivisia. Yleensä potilaat olivat kiinnostuneita heidän kulttuuritaustastaan, ja suhtautuivat hyväksyvästi ja kannustavasti heihin. Myös ohjaajien puolelta opiskelijat kokivat lähinnä hyväksyntää. Kulttuurista johtuvia eroja tai erilaisia toimintatapoja pyrittiin kunnioittamaan. Omien kulttuuristen käytäntöjen ja toimintatapojen ylläpitämistä tai toteuttamista saatettiin myös tukea.

”I have to somehow to ask you and be with you all the time but I.. I will not push her to love me or to, but just in this period to respect me and I will respect her as well and that’s it..”

“and she told me that you know that we have this Finnish people we have this ennakkoluulo and you have like many stamps.. I and I asked her what you mean by this and she told me.. you are foreigners.. you are little bit dark and you are Muslims and many things and.. what? what is going on..”

“if they act toward me differently I always put it because of the language.. communication barrier so.. I can’t tell if it’s because I am a foreigner.. I can’t tell..”

5.1.3 Opiskelija oppijana

5.1.3.1 Teoriatiedon yhdistäminen käytännön hoitotyöhön

Opiskelijat pitivät tärkeänä koulussa opitun teoriatiedon yhdistämistä käytännön hoitotyöhön, ja he arvostivat harjoittelussa saamiaan oppimiskokemuksia suuresti. Opiskelijat kokivat oppivansa koulussa hyvää teoriatietoa ja pitivät oppimismenetelmiään ja teoriatiedon sisäistämistaitojaan hyvinä. Kuitenkin myös käytännön harjoittelussa saadut kokemukset olivat opiskelijoista hyvin tärkeitä. Omien taitojen kehittyminen ja itseluottamuksen kasvaminen olivat merkittäviä harjoittelun hyötyjä. Opiskelijoille oli syntynyt ajoittain ristiriitatilanteita teoriassa opitun ja käytännön kokemusten välille, koska koulussa opetuskielenä oli englanti. Hoitotyön sanaston ja terminologian sisäistäminen koettiin ajoittain hankalaksi. Tämän lisäksi ristiriitatilanteet koulussa opittujen, hyväksi ajateltujen tapojen ja käytäntöjen sekä käytännön harjoittelussa opittujen menetelmien välillä olivat aiheuttaneet ajoittain

hämmennystä tai epätietoisuutta. Käytännön harjoitteluun ja ohjaukseen suhtauduttiin yleensä kunnioittavasti ja ymmärtävästi, mutta opiskelijat halusivat myös noudattaa teoriassa oppimiaan tapoja ja käytäntöjä. Opiskelijat pyrkivät myös suorittamaan jatkuvaa oman osaamisensa arviointia. Opiskelijat totesivat arvioivansa ajoittain ohjaajien ja muiden työyhteisössä työskentelevien ammattilaisten osaamista ja toimintatapoja ja vertaavansa niitä itse teoriassa oppimaansa. Vaikka opiskelijat olivat ajoittain kokeneet ristiriitaa ohjaajan toimintatapojen ja omien toimintatapojensa välillä, olivat he pyrkineet kunnioittamaan ja ymmärtämään myös erilaisia tapoja ja tottumuksia tehdä työtä.

”you learn in school in English and then you go and it’s in Finnish so it’s different.. so then when you are in a hospital you don’t have time to think about everything in English.. and it’s quite difficult to connect those things..”

“I had nothing to do with this medical field before.. and I came to the hospital I had full bag of theory very good theory but there in hospital the situation changed completely because it wasn’t only about me because of the patients as well..”

5.1.3.2 Harjoittelun aikaiset haasteet ja vaikeat oppimistilanteet

Opiskelijoiden kokemukset käytännön harjoitteluista olivat pääsääntöisesti positiivisia, mutta kaikki opiskelijat olivat harjoitteluissa kokeneet myös erilaisia haasteellisia ja vaikeita tilanteita. Vastuunottaminen potilaista oli koettu raskaaksi, varsinkin jos opiskelijat olivat kokeneet, etteivät heidän tietonsa tai taitonsa olleet riittävät. Opiskelijat ymmärsivät, että heidän tulisi oppia ottamaan vastuuta omasta työskentelystään jo opiskeluaikana, koska tämä auttaa heitä kehittymään ja kasvamaan tulevaa työnkuvaansa varten. Opiskelijat myös ymmärsivät, etteivät he yleensä ole yksin vastuussa potilaista, vaan harjoitteluissa päävastuu on lähiohjaajalla. Kuitenkin heillä oli tarve toimia omatoimisesti, ja omatoimisuuteen kannustamista pidettiin hyvänä myös lähiohjaajan puolelta. Omatoiminen työskentely ja selviytymiskokemukset lisäsivät yleensä positiivisten kokemusten määrää. Jos opiskelijat olivat kohdanneet vaikeita tai haasteellisia tilanteita harjoitteluissa ja potilaskontakteissa ja selviytyneet niistä omatoimisesti, heidän oma ammatillinen itseluottamuksensa oli lisääntynyt ja vahvistunut. Opiskelijoilla oli ollut myös joitakin ikäviä oppimiskokemuksia tai tapahtumia. Nämä

olivat liittyneet lähinnä potilaiden hoitoon ja hoitolinjoihin. Nämä kokemukset vaikuttivat harjoittelusta saatavien kokemusten mielekkyyteen.

Kuolevan potilaan hoito ja potilaskuolemat olivat vielä melko harvinaisia kokemuksia tutkimukseen osallistuneille opiskelijoille. Potilaiden tilan heikkenemiseen ja potilaskuolemiin suhtauduttiin hämmentyneesti ja varauksellisesti. Yhden opiskelijan kohdalle sattunut potilaskuolema oli saanut hänet kyseenalaistamaan omat voimavaransa jatkaa sairaanhoitajaopintoja ja toimia jatkossa sairaanhoitajana. Kuitenkin opiskelija oli onnistunut käsittelemään tämän ikävän kokemuksen ja jatkamaan ammatillista kehittymistään. Opiskelijat suhtautuivat mahdollisiin äkillisiin elvytystilanteisiin tai potilaan tilan huononemiseen jossain määrin pelonsekaisin tuntein. Myös niissä tapauksissa, joissa potilaan hoitolinjasta oli tehty päätös, ettei aktiivihoidoja jatketa tai tarvittaessa potilasta ei elvytetä, opiskelijoilla oli ristiriitaisia tunteita tai vaikeuksia käsitellä asiaa. Kuitenkin kaikki opiskelijat kokivat myös hankalien ja vaikeiden oppimiskokemusten kohtaamisen olevan tärkeää ja välttämätöntä oman ammatillisen kasvunsa ja kehittymisensä vuoksi.

”I felt really bad.. I had my doubts.. I was always thinking if I really want to be a nurse now.. if it’s my place to be still in nursing you know I mean in this health care... but then I recovered and I’m back again.. I don’t know how my second experience will be, if I will feel the same, if I will be just like normal..”

5.1.3.3 Arviointi- ja palautetilanteet ohjaussuhteessa

Opiskelijat kokivat rakentavan palautteen hyvin merkittäväksi ammatilliselle kehittymiselleen. He toivoivat saavansa rehellistä ja suoraa palautetta lähiohjaajiltaan. Yleisesti opiskelijoiden kokemukset palautteen saamisesta olivat hyviä, vaikka välillä opiskelijoista oli tuntunut, etteivät ohjaajat olleet antaneet täysin rehellistä palautetta. Ohjaaja ei aina ollut rehellisesti kertonut ajatuksiaan tai tunteuksiaan. Opiskelijat olivat myös kokeneet, että ohjaajien oli hankalampi antaa negatiivista palautetta, jos harjoittelusta vastaava opettaja oli ollut paikalla arviointitilanteissa. Opiskelijat toivoisivat, ettei ohjaaja antaisi ainoastaan hyvää ja positiivista vaan myös monipuolista ja rehellistä palautetta. Myös negatiivisen palautteen saaminen arviointitilanteissa ja myös työn ohessa koettiin

rakentavaksi. Jatkuva, työn ohessa tapahtuva arviointi koettiin tärkeäksi ja välttämättömäksi, ja palautteenantoa toivottiin säännöllisesti, mahdollisimman pian oppimistilanteiden jälkeen. Opiskelijoista oli myös tärkeää, että kaikki työyhteisön jäsenet voisivat tarvittaessa antaa palautetta heille ja arvioida heidän työskentelyään, eivät ainoastaan heille nimetyt lähiohjaajat. Tämän lisäksi opiskelijat arvostivat potilaiden suoraan palautetta ja pitivät sitä tärkeänä ja hyvänä. Oman työskentelynsä arvioinnin lisäksi opiskelijat painottivat molemminpuolisen arvioinnin ja palautteenannon tärkeyttä. Opiskelijoista oli tärkeää, että he voivat myös tarvittaessa arvioida lähiohjaajansa toimintaa, työskentelyä ja ohjaustaitoja. Opiskelijoiden kokemuksissa tämä molemminpuolinen arviointi oli yleensä ollut helppoa ja toimivaa. Opiskelijat olivat kokeneet, että ohjaajat olivat suhtautuneet heidän antamaan palautteeseen asiallisesti ja myönteisesti.

“they always tend to say nice things.. I always say that you have to tell me like positive and negative feedback so I learn from my negative feedback.. so .. but they try to be like.. to the supervisor and teacher.. oh she’s been so nice and I don’t have anything bad to say..”

“once I heard the ward manager tell that now the teacher will come and you as supervisor have to tell that everything went very well.. and I was there and I heard everything..”

5.1.3.4 Opiskelijoiden jatkosuunnitelmat ja ammatillinen kehitys

Opiskelijoista oli tärkeää saada vaihtelevaa kokemusta erilaisista käytännön harjoittelupaikoista ja tutustua monenlaisiin hoitotapoihin ja hoitokulttuureihin. Kokemusten moninaisuus koettiin hyödylliseksi ajatellen tulevaisuutta, työllistymistä ja henkilökohtaisia kiinnostuksia. Nykyisin jo hyvin alkuvaiheessa opintojaan opiskelijat kohtaavat työllistymishaasteet ja paineet löytää itselleen sopiva työpaikka. Kaikki tutkimukseen osallistuneet opiskelijat olivat työskennelleet hoitoalalla jo opintojen aikana ja saaneet lisäkokemusta käytännön hoitotyöstä. Opiskelijat kokivat positiivisten oppimiskokemusten ansiosta luottavansa enemmän omiin kykyihinsä ja taitoihinsa. Harjoitteluista saadut negatiiviset kokemukset saattoivat aiheuttaa paineita ja stressiä opiskelijoille heidän miettiessään tulevaisuuttaan. Opiskelijat huomasivat usein myös miettivänsä, kuinka tulevat selviytymään jatkossa valmistuttuaan sairaanhoitajiksi ja työskennellessään Suomessa. Opiskelijat uskoivat, että suorittaessaan käytännön harjoitteluja opintojensa aikana heidän puutteellinen suomen

kielen taitonsa ei ollut niin häiritsevä tekijä kuin mitä se tulisi olemaan heidän valmistuttuaan. Opiskelijoista heidän tulisi kyetä olemaan vastuussa omasta työstään ja selviytymisestään valmistuttuaan ja työskennellessään valmiina sairaanhoitajina. Opiskelijat olivat sitä mieltä, että valmistumisensa jälkeen heidän tulisi pärjätä itsenäisesti. Toiveena olisi, ettei heidän tarvitsisi tukeutua muihin työyhteisön jäseniin liikaa. Opiskelijat uskoivat kuitenkin selviytyvänsä tulevista haasteista ja löytävänsä sopivan työpaikan itselleen valmistuttuaan.

”I really re-considered my position here.. do I really want to continue.. do I have enough stamina to do it.. what is lacking is it the Finnish problem or something else as well and.. these kind of questions..”

“I was really happy there because I could sleep and it was so human the times you could go to work but now that I’ve been again in the hospital I realize that I need something a bit more challenging..”

5.2 Ohjaajien kokemuksia ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjauksesta

Ohjaajien kokemuksista analysoitu aineisto on jaettu kahteen yläkategoriaan, jotka ovat ohjaus kokemuksena ja monikulttuurisuuden merkitys ohjaustilanteissa ja ohjaussuhteissa (LIITE 4). Alakategorioiksi muodostuivat aineiston analyysivaiheessa lähiohjaajana toimiminen, ohjaajan suhde ulkomaalaiseen opiskelijaan, opiskelija oppijana ohjaajan näkökulmasta, ohjaukseen vaikuttavat muut henkilöt sekä arviointi- ja palautetilanteet ohjaussuhteessa. Monikulttuurisuuden merkitys ohjaustilanteissa ja ohjaussuhteissa käsittää kielelliset haasteet ja kulttuurieroista syntyvät haasteet.

5.2.1 Ohjaus kokemuksena: lähiohjaajana toimiminen

Ohjaajista oli tärkeää, että heiltä on yleensä kysytty heidän omaa suostumustaan ja halukkuuttaan ryhtyä ulkomaalaisten opiskelijoiden harjoittelun ohjaajiksi. Yleensä opiskelijaohjauksen toivottaisiin perustuvan vapaaehtoisuuteen. Ohjaajat kuitenkin myönsivät opiskelijoiden ohjauksen olevan hoitajien velvollisuus ja kuuluvan heidän työnkuvaansa varsinkin opetussairaaloissa. Tämä ohjausvelvollisuus

oli kaikkien tutkimukseen osallistuneiden hoitajien mielestä ymmärrettävää ja hyväksyttävää. Kuitenkin hoitajien välillä uskotaan olevan suuria eroja siinä, kuinka mielellään he ryhtyvät ohjaajiksi.

”multakin on kysytty et voisiksää olla tän ohjaaja.”

”ketkä on töissä mut jos yleensä... jos joutuu käyttään englantia tai muuta ni niitä on vähän katottu niitä ohjaajia.”

Yleisesti tutkimukseen osallistuneiden hoitajien suhtautuminen opiskelijoiden ohjaamiseen oli positiivinen, ja he pitivät ohjausta mielekkäänä kokemuksena. Positiivisia kokemuksia syntyi, kun ohjaajat olivat huomanneet onnistuvansa opiskelijoiden ohjauksessa. Ohjaajat myönsivät saavansa ohjauksesta myös omaa työtään rikastuttavia positiivisia kokemuksia ja elämyksiä. Haastatellut sairaanhoitajat totesivat ohjaajana toimimisen olevan kuitenkin ajoittain myös omaa työtä kuormittavaa, varsinkin kiireisinä aikoina. Ulkomaalaisen opiskelijan ohjaus voi olla vielä vaativampaa ja työläämpää kuin suomalaisen opiskelijan ohjaus. Se saattaa aiheuttaa henkilökohtaista stressiä ja paineita ohjaajalle, sillä ohjaus täytyy usein toteuttaa kaksikielisesti. Opiskelijoiden harjoittelun ohjauksesta saattaa tulla ohjaajalle huonompi kokemus, jos ohjaaja kokee joutuvansa panostamaan ohjaukseen liikaa oman työnsä ohessa.

”kyllä se nyt tietyllä tavalla vie aikaa ja kuuluhan sen viedä aikaa kun on toinen siinä ohjattavana mut se vaihtelee kauheesti sitten niinku riippuu opiskelijasta ja riippuu osaston tilanteesta ja omasta motivaatiostaki...”

”kyllähän sitä tietysti ny yrittää hirveesti tsemppaa sitten kun toinen siinä on että ite jaksaa...”

Opiskelijaohjaukseen suhtaudutaan yleensä hyvin vakavasti ja vastuuntuntoisesti. Ohjaajat ymmärtävät, että ohjaukseen panostaminen on tärkeää. Opiskelijaohjaus on aina vaativaa, mutta erityisesti ulkomaalaisten opiskelijoiden harjoittelujen ohjaaminen koettiin haasteelliseksi ja ajoittain vaikeaksi. Opiskelijaohjauksen ollessa mukavaa siihen panostetaan enemmän ja ohjaussuhteesta pyritään tekemään mielekkäämpi. Ohjaaja kokee olevansa vastuussa opiskelijan oppimisesta ja mielekkäiden oppimiskokemusten saamisesta. Lisäksi ohjaajille oli tärkeää molemminpuolinen vastuullisuus, eli se että myös opiskelija ottaa vastuuta harjoittelun sujuvuudesta ja riittävien

oppimiskokemusten saamisesta. Ohjaajat kuitenkin tiedostivat päävastuun ohjaussuhteesta ja opiskelijan oppimisesta olevan heillä itsellään.

Oma motivoituminen hoitotyöhön ja opiskelijaohjaukseen koettiin merkittäväksi positiivisten kokemusten saamiselle. Jos ohjaajana toimiva hoitaja ei itse ole motivoitunut opiskelijoiden ohjaamiseen, kokemukset ovat yleensä negatiivisia. Ohjaus mahdollistaa myös omaa ammatillista kehitystä ja tarjoaa mahdollisuuden omien tietojen päivitykselle. Opiskelijaohjaajana toimiessa hoitajilla on mahdollisuus parantaa myös omaa ammatillista tietämystään työskennellessään eräänlaisessa tasapainoisessa yhteistyösuhteessa opiskelijan kanssa.

”musta se oli kauheen niinku hauskaa se oli.. koin sen et se oli kyllä mukavaa..”

”no siinä on ainakin se et mitä ite saa niiltä kun ohjaa niin saa paljon... onhan se tosi antosaa..”

Ohjaajat toivat esiin kiinnostuksensa ja tarpeensa mahdolliseen täydennyskouluttautumiseen, johon heillä ei ole ollut ainakaan tähän mennessä mahdollisuutta. Varsinkin ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjauksessa ohjaajat pitäisivät hyödyllisenä, että heillä olisi mahdollisuus saada lisätietoa opiskelijoiden koulutusohjelmasta ja yleisistä tavoitteista. Toiveena olisi saada tarvittaessa myös kielikoulutusta. Hoitajista suurin osa oli ohjaajina toimiessaan puhunut sekä suomea että englantia opiskelijoiden kanssa. He kuitenkin ymmärsivät, että lisä- tai täydennyskoulutuksen tarjoaminen saattaisi olla vaikeaa ja haasteellista työnantajalle.

”ei siitä haittaakaan olis ollu ku sitte aattelee viime vuotta ni puolessa vuodessa oliko mulla kolme tai neljä opiskelijaa ja ite justiin silleen vakkarina alottanu ni oli se vähän..”

”ja ne on kuitenkin koulussaki tottunu siihen et niille puhutaan englantia ni sitte justiin se huoli siitä et ymmärtääkö se kun mä yritän suomeks sille jotain selvittää..”

Ohjaajat myönsivät kokeneensa jonkinlaista syyllisyydentuntoa siitä, että olivat ajoittain suhtautuneet ennakkoluuloisesti ulkomaalaisiin opiskelijoihin. Ennakkoluulot olivat lähinnä kohdistuneet opiskelijoiden kielitaidon tai kädentaitojen riittävyyteen. Varsinaisia syrjintäkokemuksia kukaan ohjaajista ei ollut kokenut tai todistanut. Ohjaajat olivat kaikki sitä mieltä, ettei heidän työyhteisössään esiintynyt syrjintää muiden työntekijöiden puolelta. Yleisesti hoitajat suhtautuivat myönteisesti

suomalaisen hoitokulttuurin kansainvälistymiseen ja halusivat ottaa monikulttuurisuuden tarjoamat haasteet ja mahdollisuudet vastaan mahdollisimman myönteisesti ja avoimin mielin.

5.2.2 Ohjaajan suhde ulkomaalaiseen opiskelijaan

Ohjaajat pitivät tärkeänä, että heidän suhteensa ulkomaalaiseen opiskelijaan pysyisi riittävän tasa-arvoisena ja luottamuksellisena. Vaikka ohjaajalla on yleensä ohjaussuhteessa auktoriteettiasema, ohjaajat toivoisivat, että opiskelijat uskaltaisivat tuoda esiin myös omia näkemyksiään ja ajatuksiaan hoitotyöstä ja ohjaussuhteesta. Molemminpuolista kunnioitusta pidettiin tärkeänä. Ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjauksessa myös toisen kulttuuristen tapojen ja mahdollisesti erilaisten toimintatapojen kunnioittaminen ja hyväksyminen korostuu. Ohjaajat toivoivat kykenevänsä ohjaamaan opiskelijoita mahdollisimman ennakkoluulottomasti. He toivoivat myös, että opiskelijat suhtautuisivat ohjaukseen ja käytännön harjoitteluun ilman ennakkoluuloja. Harjoittelun tavoitteena on, että opiskelijat voisivat työskennellä jossain määrin oma-aloitteisesti, kuitenkin ohjaajan valvonnan alla. Opiskelijan oma-aloitteisuus nähtiin lähinnä motivoituneisuuden merkiksi. Jos ohjaajat kokivat, ettei opiskelija ollut riittävän motivoitunut, saattoivat ohjaajat ajatella opiskelijan olevan passiivinen oppijana. Ohjaajat toivoivat, että suhde opiskelijaan olisi riittävän tuttavallinen ja avoin. Näin molempien olisi helpompi lähestyä toisiaan mahdollisissa ongelmatilanteissa tai haastavammissa oppimistilanteissa. Ohjaajat kokivat myös tietynlaisen itsekriittisyyden tai itsekritiikin olevan tärkeää: sekä heidän ohjatessaan opiskelijoita että opiskelijoiden arvioidessa omaa työskentelyään tai ohjaajien ohjaustaitoja ja -tapoja.

”se ei ollut niin haasteellinen kuin se toinen opiskelija kun se niinku tiesi.. mikä meni perille ja mikä ei.. ja sillä oli enemmän oma-aloitteisuutta ja semmosta.. se pysty tarttumaan paremmin asioihin kiinni..”

”on mielenkiintoista ainakin mun mielestä mitä siitä kulttuurista saa ja se ehkä kun ne kertoo niitä omia kokemuksiaan ja niitten omasta sairaanhoidosta niin onhan se, onhan se tosi antoisaa..”

Ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaukseen liittyvät tunteet olivat pääasiallisesti positiivisia, mutta ajoittain ohjaajat olivat kokeneet myös negatiivisia tunteita. Ohjaajilla oli ollut voimattomuuden tunteita, jos he olivat tunteneet tai huomanneet, ettei yhteistyö opiskelijan kanssa ollut sujunut

luontevasti. Ohjaajat olivat myös olleet ajoittain turhautuneita, jos opiskelija ei tuntunut osoittavan kiinnostusta tai halukkuutta uusien oppimiskokemusten saamiseen. Osalla ohjaajista oli ollut ohjattavien kanssa tilanteita, joissa luottamus opiskelijaan oli kärsinyt. Tämä oli saanut heidät tuntemaan epävarmuutta omista kyvyistään ja taidoistaan ohjaajina. Epävarmuus oli saattanut johtua omasta kokemuksen puutteesta tai siitä, ettei ohjaaja voinut olla varma, oliko opiskelija ymmärtänyt tai sisäistänyt ohjaajan viestit.

”sil oli semmonen perustavaa laatua oleva niinku ongelma et se opiskelija ei niinku.. se ei ollu sitä hoitamista niinku ymmärtäny, et se oli niinku se ajatteli et se hoitaja on niinku lääkärin apulainen..”

”niin et se et ottaa käskyä sitte toiselta, tai naiselta.. vähän tuli semmonen ehkä.. tai ei voida myöntää ettei osata..”

”kyllä se oli ite sitä mieltä että hän on oppinu ja kyllä.. en mä sitä.. kyllä varmaan oppikin sillä jaksolla mut se olis voinu oppia vielä vähän enemmän..”

5.2.3 Opiskelija oppijana ohjaajan näkökulmasta

Ohjaajien mielestä opiskelijan omalla motivaatiolla ja asenteella on suuri merkitys ohjaussuhteen mielekkyydelle. Jos opiskelija on motivoitunut hoitotyöhön ja käytännön harjoittelujaksoon ja osoittaa kiinnostusta oppimista kohtaan, ohjaajan on helpompaa ja mielekkäämpää toimia ohjaajana. Yleisesti opiskelijan omalla asennoitumisella käytännön harjoitteluun koettiin olevan merkitystä. Vaikka opiskelija ei olisi kovin motivoituneen oloinen, voi hänen asenteensa käytännön harjoittelua ja hoitamista tai hoitotyötä kohtaan olla silti kunnioittava ja jossain määrin positiivinen. Tämä helpottaa ohjaajan työskentelyä ja omaa motivoitumista. Ohjaajat pitivät tärkeänä, että opiskelijalla olisi mahdollisuus myös kyseenalaistaa harjoittelupaikan toimintatapoja ja käytäntöjä. Ohjaussuhde kärsi, jos opiskelija oli passiivinen eikä osoittanut mielenkiintoa oppimista tai harjoitteluympäristöä kohtaan. Opiskelijan välinpitämättömyyttä asennetta pidettiin ohjausta kuormittavana ja heikentävänä tekijänä. Opiskelijan osoittaessa välinpitämättömyyttä ja kiinnostuksen puutetta harjoittelua kohtaan ohjaaja saattoi kokea oman roolinsa epävarmaksi. Ohjaajan henkilökohtainen kiinnostus ja motivaatio ohjaukseen saattoi tällöin heikentyä.

”niin se sitten varmaan et se oli väsyny eikä se jaksanu niinku keskittyä siihen opiskeluun.. ei se sitten niinku varmaan jaksanu panostaa siihen..”

”se on se motivaatio et minkä takia sinne kouluun on hakenut.. sekin varmaan paljon sanelee sitten siitä motivaatiosta..”

Ohjaajat pitivät tärkeänä, että harjoittelussa opiskelija tiedostaa vastuunsa ja osaa ottaa riittävästi vastuuta tekemisistään. Ohjaajat myönsivät päävastuun opiskelijasta olevan heillä, mutta opiskelijoilta odotetaan ja edellytetään hoitotyön sisäistämistä ja vastuunottokykyä jo melko alkuvaiheessa opintoja. Ohjaajat toivat esiin huolensa siitä, että ajoittain opiskelijoilla vaikuttaisi olevan vääristynyt kuva omasta osaamisestaan ja hoitotyön käytännön taitojen hallitsemisesta. Opiskelijat saattavat työskennellä liian itsenäisesti kysymättä neuvoa tai tukea ohjaajalta, ja näin voi syntyä vaaratilanteita tai väärinymmärryksiä. Ohjaajat myös olivat kokeneet opiskelijoiden usein suhtautuvan hoitamiseen ja käytännön harjoittelujaksoihin melko tehtäväkeskeisesti. Kokonaisvaltaista hoitotyön mallia ei aina osata toteuttaa riittävästi. Ohjaajien mielestä varsinkin alkuvaiheen opiskelijat ovat usein kiinnostuneempia hankkimaan oppimiskokemuksia erilaisista käsin suoritettavista toimenpiteistä. Keskittyminen kokonaisvaltaisempaan hoitamiseen saattaa tällöin jäädä vähemmälle. Ohjaajista oli ajoittain vaikeaa ja haasteellista saada opiskelijat ymmärtämään kokonaisvaltaisen hoitotyön tärkeys ja merkitys. Ohjaajat myös kokivat, että sairaanhoitajaopiskelijat haluaisivat mielellään keskittyä vain vaativampiin työtehtäviin eivätkä aina ymmärrä myös perushoidon kuuluvan työnkuvaansa.

”siihen täytyy asennoitua ja parempi että he kysyy et sitten ainakin tulee asiat selvemmäks kun että jos jättää kysymättä..”

”just juteltiin tossa tän nurselinjan opettajanki kanssa.. tota se monesti sitten nää varsinkin nää tokan vuoden opiskelijat jostain syystä, ni ne istuu siel kansliassa ja ne niinku hakee.. ne odottaa sitä oppimistilannetta.. ja ne sanoo et okei ei me tulla jakaen ruokaa tai ei me että ei ne niinku.. me ollaan tehty se jo kerran et ei me tehä enää toista kertaa.. et se niinku se kokonaisuus jotenki häviää...”

Ohjaajien mielestä ulkomaalaiset opiskelijat saattavat joissain tilanteissa olla hyvin motivoituneita ja tunnollisia panostaessaan myös perushoittoon ja potilaan kokonaisvaltaiseen hoitoon. Kuitenkin ulkomaalaisilla opiskelijoilla saattaa olla jonkinlaista ymmärtämättömyyttä hoitotyön realiteeteista, vaikka ohjaaja koettaisi mielestään ohjata parhaiden taitojensa ja kykyjensä mukaan. Ohjaajista ulkomaalaisissa opiskelijoissa vaikuttaisi myös olevan sukupuolesta johtuvia eroja. Ohjaajien mielestä ulkomaalaiset miesopiskelijat eivät aina vaikuta olevan kovin motivoituneita hoitotyöhön tai eivät tunnu ymmärtävän hoitotyön pääsisältöjä. Suomalaisten miesopiskelijoiden kohdalla ohjaajat kokivat tilanteen päinvastaiseksi. Ohjaajat ajattelivat sukupuolierojen olevan jossain määrin kulttuurisidonnaisia.

”tuntuu siltä että nää naiset jotka on ollu niillä on jotenki se.. et ne ottaa enemmän sitä vastuuta ja jotenkin.. selkeempää et niihin on voinu.. onko tää vaan tämmöstä mielikuvaa.. niihin on voinu luottaa ja ne on ollu enemmän niinku kiinnostuneita siitä mitä ne tekee et näitten miesten kanssa on ollu nyt ongelmii.. ”

5.2.4 Ohjaukseen vaikuttavat muut henkilöt

Ohjaajat pitivät yhteistyösuhdetta opiskelijan harjoittelusta vastaavan opettajan kanssa hyvin tärkeänä. Opettajan rooli ja merkitys koettiin erityisen korostuneeksi ulkomaalaisten opiskelijoiden harjoittelussa. Varsinkin jos opiskelijalla oli ongelmia harjoittelussa tai jos ohjaaja koki ohjaussuhteen kovin haasteelliseksi, pidettiin opettajan tukea ja ymmärrystä tärkeänä harjoittelun ja hyvän ohjaussuhteen onnistumisessa. Ohjaajista oli myös tärkeää ja mielekästä saada lisätietoa ulkomaalaisten opiskelijoiden koulutusohjelmasta, sen sisällöistä ja tavoitteista. Ohjaajien mielestä koulujen ja vastuopettajien tulisi tarjota harjoittelujen sisällöistä ja tavoitteista enemmän tietoa, jonka pohjalta opiskelijoiden ohjausta olisi helpompi toteuttaa, suunnitella ja kehittää. Ohjaajista olisi tärkeää, että myös ulkomaalaisten opiskelijoiden olisi mahdollisimman helppoa ja luontevaa yhdistää oppimansa teorian tieto käytännön hoitotyöhön. Ohjaajat kokivat olevansa linkkinä teorian tiedon ja käytännön hoitotyön välillä, joten he kokivat myös oman ammatillisen tietämyksensä lisäämisen ja kehittämisen tärkeäksi.

”joo kyllä me puhuttiinki sen opettajan kanssa siitä.. ja hänhän antoi myös yhteystietonsa johon voi ottaa yhteyttä jos jotain tulee”

”mä ymmärsin ettei se opettaja nyt ollu sillai huolissaan kuitenkaan.. et jos sieltä opettajanki puolelta se huoli olis tullu mutta niin..”

Ohjaajat korostivat työyhteisöltä ja kollegoilta saamansa tuen merkitystä ja tärkeyttä. Yhteistyössä toimimista kaikkien kanssa pidettiin tärkeänä. Yleensä opiskelijalla on harjoittelussa kaksi nimettyä lähiohjaajaa. Ohjaajat pitivät tärkeänä, että kaikki työyhteisön jäsenet suhtautuisivat positiivisesti ja kannustavasti opiskelijaohjaukseen ja tarvittaessa myös muut hoitajat voisivat osallistua ohjaukseen. Ulkomaalaisen opiskelijan ohjaukseen liittyvien mahdollisten ongelmien käsittelyssä ohjaajat toivoivat saavansa luottamuksellista keskustelua aikaiseksi muiden hoitajien kanssa. Mahdollisissa ristiriita- tai ongelmatilanteissa kollegojen tukea ja apua pidettiin erityisen tärkeänä. Ohjaajat kokivat opiskelijaohjauksen olevan rasittavampaa ja kuormittavampaa, jos muu työyhteisö jättäytyy tarkoituksella ohjauksen ulkopuolelle. Jos ohjaaja oli tuntenut olevansa yksin vastuussa opiskelijan pärjäämisestä ja harjoittelun arvioinnista, oli tämä lisännyt oman työn kuormittavuutta ja häirinnyt omaa työssä jaksamista. Nimetyn opiskelijavastaavan toimimista osastolla pidettiin tärkeänä ja hyödyllisenä, ja häneltä toivottaisiin tukea ja apua ohjaukseen. Joissain tapauksissa myös vinkit ja neuvot opiskelijoiden ohjaukseen ja ohjaajana toimimiseen koettaisiin hyödyllisinä.

”meillä nyt osastollaki on tällä hetkellä nämä vanhat ja nuoret hoitajat.. niinku vanhoilla hoitajilla on sitä semmosta tietynlaista tietotaitoa mitä nyt ei ihan nuoremmilla hoitajilla oo mutta eihän vanhemmat hoitajat niinku never ever ne ohjaa ketään ainakaan englanniks ni se on sitten kuitenkin semmonen homma mistä he jää paitsi..”

”sitä kuuli niinku puhuttavan, muut hoitajat puhu että hitto ku toi selittää tuolle noita asioita ku että.. menee hoitotyöstä.. tää on pois siitä potilaan hoitotyöstä..”

”mä luulen et ensimmäiseks kollegoilta tulee, niinku turvaudutaan.. niinku kysellään et mitä mieltä muut on..”

Ohjaajat painottivat potilasturvallisuuden varmistamisen ja potilaiden kunnioittamisen tärkeyttä myös opiskelijoiden harjoittelujen aikana. Ohjaajat kokivat potilaiden tai asiakkaiden olevan

harjoittelupaikoissa eräänlaisia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa opiskelijoiden tulisi kyetä työskentelemään joustavasti ja luottamusta herättävästi. Ohjaajien oletuksen mukaan potilaiden kanssa työskentely on usein haasteellisempaa ulkomaalaisille opiskelijoille. Ohjaajat toivoisivat myös että potilaat suhtautuisivat luottavaisesti ja kunnioittavasti opiskelijoihin ja hoitajiin ohjaustilanteissa. Varsinkin ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjauksessa tämän ajateltiin olevan korostuneen tärkeää.

”onhan potilaat usein.. nehän on hirveen kiinnostuneita ja nehän heti alkaa kyseleen et mistäs sä oot ja miks sä tälle tälle tulle ja tällösiä et mun mielestä ei siinä niinku potilaitten kans mitään..”

”musta potilaat on hirveen niinku sillai kannustavia opiskelijoita kohtaan.. nehän niinku sillai tietävät että niinku ei oikeesti oo töissä ni mun mielestä ne sallii niinku enemmän siltä opiskelijalta..”

5.2.5 Arviointi- ja palautetilanteet ohjaussuhteessa

Ohjaajat pitivät palautteen antamista ja opiskelijoiden jatkuvaa arviointia erittäin tärkeänä toimivassa ohjaussuhteessa, ja palautteen tulisi heidän mielestään olla myös molemminpuolista. Varsinkin ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaamisessa ohjaajat kokivat jatkuvan palautteenannon tärkeäksi. Omasta toiminnasta saatavan palautteen ansiosta opiskelijalla on ohjaajien mielestä mahdollisuus tarvittaessa parantaa oppimistaan ja panostaa enemmän omaan kehittymiseensä. Ohjaajat toivoisivat, että opiskelija olisi jo ennen harjoittelun alkua asettanut selkeät tavoitteet harjoittelujaksolle. Näistä tavoitteista tulisi keskustella heti alkuvaiheessa oman nimetyn ohjaajan kanssa. Säännölliset arviointi- ja palautekeskustelut koettiin tärkeiksi opiskelijan tuloksellisen harjoittelun kannalta. Ohjaajat painottivat molemminpuolisen palautteenannon ja arvioinnin tärkeyttä. He halusivat panostaa ohjaukseensa ja kehittyä opiskelijoiden ohjaajina. Ohjaajista olisi tärkeää saada opiskelijoilta rakentavaa palautetta ohjauskyvyistään ja -taidoistaan. Ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjauksesta ei hoitajilla ole vielä paljon kokemusta, joten palaute näistä ohjaussuhteista koettiin tärkeäksi. Harjoittelujen arvioinnin pääsyy ei siis saisi olla ainoastaan opiskelijoiden kehittyminen ja selviytyminen. Myös ohjaajien ohjaustaitojen arviointiin ja kehittymiseen tulisi panostaa. Tärkeätä olisi

myös, että sekä opiskelijoilla että ohjaajilla olisi harjoittelujaksoa varten selkeät tavoitteet. Niiden toteutumiseen voitaisiin panostaa yhdessä.

”ois voinu olla jotain muuta tavoitteita kun osata ja hallita kaikki kun että.. mehän moneen kertaan taidettiin sanoo sille että laita semmosia niinku konkreettisia pikkutavoitteita..”

”on se väliarviointi tärkeä varsinkin.. että sitten jos on jotain niin sit siinä sanoo.. se on mun mielestä kurjinta et jos sit loppuarvioinnissa tulee puun takaa jotain.. et tää nyt meni näin huonosti..”

”sitten tietysti pitää alusta asti palautetta antaa koko ajan että missä mennään ja jatkuvasti.”

5.3 Monikulttuurisuuden merkitys ohjaustilanteissa ja ohjaussuhteissa

5.3.1 Kielelliset haasteet

Kielitaidon sujuvuutta pidettiin yhtenä merkityksellisimmistä tekijöistä ulkomaalaisten opiskelijoiden käytännön harjoittelussa. Ohjaajien kokemusten mukaan ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen kielen taidot ovat usein melko vaatimattomat, ja heidän selviytymisensä käytännön harjoittelussa ainoastaan suomen kielellä on yleensä kovin haastavaa ja puutteellista. Ohjaajalta vaaditaan edes jonkin verran englannin kielen taitoa, mikä koettiin ajoittain ongelmalliseksi. Tutkimukseen osallistuneet hoitajat uskoivat itse osaavansa riittävästi englannin kieltä. Olettamuksena kuitenkin oli, etteivät kaikki työyhteisön jäsenet voi osallistua ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaukseen, koska kaikkien hoitajien kielitaito ei ole riittävän hyvä. Vaikka ohjaaja yleisesti saattaa luottaa omaan englannin kielen taitoonsa, voi hänellä silti olla epävarmuuden tunteita pärjäämisestään, mikä vaikuttaa ohjauksen mielekkyyteen ja haasteellisuuteen. Ohjaajat olivat kokeneet turhautumista yleensä tilanteissa, joissa he eivät voineet olla varmoja, ymmärsikö ulkomaalainen opiskelija ohjausta ja ohjaajan viestejä. Ohjaajat kokivat ajoittain syntyneen epäselvyyttä, jos opiskelija ei puutteellisen kielitaidon vuoksi ollut kyennyt sisäistämään jotain ohjaajan kertomaa asiaa. Ohjaajat olivat usein kokeneet, että heidän piti panostaa kaksikielisiin kommunikointitilanteisiin erittäin paljon. Tämä oli kuormittanut heidän omaa jaksamistaan työssä ja ohjaussuhteessa. Kiireisissä tilanteissa ohjaajat olivat saattaneet tuntea huonoa omaatuntoa, jos eivät olleet ehtineet panostaa mielestään riittävästi ulkomaalaisen opiskelijan

ohjaukseen, esimerkiksi selittämällä erilaisia ohjeita tai kääntämällä potilaita koskevia tietoja englanniksi. Opiskelijoiden oppimiskokemusten uskottiin tällöin jääneen puutteellisiksi tai vajavaisiksi. Ohjaajat kokivat tämän johtuvan lähinnä omista puutteellisista kieli- tai ohjaustaidoistaan tai riittämättömyydestään toimia ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaajina.

”siinä oli heti että tarvii tota englanniksi.. niin siinä oli tietysti semmonen että itteäki vähän jännitti.. semmonen huoli et osaako sitä ohjata sitte niin hyvin ku tarvis..”

”jos siis olis hyvin osannu puhua sille englantia niin se olis menny paljon paremmin se harjottelu ja se olis saanu siitä enemmän..”

”eiköhän niitä kohdella niinku ihan samalla lailla ku suomalaisiakin mut siinä on sit just se kielikysymys.. hää mä en voi ohjata tota että täytyy puhua englantia.. et se on ehkä se kynnyskysymys ennemmin..”

Ohjaajilla oli jossain määrin ristiriitaisia tunteita ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaajiksi päätyvien hoitajien valinnasta. Yleensä ne hoitajat, joilla on riittävät englannin kielen taidot, toimivat ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaajina. Ohjaajat kokivat ajoittain epätasa-arvoisena, että yleensä nuorempia hoitajia kuormitetaan useammin näillä haasteellisemmilla ohjaussuhteilla. Ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjausta pidettiin haastavampana kuin suomalaisten opiskelijoiden ohjausta. Ohjaajat arvelivat ohjaajien valintojen perustuvan siihen, että vanhempien hoitajien kielitaidon oletetaan olevan huonompi kuin nuoremmilla hoitajilla. Vanhemmat hoitajat olivat myös saattaneet ilmaista haluttomuutensa ja taitojen puutteen ryhtyä ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaajiksi. Ohjaajat halusivat korostaa yhteistyön ja tuen saamisen merkitystä myös kieliongelmista johtuvissa tilanteissa.

”varmaan vanhemmille hoitajille se on enemmän semmoinen.. paine.. riippuu tietysti aina mikä se lähtökohta on ja kuinka hyvä sun kielitaitos on.. et jos sä oot hirveen epävarma siitä sun kielitaidostas ni tottakai se jännittää ja on enemmän sitä painetta..”

5.3.2 Kulttuurieroista syntyvät haasteet

Ohjaajat pitivät kansainvälistymistä ja monikulttuurisuuden lisääntymistä hoitoalalla ja hoitotyöpaikoissa positiivisena asiana. Ohjaajat suhtautuivat ulkomaalaisten opiskelijoiden käytännön harjoitteluihin hoitoyhteisöissä myönteisesti. Kuitenkin monikulttuuristumisen ja kansainvälistymisen myötä suomalaisen sairaanhoitoon on tullut uusia tapoja ja käytäntöjä, jotka ovat luoneet haasteita myös suomalaiselle hoitohenkilöstölle. Ohjaajat kokivat, että heidän on pitänyt opetella jossain määrin kriittisempi ja kyseenalaistavampi suhtautuminen myös omia työskentelytapojaan ja yleisesti omaa ajattelutapaansa kohtaan. Erilaisuuden hyväksymistä ja suvaitsevan ilmapiirin ylläpitämistä myös harjoittelupaikoissa pidettiin tärkeänä. Suvaitsevaisuus koettiin tärkeäksi ulkomaalaisten opiskelijoiden harjoitteluissa, jotta opiskelijat saisivat mielekkäitä oppimiskokemuksia. Molemminpuolinen kunnioitus koetaan tärkeäksi toimivassa opiskelija-ohjaajasuhteessa. Ohjaajat totesivat ulkomaalaisissa opiskelijoissa olleen eroja kansallisuudesta riippuen. Ohjaajilla oli kokemuksia tilanteista, joissa he olivat joutuneet kyseenalaistamaan opiskelijan toiminnan tarkoituksenmukaisuuden. Kuitenkin ohjaajat kokivat kulttuurierot ohjaussuhteissa pääsääntöisesti positiivisiksi haasteiksi. Ristiriitatilanteissa ohjaajat yleensä uskoivat kykenevänsä juttelemaan opiskelijan kanssa luontevasti ja avoimesti ja säilyttämään molemminpuolisen kunnioituksen. Ohjaajat uskoivat suhtautuvansa hyväksyvästi opiskelijoiden erilaisiin, kulttuurista johtuviin tapoihin ja tottumuksiin. Tämä koettiin tärkeäksi toimivan ohjaussuhteen ylläpitämisessä. Kuitenkin osa ohjaajista piti tärkeänä, että suoritettaessa Suomessa harjoittelua kunnioitetaan ja toteutetaan suomalaisia tapoja ja tottumuksia. Ohjaajat saattoivat suhtautua kriittisesti opiskelijoiden työskentelytapoihin, jos ne erosivat merkittävästi totutuista tavoista. Pääsääntöisesti ohjaajat kuitenkin pyrkivät kunnioittamaan myös opiskelijoiden tapoja tehdä hoitotyötä ja kannustivat heitä myös omien tapojen säilyttämiseen. Monikulttuurisuutta pidettiin enemmän voimavarana ja positiivisena lisänä kuin ohjausta heikentävänä tekijänä.

”mietittiin sitä et onks se joku kulttuuriero tai justinsa koska ei ne tiedot ja taidot sitten ehkä ollu kuitenkaan sillä tasolla mikä sitten vois kuvitella että niinkun tavalliselta linjalta kun tulee suomenkielinen opiskelija...”

”mää sitten taas oon ehkä vähän sitä mieltä että sitten kun ollaan täällä Suomessa, niin pitäis yrittää tehdä asiat sillai kun Suomessa tehdään että tietysti tottakai he saa niinku mieltä ja mää en tietysti.. kuinka radikaali juttu se sit on..”

6. POHDINTA

6.1 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuskysymykset liittyvät yleensä tutkijaan, aineiston laatuun, aineiston analyysiin ja tulosten esittämiseen (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001). Eskola ja Suoranta (1998) toteavat laadullisen tutkimuksen lähtökohdan olevan tutkijan avoin subjektiviteetti, koska tutkija itse on yleensä tutkimuksessa keskeisin tutkimusväline. Kuitenkin luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Tutkija joutuu jatkuvasti pohtimaan tekemiään ratkaisuja ja ottamaan kantaa sekä tutkimuksen luotettavuuteen että analyysin kattavuuteen. Niemisen (1997) mukaan tutkimuksessa tuotettu tulkinta on aina tutkijan persoonallinen näkemys, jossa ovat mukana hänen omat tunteensa ja intuiotensa. Aineiston tulkinta ei siten voi olla toistettavissa tai siirrettävissä toiseen kontekstiin. Jo aineistonkeruuvaiheeseen liittyy paljon tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Ensinnäkin, kuten Nieminen (1997) painottaa, tutkijan tulisi pyrkiä objektiivisuuteen tehdessään yhteistyötä tutkittavien kanssa, olipa yhteistyö ja aineistonkeruun suorittaminen sitten tutkittavien havainnointia tai heidän haastattelemisesta. Aineistonkeruuseen liittyviä validiteettiongelmia syntyy, jos tutkimusaineisto ei ole edustava tai itse aineistonkeruuvaiheessa on ollut puutteita. Joskus tutkimusaineisto ei anna vastausta itse tutkimuskysymyksiin. Kuten Latvala ja Vanhanen-Nuutinen (2001) toteavat, tutkimusaineiston tulisi kuvata mahdollisimman luotettavasti tutkittavaa ilmiötä. Erittäin tärkeätä olisi löytää ja osoittaa yhteys aineiston ja tutkimustulosten välillä. Tätä tutkimusta tehdessä tutkija itse suoritti aineistonkeruun ja aineiston analysoinnin, mikä parantaa tulosten luotettavuutta. Tutkija pyrki olemaan haastattelutilanteissa tasavertainen jäsen ja toimimaan objektiivisesti eräänlaisena ulkopuolisena, keskustelija ohjaavana henkilönä. Tutkijan ja tutkittavien välit säilyivät luottamuksellisina. Tutkija piti haastattelujen edetessä mielessään aiemmin asettamansa tutkimuskysymykset ja ennen haastatteluja luomansa haastattelurungot ja teemat. Keskustelut etenivät niiden mukaisesti.

Määrällisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa painottuu validiteetin ja reliabiliteetin syvällisempi pohtiminen. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan näitä ei kuitenkaan voi soveltaa laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin, ainakaan näin perinteisesti ymmärrettyinä. Myös Perttula (1995) toteaa, ettei ihmistieteellisessä tutkimustavassa ole mielekästä ensisijaisesti omaksua

reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä tai soveltaa niitä tutkimuksen luotettavuuden arviointiin. Tutkimuksen luotettavuuden arviointikriteerit hahmottuvat yleensä tutkimusprosessin analyysissa. On kuitenkin pidettävä mielessä, että myös ihmistieteellisen ja laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida ja määritellä eri tavoin. Pötsösen ja Pennasen (1998) mukaan tutkimuksen validiteettiin vaikuttaa lähinnä se, pystyykö tutkija osoittamaan, että juuri hänen käyttämänsä tutkimusasetelmaa ja kohderyhmää tutkimalla voidaan vastata tutkimuksen kysymyksenasetteluun. Heidän mukaansa validiteetti riippuu pitkälti tutkijan ja tutkittavien keskinäisestä luottamuksesta ja tutkimukseen sitoutumisen intensiivisyydestä. Reliabiliteetin Pötsösen ja Pennanen (1998) toteavat laadullisessa tutkimuksessa tarkoittavan aineiston käsittelyn ja analyysin luotettavuutta. Yleensä tärkein ja haastavin vaihe tutkimuksessa on siirtyminen empiirisestä aineistosta analyysin kautta tulkintaan. Nieminen (1997) toteaa reliabiliteettiongelmia syntyvän aineiston analysoinnissa tehdyistä koodausvirheistä, epäyhdenmukaisesta koodauksesta tai virhetulkinnoista. Hän kuitenkin toteaa, että aineistoa tulkitessa ja kehiteltäessä erilaisia yläluokituksia ja alaluokituksia ei aineistoa tulisi pakottaa ennalta määrättyyn kehikkoon. Tutkijan tehtävänä olisi löytää luokitus aineistosta. Tämä lisää tutkimustulosten luotettavuutta.

Myös Hirsjärvi ja Hurme (2001) painottavat, että vaikka totut ja perinteiset validiteetin ja reliabiliteetin muodot hylättäisiin arvioitaessa tutkimuksen luotettavuutta, ei tämä tarkoita sitä, että tutkimusta voitaisiin tehdä miten tahansa. Pyrkimyksenä tulisi olla tutkittavien käsitysten ja heidän maailmansa kuvaileminen mahdollisimman hyvin. Vaikka tutkijan oma tulkinta aina vaikuttaa aineistoon ja tutkimustulosten analyysiin jossain määrin, tulisi tutkijan silti pyrkiä perustelemaan tekemänsä ratkaisut ja menettelyt uskottavasti. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tutkijan tulisi tarkistaa, vastaavatko hänen omat tulkintansa tutkittavien käsityksiä. Tutkijan ennako-oletukset tutkittavasta ilmiöstä tulisi ottaa huomioon aineiston hankinta- ja analysointivaiheessa. Vaikka aineiston analysointi on tutkijan vastuulla, tulisi tutkimustulosten heijastaa mahdollisimman tarkasti tutkittavien ajatusmaailmaa (Hirsjärvi & Hurme 2001). Tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa myös vertaamalla sen tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin ja niissä saatuihin tuloksiin. (Eskola & Suoranta 1998.) Tässä tutkimusprosessissa tutkija pyrki alkuvaiheessa tutustumaan opiskelijoiden käytännön harjoitteluista tehtyihin aikaisempiin tutkimuksiin. Tutkijalla oli jonkinlainen hypoteesi tai ennakoajatuksia tutkimustuloksista, jotka olivat yhdenmukaisia aikaisempien tutkimustulosten kanssa.

Aineiston analysointivaiheessa ja tuloksia tarkasteltaessa käytettiin vertailukohtina aikaisempia tutkimuksia.

Lincolnin ja Cuban (1985) määritelmiä laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista sovelletaan ja käytetään useissa tutkimuksissa. Perttula (1995) on soveltanut kriteereitä omaan tutkimukseensa sopiviksi. Hänen mukaansa tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida totuusarvon, sovellettavuuden, pysyvyyden ja neutraalisuuden pohjilta. Totuusarvossa pohditaan tutkimuksen vastaavuutta alkuperäiseen todellisuuskonstruktioon. Sovellettavuudessa nousee esiin siirrettävyyden mahdollisuus, eli arvioidaan sitä, ovatko saadut tulokset sovellettavissa vastaavaan ilmiöön toisissa olosuhteissa. Pysyvyyden kriteerinä Perttula kuvaa olevan tutkimustilanteen arvioinnin ja käyttövarmuuden. Neutraalisuuden kriteerinä pidetään vahvistettavuutta, eli sitä, pääsisikö eri analyysikeinoilla samanlaisiin tuloksiin. Yhtenä arviointikriteerinä voidaan pitää uskottavuutta, eli verrataan tutkimustulosten vastaavuutta tutkittuun todellisuuteen. Tämän tutkimuksen luotettavuutta voitaisiin tarkastella suorittamalla aineistonkeruu toisissa olosuhteissa, haastattelemalla eri henkilöitä ja vertaamalla saatuja tuloksia tässä tutkimuksessa saatuihin tuloksiin. Tutkija uskoo, että tulokset olisivat yhdenmukaisia myös toisessa tutkimusasetelmassa. Tietysti joitakin erilaisuuksia saattaisi ilmetä, mutta ne eivät heikentäisi tutkimuksen, käytettyjen menetelmien tai analyysin luotettavuutta.

Yleisesti tutkijan olisi tärkeä keskittyä arvioimaan kriittisesti tuloksiaan, menetelmiään ja rooliaan tutkija sekä tutkimustuloksia raportoitaessa, että toisaalta koko tutkimusprosessin ajan. Tutkija on vastuussa tulosten oikeellisuudesta ja luotettavuudesta. (Lincoln & Cuba 1985; Perttula 1995; Koskinen 2003.)

6.2 Tutkimuksen eettiset kysymykset

Laadullista tutkimusta tehdessään tutkijan tulee kiinnittää erityistä huomiota tutkimuseettisiin kysymyksiin. Ne nousevat esiin varsinkin niissä tieteissä, joissa tutkitaan inhimillistä toimintaa, kuten hoitotieteessä. Tutkimuseettiset kysymykset voidaan jakaa kahteen ryhmään: tiedonhankintaa ja tutkittavien suojaa koskeviin normeihin sekä tutkijan vastuuta tulosten soveltamisesta koskeviin normeihin. Laadullista tutkimusta tehtäessä tutkimusaineisto hankitaan usein haastattelemalla ja havainnoimalla melko pientä kohderyhmää. Asianmukaisten tutkimuslupien saaminen on erittäin

tärkeää. Lisäksi on tärkeää varmistaa, ettei tutkittavia voi tunnistaa tai heitä koskevia tietoja käyttää väärin. (Vehviläinen-Julkunen 1997.) Tutkijan tehtävä on kuvata tutkimus tai tutkimusaihe tutkittaville selkeästi. Heille pitää lisäksi antaa tietoa tutkimusaineiston käytöstä. Tämä on tärkeää, jotta tutkittavat voivat itse päättää, haluavatko osallistua tutkimukseen. Osallistujien täytyy olla tietoisia tutkimusaineiston kohtalosta. (Kuula 2006.) Tutkittaville on hyvä tähdentää ennen aineiston keruuta, miten aineistoa käsitellään ja analysoidaan. Tutkittavat voivat tehdä vapaaehtoisen päätöksen tutkimukseen osallistumisesta vasta, kun ovat saaneet riittävästi informaatiota tutkimuksesta. (Kuula 2006.)

Tässä tutkimuksessa tutkittavien kohderyhmiä oli kaksi: ulkomaalaiset opiskelijat ja opiskelijoiden käytännön harjoittelun ohjaajina toimivat sairaanhoitajat. Tutkimusluvut anottiin asianmukaisesti sekä yliopistollisen sairaalan hallintoylihoitajalta että ammattikorkeakoulun vararehtorilta. Tutkimusluvut myönnettiin nopeasti, eikä niiden saamisessa ollut ongelmia. Yleensä tutkimuksissa, joiden kohderyhmänä ovat ihmiset, tärkeimpiä eettisiä periaatteita ovat informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus tutkijan ja tutkittavien välillä, yksityisyyden ja tutkittavien anonymiteetin kunnioittaminen sekä asianmukaisesti tutkimuksesta koituvista seurauksista huolehtiminen. Tutkimukseen osallistumisen tulisi olla täysin vapaaehtoista, ja tutkimuksesta on voitava jättäytyä pois koska vain. Tutkimuksesta ei saisi olla haittaa tutkittaville. Tulosten tulisi olla hyödyllisiä sekä tutkimuksen kohderyhmälle että yleisesti hoitotieteelle. Tutkija ei saa tutkimusaineistoa kerätessään tai analysoidessaan käyttää minkäänlaista vilppiä tai toimia virheellisesti. (Vehviläinen-Julkunen 1997; Hirsjärvi & Hurme 2001; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001; Kuula 2006.)

Tutkimuseettisiä periaatteita kunnioitettiin tätä tutkimusta tehdessä sekä aineistonkeruun että analysoinnin aikana. Tutkija koki, että hänellä oli luottamukselliset välit kaikkien tutkimukseen osallistuneiden kanssa. Kommunikointi oli luontevaa ja vaikutti vapautuneelta. Tutkimukseen osallistuneet henkilöt olivat mukana vapaaehtoisesti, ja he olivat saaneet jonkin verran etukäteistietoa tutkimusaiheesta. Haastattelujen alussa tutkija vielä esitteli tutkimuksensa aiheen, pääkohdat ja haastattelun pääteemat. Vaikka haastattelut tehtiin pienryhmissä, tutkija huomasi tutkittavista, etteivät nämä kokeneet yksityisyyttään tai anonymiteettiään loukattavan. Haastattelut koskivat tutkittavien henkilökohtaisia kokemuksia ja mielipiteitä. Keskusteltavat teemat olivat kuitenkin sen verran yleisiä, ettei kukaan haastateltavista tuntunut varovan omien mielipiteidensä kertomista tai arastelevan muiden

ryhmäläisten tai tutkijan läsnäoloa. Tutkija uskoo, että haastatteluissa läpikäytyt asiat ja tutkittavien tunteukset olivat aitoja ja totuudenmukaisia. Tutkittavien välillä vallitsi myös keskinäinen luottamus ja kunnioitus, eikä haastattelutilanteissa käytyjä keskusteluja ollut tarvetta pitää tarkoituksellisesti salaisina.

Kaikki haastattelut nauhoitettiin, ja haastattelujen alussa tutkija kysyi aina tutkittavilta lupaa nauhoittamiseen. Kenelläkään ei ollut esteitä nauhurin käyttöön. Tutkimuseettisistä syistä tutkittavilta on tärkeää saada suostumus ja hyväksyntä nauhurin käyttöön. (Eskola & Suoranta 2000; Kuula 2006.) Yksi tutkimuseettinen seikka tuli esiin aineiston analysointivaiheessa, aineistosta nousseiden merkittävien lausumien pelkistämässä. Vaikka haastattelut suoritettiin vain englannin kielellä, oli aineiston analysointi ja pelkistäminen tarkoituksenmukaista tehdä suomen kielellä. Tämä helpotti tutkimustulosten luokittelua ja raportointia. Kääntäminen onnistui tutkijan mielestä hyvin, eivätkä tutkittavien mielipiteet tai kommentit muuttaneet merkitystään. Tutkija itse purki aineiston eli aukikirjoitti kaikki haastattelut sanatarkasti ja tämän jälkeen teki tarkan ryhmittelyn ja analysoinnin. Tutkimuseettisesti aineiston voidaan ajatella olevan mahdollisimman luotettava. Tutkimustuloksista on apua sekä ulkomaalaisten opiskelijoiden käytännön harjoittelun suunnittelussa ja kehittämisessä että opiskelijoita ohjaavien sairaanhoitajien roolia mietittäessä.

6.3 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa tutkimustehtävänä oli kuvata ulkomaalaisten opiskelijoiden ja heitä ohjanneiden sairaanhoitajien kokemuksia käytännön harjoittelusta. Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä on kansainvälistymisen myötä lisääntynyt myös Suomessa. Hoitotyön koulutusohjelmissa kansainvälinen Degree Programme in Nursing -linja houkuttelee ulkomaalaisia opiskelijoita Suomeen. Tähän tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista suurin osa oli kuitenkin muuttanut Suomeen muista syistä ja aloittanut sairaanhoitajaopinnot kiinnostuksesta hoitotyöhön. Toivottavaa olisi, että opiskelijat saisivat mielekkäitä kokemuksia harjoitteluista, jotta sopeutuminen suomalaiseen hoitokulttuuriin tapahtuisi jo opintojen aikana. On tärkeää, että opiskelijat voisivat valmistuttuaan työllistyä Suomessa. Suomessa tutkintoon suorittavien ulkomaalaisten opiskelijoiden lisäksi maahamme saapuu vuosittain myös paljon vaihto-opiskelijoita, lähinnä suorittamaan käytännön harjoittelujaksoja suomalaisiin sairaaloihin. Myös heidän mahdollinen työllistymisensä Suomeen tulisi huomioida harjoitteluja suunniteltaessa.

Tutkimukseen osallistuneet ohjaajat pitivät tärkeänä uhkaavan työvoimapulan takia, että myös ulkomaalaiset opiskelijat voisivat työskennellä jatkossa suomalaisissa sairaaloissa. Opiskelijoiden ohjaajina toimivien hoitajien olisi siksi suotavaa saada mielekkäitä ja positiivisia kokemuksia opiskelijaohjauksesta. Nämä kokemukset saattavat heijastua heidän ajatteluunsa ja suhtautumiseensa ulkomaalaisiin opiskelijoihin tulevana kollegoina. Suomalainen yhteiskunta on kansainvälistymässä ja ulkomaalaisten opiskelijoiden osuus suomalaisissa koulutusohjelmissa ja työelämässä tulee jatkossa olemaan yhä merkittävämpi.

Koskisen (2003) mukaan hoitotyön koulutusohjelmissa tulisi kiinnittää yhä enemmän huomiota kansainvälistymiseen ja monikulttuurisuuden lisääntymiseen. Opiskelija- ja opettajavaihto-ohjelmia sekä kansainvälisiä hoitotyön koulutusohjelmia tulisi kehittää. Tämä tarve tuli esiin myös tässä tutkimuksessa. Ohjaajat toivoisivat lisäkoulutusta tai lisätietoa hoitotyön kansainvälistymisen haasteista ja kansainvälisistä koulutusohjelmista. Myös Suomesta lähtee vuosittain yhä enemmän hoitotyön opiskelijoita vaihto-opiskelijoiksi muihin maihin. Tämän lisäksi opettajien kiinnostus hankkia kokemusta muista maista edistää suomalaisen hoitoyhteiskunnan kansainvälistymistä. Suomalaista hoitokulttuuria olisi mahdollista kehittää ja monipuolistaa hyödyntämällä ulkomaalaisten opiskelijoiden erilaista tietotaitoa ja kokemusta. Yleensä vaihto-opiskelijat kuitenkin palaavat kotimaahansa suorittamaan opintonsa loppuun ja työllistyvät jatkossa kotimaassaan. Yhä lisääntyvän hoitajapulan vuoksi olisi tärkeätä panostaa myös vaihto-opiskelijoiden saamien oppimiskokemusten mielekkyyteen, jotta he valmistuttuaan voisivat pitää työllistymistä Suomessa vaihtoehtona. Ulkomaalaisten työnsaantimahdollisuuksiin pitäisi panostaa, ja ulkomaalaisten työpanosta tulisi hyödyntää mahdollisen työvoimapulan uhatessa. (mm. Jaakkola 2000; Janiskaja-Lahti ym. 2002; Vartia ym. 2005.) Työvoimapolitiittisesti ajatellen olisi tärkeää saada ulkomaalaisia opiskelijoita houkutelua suomalaisiin koulutus- ja vaihto-ohjelmiin.

Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena olivat lähinnä Suomessa tutkintoon suorittavien ulkomaalaisten opiskelijoiden harjoitteluihin liittyvät kokemukset. Tutkimukseen osallistuneilla hoitajilla oli kuitenkin kokemusta myös vaihto-opiskelijoiden ohjauksesta. Ohjaajien kokemusten mukaan lyhyissä harjoitteluissa olevat opiskelijat ovat lähinnä tutustumassa suomalaiseen hoitokulttuuriin. Vaihto-opiskelijoiden ohjaukseen ei koettu olevan tarvetta panostaa samalla lailla kuin Suomessa opiskelevien ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaukseen. Vaihto-opiskelijoita pidettiin

lähinnä ulkopuolisina tarkkailijoina. Yleensä vaihto-opiskelijat eivät osaa ollenkaan suomen kieltä, eikä heillä ole palaute- tai arviointitilanteita. Ohjaajat kokevat siis harjoittelun jäävän melko irralliseksi kokemukseksi. Kuitenkin opiskelijat itse voivat saada mielekkäitä oppimiskokemuksia ja kokea oppivansa riittävästi suomalaisesta hoitokulttuurista.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että yleensä sekä opiskelijoiden että ohjaajien kokemukset käytännön harjoittelujaksoilta ovat olleet myönteisiä ja positiivisia. Käytännön harjoitteluja koskevissa tutkimuksissa (mm. Jokitie 1993; Jokela 1995; Gray & Smith 2000) on löydetty pääsääntöisesti positiivisia kokemuksia. Myös tässä tutkimuksessa hypoteesina oli, että kokemukset olisivat pääasiallisesti hyviä ja kannustavia. Ulkomaalaiset opiskelijat suorittavat käytännön harjoittelujaksot yleensä Suomessa, vaikka Degree Programme in Nursing -linjan opiskelijoiden on mahdollista ja myös suotavaa suorittaa yleensä jokin opintoihin kuuluva käytännön harjoittelujakso ulkomailla. Kuitenkin tähän tutkimukseen osallistuneet ulkomaalaiset opiskelijat olivat kaikki suorittaneet tähänastiset harjoittelujaksot Suomessa. Heidän aikomuksenaan oli suorittaa myös kaikki jäljellä olevat jaksot Suomessa. Kuten yksi opiskelija totesi haastattelussa, he ovat jo Suomessa opiskellessaan eräänlaisessa vaihto-ohjelmassa tai vaihto-opiskelijoina, eikä heillä siis ole tarvetta lähteä ulkomaille harjoitteluun. Toisaalta, koska kaikki teoriaopetus toteutetaan kyseisessä koulutusohjelmassa englannin kielellä, voisi opiskelijoille olla mielekästä ja hyödyllistä suorittaa harjoitteluja myös muualla. Opiskelijat kertoivat suorittavansa opintonsa ja harjoittelunsa vain Suomessa lähinnä henkilökohtaisista syistä. Jatkotyöllistymisen kannalta opiskelijat pitivät mielekkäimpänä harjoittelujen suorittamisen Suomessa. Samalla heillä on mahdollisuus parantaa suomen kielen taitoaan ja auttaa sopeutumistaan suomalaiseen hoitokulttuuriin.

Nykypäivänä kansainvälisten hoitotyön koulutusohjelmien tärkeys korostuu työvoimapulan vuoksi. Ulkomaalaisten opiskelijoiden, työntekijöiden ja yleensä maahanmuuttajien työllistymisessä oleellista on yleensä se, missä koulutus ja kokemus on hankittu. Suomessa hankittua koulutusta ja työkokemusta arvostetaan, ne antavat työllistymiselle hyvät lähtökohdat. (Forsander 2002; Joronen 2005; Sutela 2005.) Kuitenkin Jaakkolan (2000) tutkimuksen mukaan työnantajat eivät välttämättä näe esteitä ulkomaalaisen rekrytoimiselle, jos tällä on tarvittava tietotaito ja riittävä suomen kielen taito. Voidaan ehkä kärjistetysti olettaa, että muualla kuin Suomessa opiskelleen vastavalmistuneen sairaanhoitajan kielitaito ei ole riittävä. Myös tietotaito saattaa olla erilainen kuin Suomessa opiskelleen hakijan.

Suomessa opintonsa ja käytännön harjoittelujaksonsa suorittaneilla ulkomaalaisilla hoitotyön ammattilaisilla voisi siis ajatella olevan paremmat mahdollisuudet työllistyä. Myös tähän tutkimukseen osallistuneet opiskelijat ja ohjaajat uskoivat, että Suomessa opintonsa suorittaneilla hoitajilla on paremmat työllisyysnäköymät kuin Suomeen ulkomailta saapuvilla valmiilla sairaanhoitajilla. Kuitenkin kaikki ohjaajat suhtautuivat positiivisesti valmiiden sairaanhoitajien rekrytointiin myös muista maista.

Riittävän suomen kielen osaamisen merkitys korostui myös tässä tutkimuksessa. Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden mielestä oli ymmärrettävää, että heidän tulisi selviytyä käytännön harjoittelujaksoilla suomen kielellä. He uskoivat sen olevan sekä työyhteisöille, ohjaajille että potilaille. Koskisen (2003) tutkimuksessa ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaajat olivat arvostaneet opiskelijoiden osallistumista potilaiden hoitoon, vaikka opiskelijat olivat vaihto-opiskelijoita eivätkä kyenneet kommunikoidaan potilaiden kanssa suomeksi. Tässä tutkimuksessa ohjaajat pitivät tärkeänä, että ulkomaalainen opiskelija osaisi edes sen verran suomen kieltä, että harjoittelu ja ohjaus voitaisiin toteuttaa pääasiallisesti suomeksi. Riittävän kielitaidon merkitys on tullut esiin monissa tutkimuksissa, ja suomen kielen taitoa pidetään yhtenä tärkeimpänä tekijänä ulkomaalaisten selviytymisessä suomalaisessa yhteiskunnassa. (mm. Jaakkola 2000; Janiskaja-Lahti ym. 2002; Joronen 2005; Tarnanen & Suni 2005.) On kuitenkin ymmärrettävää ja hyväksyttävää, ettei ulkomaalainen opiskelija voi omaksua suomen kieltä kovin nopeasti. Tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista vain osa oli saanut suomen kielen opetusta. Suomen kielen opiskeluun oma-aloitteisesti tai vapaa-ajalla opiskelijat eivät kokeneet olevan riittävästi resursseja tai aikaa. Opiskelijoiden teoriaopetus toteutetaan ainoastaan englannin kielellä, minkä koettiin aiheuttavan joitakin ristiriitatilanteita käytännön opetuksen kanssa. Tässä tutkimuksessa sekä ohjaajat että opiskelijat totesivat, että tarvittaessa englannin kieltä on hyvä käyttää kommunikointivälineenä myös käytännön harjoittelujaksoilla. Näin voidaan maksimoida opiskelijan harjoittelussa selviytyminen ja yhteisymmärryksessä toimiminen. Tutkimukseen osallistuneet ohjaajat kokivat englannin kielen taitonsa riittävän ohjauksen toteuttamiseen kaksikielisesti. Kuitenkin ohjaajat uskoivat, että ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaus ei onnistuisi kaikilta hoitajilta juuri puutteellisen kielitaidon vuoksi. Ohjaajat totesivat, että usein vanhemmat hoitajat eivät voi osallistua ohjaukseen koska eivät hallitse englannin kieltä. Tämä saattaa aiheuttaa jonkinlaista eriarvoisuutta hoitajien kesken, kun ohjaus keskittyy lähinnä tietyille hoitajille. Opiskelijat arvostivat sitä, että heitä ohjannut hoitaja hallitsi edes jonkin verran englannin kieltä. Opiskelijat uskoivat, että ohjaajina toimivat hoitajat vähätelivät usein omaa kielitaitoaan. Opiskelijat totesivat

kommunikoinnin olleen yleensä ongelmatonta harjoittelun hieman edettyä, kun ohjaajat olivat tutustuneet opiskelijoihin paremmin.

Opiskelijoiden käytännön harjoittelujaksoilla on tavallista, että heillä on kaksi nimettyä lähiohjaajaa. Kahden ohjaajan yhdessä toimiminen on mielekäästä, koska näin ohjaajat voivat jakaa vastuun opiskelijan ohjauksesta. Heillä on lisäksi mahdollisuus arvioida yhdessä opiskelijan selviytymistä ja kehittymistä. Nimettyjen lähiohjaajien merkityksellisyys ja tärkeys korostuvat useissa tutkimuksissa (mm. Channell 1990; Darling 1996; Gray & Smith 2000; Koskinen 2003; Meretoja ym. 2006). Tutkimukseen osallistuneilla opiskelijoilla oli yleensä ollut kaksi nimettyä lähiohjaajaa, mutta joissakin harjoitteluissa oli ollut vain yksi ohjaaja. Opiskelijat myönsivät työvuorojen suunnittelun ja yleisesti harjoittelun mielekkyyden kannalta oli olleen parempi, että ohjaajia oli ollut kaksi. Jos opiskelijat olivat kokeneet, että yhteistyö oli ollut parempaa tai toimivampaa toisen ohjaajan kanssa, he olivat saattaneet pyrkiä työskentelemään tämän kanssa useammin. Kuitenkin kaikki opiskelijat olivat halunneet työskennellä ennakkoluulottomasti ja kunnioittavasti molempien lähiohjaajien kanssa harjoittelujaksoilla. Ohjaajat olivat yleensä työskennelleet yhteistyössä toisen hoitajan kanssa, vaikka ohjaajilla oli myös kokemuksia opiskelijaohjauksen toteuttamisesta yksin, ilman toisen ohjaajan tukea. Ohjaajat pitivät yhteistyössä tapahtuvaa ohjaussuhdetta mielekkäämpänä sekä ohjaajien että opiskelijoiden kannalta. Meretojan ym. (2006) tutkimustuloksissa ohjaajien yhteistyön merkitys korostui. Sujuvaa yhteistyötä harjoittelusta vastaavan opettajan kanssa pidettiin myös tärkeänä. Samantapaisia kokemuksia oli myös tähän tutkimukseen osallistuneilla ohjaajilla. Vastuunjakaminen Ohjaajat kertoivat ajoittain kokeneensa, etteivät saaneet riittävästi tukea tai ymmärrystä muulta työyhteisöltä. Tämä oli tehnyt opiskelijoiden ohjauksen kuormittavammaksi ja työllistävämmäksi. Koskisen (2003) tutkimukseen osallistuneilla hoitajilla oli ollut samanlaisia negatiivisia kokemuksia ohjauksesta. Avoin keskustelu ja yhteistyössä toimiminen muiden hoitajien kanssa koettiin tärkeäksi opiskelijaohjauksessa. Jokainen ohjaaja tiedosti päävastuun opiskelijan ohjauksesta olevan nimetyllä lähiohjaajalla, mutta mahdollisissa ongelmatilanteissa toisten hoitajien apu ja tuki koettiin tärkeiksi. Ohjaajat painottivat yhteistyössä toimimisen korostuvan varsinkin ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjaussuhteissa.

Ulkomaalaisten opiskelijoiden ohjauksessa korostuvat usein kulttuurista johtuvat erot. Tutkimukseen osallistuneet opiskelijat olivat kaikki asuneet jo jonkin aikaa Suomessa ja sopeutuneet mielestään

melko hyvin suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Opiskelijat pitivät tärkeänä suomalaisten tapojen ja käytäntöjen kunnioittamista harjoittelussa ja hoitoyhteisöissä. Ohjaajista oli myös tärkeää, että työskentely ja harjoittelut Suomessa tapahtuvat tiettyjen normien ja tapojen mukaisesti. Ohjaajat kuitenkin uskoivat kykenevänsä tarvittaessa kunnioittamaan ulkomaalaisten opiskelijoiden mahdollisesti poikkeavia työskentelytapoja. Tarve suomalaisuuden korostamiseen tai suomalaisten tapojen kunnioittamiseen saattaa vähentyä ajan myötä, kun suomalainen yhteiskunta kansainvälistyy ja monikulttuurisuus lisääntyy. Myös potilaina on yhä useammin ulkomaalaisia, joiden erilaisia kulttuurisia tapoja hoitohenkilöstön tulisi kunnioittaa ja arvostaa. On tärkeää, että ohjaajat suhtautuisivat avoimesti ulkomaalaisten opiskelijoiden erilaisiin kulttuuritaustoihin, jotta harjoittelusta ei tulisi pakonomainen tai ahdistava kokemus opiskelijalle. Jos opiskelija kokee, että hänen tarvitsee toimia omien tottumustensa vastaisesti, voi opiskelijan olla mahdotonta saada positiivisia oppimiskokemuksia. Myös Eliason ja Raheim (2000) tuovat tutkimuksessaan esiin kulttuurisen erilaisuuden huomioimisen. Hoitotyössä on kyettävä kunnioittamaan ja hoitamaan myös eri kulttuuritaustaisia henkilöitä ja tekemään yhteistyötä erilaisten ihmisten kanssa. Kulttuurista kompetenssia ei saavuteta hetkessä. Myös hoitajien tulee kyseenalaistaa omat ennakkoluulonsa tai asenteensa. Koskisen (2003) mukaan mitä enemmän hoitajat ja opiskelijat työskentelevät monikulttuurisissa ja monikansallisissa työyhteisöissä, sitä paremmin monikulttuuristuminen toteutuu ja ennakkoluulot vähenevät.

Ohjaajat uskoivat suhtautuvansa suvaitsevaisesti ulkomaalaisiin opiskelijoihin sekä monikulttuurisuuden mukanaan tuomiin haasteisiin ja erilaisiin työskentelytapoihin. Tutkimukseen osallistuneilla opiskelijoilla ei ollut kokemusta hoitotyöstä tai käytännön harjoittelujen suorittamisesta muualla kuin Suomessa. Tämä helpotti heidän sopeutumistaan suomalaiseen hoitokulttuuriin. Ohjaajien kokemukset kulttuurieroista olivat lähinnä positiivisia. Ohjaajat kokivat, että yleensä ulkomaalaiset opiskelijat sopeutuvat hyvin suomalaiseen hoitokulttuuriin ja kunnioittavat suomalaisia työskentelytapoja. Opiskelijoiden suhtautumista potilaisiin pidettiin hyvänä ja arvostavana, ja opiskelijat olivat yleensä sopeutuneet työyhteisöihin hyvin. Joitakin hankaluuksia oli ollut, jos ohjaaja oli kokenut, ettei opiskelija ollut riittävän motivoitunut tai panostanut riittävästi harjoitteluun. Tällaisten ongelmien ohjaajat arvelivat olevan kulttuurisidonnaisia.

Tutkimuksen hypoteesina oli, että ulkomaalaisten opiskelijoiden harjoittelusta saamat kokemukset ovat positiivisia ja että harjoitteluja pidetään miellyttävänä oppimis- ja ohjaustilanteina. Tulokset tukevat tätä ennakko-oletusta. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että opiskelijan riittävä suomen kielen hallitseminen on yksi merkittävimmistä tekijöistä sekä opiskelijoille että ohjaajille. Jos opiskelijan tai ohjaajan kielitaidot ovat puutteelliset, harjoittelun laatu voi kärsiä, ja oppimiskokemukset saattavat jäädä puutteellisiksi. Myös kulttuuritausta vaikuttaa siihen, miten ohjaaja ja työyhteisö suhtautuvat opiskelijaan. Kuitenkin sekä opiskelijat että ohjaajat kokivat yleisen ilmapiirin olevan suvaitseva ja tasa-arvoinen. Arviointi- ja palautetilanteet koettiin tärkeiksi. Sekä opiskelijat että ohjaajat toivoivat molemminpuolisen, rakentavan palautteenannon olevan luontevaa ja toimivaa. Ohjaajat toivoisivat myös saavansa tietoa ulkomaalaisten opiskelijoiden opetussuunnitelman sisällöstä, jotta heidän ohjauksensa olisi tarkoituksenmukaista ja mielekästä sekä ohjaajalle mutta myös opiskelijalle. Yhteistyö harjoittelupaikkojen ja koulun välillä on tärkeää, jotta kaikkien kokemukset harjoittelusta voisi olla mahdollisimman positiivisia ja antoisia.

6.4 Jatkotutkimushaasteet

Tässä tutkimuksessa päämielenkiinto kohdistui ulkomaalaisten hoitotyön opiskelijoiden käytännön harjoittelusta saamiin kokemuksiin. Toisena kohderyhmänä tutkimuksessa olivat sairaanhoitajat, joilla oli kokemusta ulkomaalaisten opiskelijoiden käytännön harjoittelun ohjaajina toimimisesta. Käytännön harjoittelujaksot suoritettiin Suomessa. Tutkimuksen ulkopuolelle jätettiin Suomessa harjoittelujaan suorittavat vaihto-opiskelijat, jotka suorittavat tutkintoa omassa maassaan. Jatkossa voisi olla mielenkiintoista tutkia näiden opiskelijoiden kokemuksia käytännön harjoittelusta. Jatkotutkimuksessa voitaisiin verrata Suomessa opiskelevien ulkomaalaisten opiskelijoiden ja vaihto-opiskelijoiden kokemuksia. Myös ohjaajien kokemusten vertailua voitaisiin suorittaa. Perusoletuksena kuitenkin on, että ohjaajat kokevat Suomessa tutkintoaan suorittavien opiskelijoiden ohjauksen helpommaksi, koska opiskelijat osaavat jonkin verran suomen kieltä, ja ovat sopeutuneet suomalaiseen kulttuuriin. Käytännön harjoittelujaksot ovat tärkeä osa hoitotyön opintoja, joten harjoitteluihin liittyvät tutkimukset ja kehittämishankkeet ovat hyvin tärkeitä. Kansainvälistyminen luo omat paineensa suomalaiseen hoitotyön koulutukseen. Toivottavaa olisi, että ulkomaalaisten opiskelijoiden käytännön harjoittelujen sujuvuuteen panostettaisiin sekä kouluissa että harjoittelupaikoissa.

LÄHTEET:

Aavarinne H. 1993. Ohjauksellisten ja opetuksellisten valmiuksien kehittyminen sairaanhoitajakoulutuksessa: Development of counselling and instruction capacities in nursing education. Väitöskirja. Oulu. University of Oulu.

Achrén P. 1999. ”Se työyhteisö ei ole mun areenani, niin kuin koulu.” Sairaanhoidon opiskelijan käsityksiä hoitotyön oppimisesta eri oppimisympäristöissä. Pro gradu –tutkielma. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Alasuutari P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uud. p. Vastapaino. Tampere.

Alitolppa-Niitamo A. 1994. Kun kulttuurit kohtaavat: matkaopas maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Sairaanhoidtajien koulutussäätiö. Helsinki.

Arola T. 2007. Maahanmuuttajien arviot omasta työllistyvyydestään ja työn merkityksestä. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Asetus 256/1995 ammattikorkeakouluopinnoista. Suomen Säädoskokoelma N:o 256. Helsinki. 1995.

Atkins S. & Williams A. 1995. Registered nurses' experiences of mentoring undergraduate nursing students. *Journal of Advanced Nursing*. 21(5): 1006–15, 1995 May.

Beck C.T. 1993. Nursing students' initial clinical experience: a phenomenological study. *International Journal of Nursing Studies*, 30: 489–497.

Channell J. 1990. The Student – Tutor Relationship. Teoksessa: Kinnell, M. (ed.) *The Learning Experiences of Overseas Students*. Open University Press. Buckingham. 63–81.

Culley L. & Dyson S. (ed.) 2001. *Ethnicity and Nursing Practice*. Basingstoke: Palgrave.

Darling L.A.W. 1996. What Do Nurses Want in Mentor? *The Journal of Nursing Administration*. 26(4). 6–7.

Eliason M.J. & Raheim S. 2000. Experiences and comfort with culturally diverse groups in undergraduate pre-nursing students. *Journal of Nursing Education*. Vol 39 (April 2000). 161–165.

Eskola J. & Suoranta J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.

Eskola J. & Vastamäki J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola J. & Valli R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä. 24–42.

ETENE:n julkaisu II (2004): *Monikulttuurisuus Suomen terveydenhuollossa*. ETENE:n 5. kesäseminaari, Helsinki 17. elokuuta 2004. Helsinki: Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta (ETENE): Sosiaali- ja terveysministeriö, 2004.

Forsander A. 2001. Etnisten ryhmien kohtaaminen. Teoksessa: Forsander A. & Ekholm E & Hautaniemi P. & Ali A. & Alitolppa-Niitamo A. & Kyntäjä E. & Cuong N.Q. (toim.): *Monietnisuus, yhteiskunta ja työ*. Palmenia-kustannus. Helsinki. 31–56.

Forsander A. 2002. *Luottamuksen ehdot: maahanmuuttajat 1990 – luvun suomalaisilla työmarkkinoilla*. Väitöskirja, Turun yliopisto. Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto. Helsinki.

Garam I. 2000. *Kansainvälisyyttä käytännössä*. Suomalaisten vaihto-opiskelijoiden kokemuksia ulkomailla opiskelusta. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus. Helsinki.

Grainger P. & Bolan C. 2006. Perceptions of nursing as a career choice of students in the Baccalaureate nursing program. *Nurse Education Today*. Vol. 26, Issue 1. January 2006. 38–44.

Grant E. & McKenna L. 2003. International clinical placements for undergraduate students. *Journal of Clinical Nursing*. 12(4). 2003, Jul. 529–35.

Gray M.A. & Smith L.N. 2000. The Qualities of an Effective Mentor from the Student Nurse's Perspective: Findings from a Longitudinal Qualitative Study. *Journal of Advanced Nursing*. 32 (6): 1542–1549.

Heinonen N. 2003. Terveysalan koulutuksen työssäoppiminen ja ohjattu harjoittelu. *Suositus sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköille*. Monisteita 2003:22.

Hentinen M. 1989. Kliininen opiskelu hoitamaan oppimisessa. Nykytilanne sairaanhoitajakoulutuksessa. Valtion painatuskeskus, Helsinki. Ammattikasvatushallitus.

Hinkkanen L. 2002. Hoitotyön opettajan ja käytännön ohjaajan yhteistyö käytännön opiskelun ohjauksessa. Pro gradu –työ. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Hintikka M. 2002. Hoitotyön opiskelijoiden pelot ensimmäisessä kliinisessä harjoittelussa. Pro gradu –työ. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Hirsjärvi S. & Hurme H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.

Hirsjärvi S. & Remes P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.

Jaakkola M. 2000. Asenneilmasto Suomessa vuosina 1987–1999. Teoksessa: Liebkind K. (toim.) *Monikulttuurinen Suomi: etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Gaudeamus. Helsinki. 28–55.

Jaakkola T. 2000. Maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt työhönotossa ja työelämässä. Työministeriö. Helsinki.

Janiskaja-Lahti I. & Liebkind K. & Vesala, T. 2002. *Rasismi ja syrjintä Suomessa*. Tammerpaino. Tampere.

Jokela K. 1995. Hoitotyön käytännön harjoittelu. Pro gradu –työ. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Jokitie T. 1993. Sisätautikirurgisiksi sairaanhoitajiksi valmistuvien opiskelijoiden kokemuksia käytännön opiskelustaan. Pro gradu –työ. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Joronen T. 2005. Työ on kahden kauppa – maahanmuuttajien työmarkkina-aseman ongelmia. Teoksessa: Paananen S. (toim.) Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Tilastokeskus. Helsinki. 59–82.

Kilstoff K. & Baker J. 2006. International postgraduate nursing students: implications for studying and working within a different culture. *Contemporary Nurse*. 22(1): 7–16. 2006 Jul.

Kivinen P. 2005. Hoitotyön opiskelijoiden oppimiskokemuksia vaihto-opiskelun aikana. Pro gradu –työ. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Kiviniemi K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Aalto J. & Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS –kustannus. Jyväskylä. 68–84.

Koskinen L. & Jokinen P. 2001. Ryhmähaastattelu aineistonkeruumenetelmänä – haastattelijoiden kokemuksia. *Hoitotiede*. Vol 13, no 6/-01. 301–309.

Koskinen L. 2003. To survive, you have to adjust: study abroad as a process of learning intercultural competence in nursing. Väitöskirja. Kuopion yliopisto. Kuopio.

Koskinen L. & Tossavainen K. 2003. Characteristics of intercultural mentoring – a mentor perspective. *Nurse Education Today*, 23 (4). Copyright: Elsevier Science. 278–285.

Koskinen L. 2005. Kulttuurisen kompetenssin kehittyminen hoitotyön vaihto-opiskeluohjelmassa. *Hoitotiede*. Vol 17(1), no 1/-05. 2-13.

- Kuula A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. Tampere.
- Kvale S. 1996. Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing. Thousand Oaks (Calif.): Sage, cop.
- Kyngäs H. & Vanhanen L. 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede. Vol. 11, no 1/-99. 3–12.
- Laakkonen A. 2004. Hoitohenkilöstön ammatillinen kasvu hoitokulttuurissa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Ladyshewsky R. 1996. East meets West: the influence of language and culture in clinical education. Australian Journal of Physiotherapy. 1996 Dec; 42(4): 287 – 94.
- Laitila A. 2006. Haastattelututkimus korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien sopeutumiskokemuksista Tampereella. Pro gradu –tutkielma. Sosiologian laitos. Tampereen yliopisto.
- Latvala E. & Vanhanen-Nuutinen L. 2001. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: Sisällönanalyysi. Teoksessa: Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.) Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. WSOY. Helsinki. 21– 43.
- Leininger M. 1997. Transcultural Nursing Research to Transform Nursing Education and Practice: 40 years. Image – the Journal of Nursing Scholarship. 29(4): 341–347.
- Leininger M.M. & McFarland M.R. 2002. Transcultural Nursing: assessment and intervention. 3rd Ed. New York: McGraw-Hill, cop.
- Leininger M.M. & McFarland M.R. (ed.) 2006. Culture care diversity and universality: a worldwide nursing theory. 2nd Ed. Sudbury (Mass.): Jones and Bartlett, cop.
- Liebkind K. 1994. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa: Liebkind K. (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Gaudeamus, Helsinki. 21 – 49.

Liebkind K. 1994. Monikulttuurisuuden ehdot. Teoksessa: Liebkind K. (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Gaudeamus, Helsinki. 224–240.

Liebkind K. 2000. Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa: Liebkind K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi: etniset suhteet tutkimuksen valossa. Gaudeamus, Helsinki. 13–27.

Liljeström M. 1999. Parempi peikko ohjauksessa kuin pakkopulla suussa. Teoksessa: Kinnunen M. & Löytty O. (toim.) Iso gee: gradua ei jätetä! Vastapaino. Tampere. 99–107.

Lincoln Y.S. & Guba E.G. 1985. Naturalistic Inquiry. Sage Publications, Inc. California.

Meretoja R. & Häggman-Laitila A. & Lankinen I. & Sillanpää K. & Rekola L. & Eriksson E. 2006. Lähiohjaaja sairaanhoitajaopiskelijoiden ohjatussa harjoittelussa. Tutkiva hoitotyö. Vol. 4 (2), 2006. 10–16.

Munnukka T. 1997. Hoitamaan oppiminen ja opettaminen: Käytännöllinen opetus sairaanhoitajakoulutuksessa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere.

Mölsä K. 2000. Sairaanhoitajaopiskelijan käytännön opiskelun ohjaus ohjaajan näkökulmasta. Pro gradu –työ. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Nieminen H. 1997. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa: Paunonen M. & Vehviläinen-Julkunen K. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. WSOY. Helsinki/Porvoo. 215–221.

Nojonen R. 1997. Kansainvälinen harjoittelu hoitotyön ammattikorkeakouluopiskelijoiden kokemana. Pro gradu –työ. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Nurminen L. 1995. Hoitotyö ja sen oppiminen sairaanhoitajakoulutusta aloittavan opiskelijan kokemana. Pro gradu –työ. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Paananen S. 2005. Maahanmuuttajien integrointi: vaikea ja ristiriitainen hanke. Teoksessa: Paananen S. (toim.) Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Tilastokeskus. Helsinki. 173–180.

Paunonen M. & Vehviläinen-Julkunen K. 1997. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. WSOY. Helsinki/Porvoo.

Pearcey P. A. & Elliott B.E. 2004. Students' impressions of clinical nursing. Nurse Education Today. Vol. 24, Issue 5. July 2004. 382–387.

Perttula J. 1995. Kokemuksen tutkimuksen luotettavuudesta. Kasvatus 26 (1). 39–47.

Pötsönen R. & Pennanen P. 1998. Ryhmähaastattelu ja sen käyttömahdollisuudet terveystutkimuksessa. Teoksessa: Pötsönen R. & Välimaa R. (toim.) Ryhmähaastattelu laadullisen terveystutkimuksen menetelmänä. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä. 1–18.

Ruohotie P. 1995. Ammatillinen kasvu työelämässä. 2. uudistettu painos. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitos. Hämeenlinna.

Saarikorpi I. 1994. Kansainvälistyminen terveydenhuollon koulutuksessa: empiirinen tutkimus Pirkanmaan Terveystieteiden oppilaitoksessa. Pro gradu –tutkielma. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Salo-Lee L. & Malmberg R. & Halinoja R. 1998. Me ja muut: kulttuurienvälinen viestintä. 2. painos. Yle-opetuspalvelut. Helsinki.

Sarajärvi A. 2002. Sairaanhoidon opiskelijoiden hoitotyön näkemyksen muotoutuminen sairaanhoitajakoulutuksen aikana. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Oulu.

Sarajärvi A. & Isola A. 2006. Sairaanhoidon opiskelijoiden hoitotyön toiminta ja siihen yhteydessä olevat tekijät käytännön harjoittelujaksoilla. Hoitotiede. Vol 18, no. 5/-06. 210–219.

Soinne L. 2005. SATU-projekti. Sairaanhoidajia Turkuun maahanmuuttajista. Maahanmuuttajasairaanhoitajien hoitamaan oppimista estävät ja edistävät tekijät. Pro gradu –työ. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Sosiaali- ja Terveysministeriön monisteita. 1998. Käytännön opiskelu hoitoalan ammattiin oppimisessa – kysely sosiaali- ja terveysalan koulutus- ja toimintayksiköille. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ammattihenkilöiden neuvottelukunta. Sosiaali- ja Terveysministeriön monisteita. 12/1998. Helsinki.

Spector R.E. 2000. Cultural Diversity in Health & Illness. Upper Saddle River. (N.J.): Prentice Hall Health, cop.

Sutela H. 2005. Maahanmuuttajat palkkatyössä. Teoksessa: Paananen S. (toim.). Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Tilastokeskus. Helsinki. 83–110.

Taavela R. 1999. Maahanmuuttajien palvelujen laatu Suomen perusterveydenhuollossa. Väitöskirja. Kuopion yliopisto. Kuopio.

Tarnanen M. & Suni M. 2005. Maahanmuuttajien kieliympäristö ja kielitaito. Teoksessa: Paananen S. (toim.) Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Tilastokeskus. Helsinki. 9–21.

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.

Vartia M. & Bergbom B. & Giorgiani T. & Rintala-Rasmus A. & Riala R. & Salminen S. 2007. Monikulttuurisuus työn arjessa. Työterveyslaitos: Työministeriö. Helsinki.

Vartiainen-Ora P. (toim.) 2005. Monikulttuurisuus työelämässä. Työväen sivistysliitto. Helsinki.

Vehviläinen-Julkunen K. 1997. Hoitotieteellisen tutkimuksen etiikka. Teoksessa: Paunonen M. & Vehviläinen-Julkunen K. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. WSOY. Helsinki/Porvoo. 26–34.

Vuorinen R. & Meretoja R. & Eriksson E. 2005. Hoitotyön ohjatun harjoittelun sisältö, edellytykset ja vaikutukset – systemoitu kirjallisuuskatsaus. Hoitotiede. Vol. 17, no 5/-05. 270–281.

Muut lähteet:

Opetushallitus: <http://www.oph.fi/koulutusoppaat>

Opetusministeriö: <http://www.opm.fi>

Pirkanmaan ammattikorkeakoulun internetsivut: <http://www.piramk.fi>

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö: <http://www.stm.fi>

Työministeriö: <http://www.mol.fi>

Ulkoasiainministeriö: <http://formin.finland.fi>

FINLEX ® (Valtion säädöstietopankki):

kotouttamislaki (9.4.1999): <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>

ulkomaalaislaki (1.5.2004): <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040301>

yhdenvertaisuuslaki (20.1.2004): <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>

Tutkimuslupahakemus

Vararehtori Päivi Karttunen
Pirkanmaan ammattikorkeakoulu
Kuntokatu 4
33520 Tampere

Opiskelen Tampereen yliopiston hoitotieteen laitoksella terveystieteiden maisteriksi, hoitotyön opettamisen koulutusohjelmassa. Teen opintoihini liittyvää Pro gradu tutkielmaa "Degree Programme in Nursing" – linjalla opiskelevien ulkomaalaisten opiskelijoiden ja heidän ohjaajien kokemuksista käytännönharjoittelusta. Pro gradun ohjaajina toimivat THT, dosentti Marja-Terttu Tarkka ja THM Anna Liisa Aho.

Tutkimusaineisto kerätään ryhmähaastatteluilla, haastattelemalla ulkomaalaisia opiskelijoita (n=20) ja sairaanhoitajia (n=20), jotka ovat toimineet kansainvälisten opiskelijoiden käytännönharjoittelun ohjaajina harjoittelupaikoissa.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista opiskelijoille. Heidän henkilöllisyytensä ja tarkemmat taustatiedot eivät tule muiden kuin tutkimuksen tekijän ja tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tietoon.

Tutkimusaineisto kerätään lokakuun 2007 aikana. Pro gradu -työ on tarkoitus saada valmiiksi kevään 2008 aikana. Toivon saavani luvan haastatella tutkimukseen osallistuvia opiskelijoita. Tutkimustulosten avulla on mahdollista kehittää kansainvälisten sairaanhoitajaopiskelijoiden käytännönharjoittelua ja ohjausta.

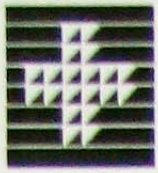
Ystävällisesti

Sanna Laiho

Sanna Laiho

TtM opiskelija, sairaanhoitaja (AMK)
Pirkankatu 14 A 20
33230 Tampere
050 3077764
sanna.laiho@uta.fi

*PAATOS nro 8/2007-08
Uyönnön luvan
Päivi Karttunen
19.10.2007
yhteyshenkilö Lea Yli-
Kivisto*

Opiskelijan/opiskelijoiden nimet Laiho Sanna Henriikka	Osoite Pirkankatu 14 A 20 33230 Tampere	Sähköposti sanna.laiho@uta.fi	Puhelin 050 3077764
Oppilaitos Tampereen yliopisto	Koulutusohjelma/suuntautumisvaihtoehto Hoitotiede/ hoitotyön opettamisen ko		
Opinnäytetyön / tutkimuksen nimi Degree programme in Nursing -linjalla opiskelevien ulkomaalaisten opiskelijoiden sekä heidän käytännönharjoittelun ohjaajien kokemuksia harjoittelujaksoista.			
Mihin vastuualueen/yksikön kehittämishankkeeseen opinnäytetyö / tutkimus liittyy Pro gradu tutkielma			
Opinnäytetyön / tutkimuksen tavoitteet ja lyhyt kuvaus toteutuksesta Tavoitteena on parantaa ulkomaalaisten opiskelijoiden sekä ohjaajien käytännönharjoittelusta saatavia kokemuksia. Tutkimus toteutetaan haastattelemalla sekä opiskelijoita että ohjaajina toimivia hoitajia.			
Opinnäytetyön / tutkimuksen aikataulu Opinnäytetyö valmistuu keväällä 2008.			
Opinnäytetyön tekijällä on opinnäytetyöhönsä tekijänoikeus. Pirkanmaan sairaanhoidopiiri saa opinnäytetyöhön käyttöoikeuden omassa toiminnassaan. Käyttöoikeudesta ei suoriteta palkkiota.			
Kustannuksista vastaa _____ (pvm ja nimi)			
☒ opiskelija / tutkija ☐ PSHP:n vastuuyksikkö, josta sovittu _____ kanssa			
Opinnäytetyön / tutkimuksen raportointi			Raportoinnin ajankohta
☒ Raportti toimitetaan ylihoitajalle ☐ Raportista pidetään osastokokous ☐ Jokin muu tapa, mikä _____			06/2008
Työryhmä			
Oppilaitos	Ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvennys	Puhelin	
Sairaala/ osasto	Ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvennys	Puhelin	
	Osastonhoitajan allekirjoitus ja nimenselvennys	Puhelin	
Pvm ja allekirjoitus (hakijan tai ryhmästä yhden henkilön)			
16.10.2007 <i>Sanna Laiho</i>			

YLIHOITAJAN PÄÄTÖS

Lupa opinnäytetyöhön / tutkimukseen myönnetään

-
- hakemuksen mukaisesti
-
-
- seuraavin edellytyksin

 Hakemus palautetaan korjattavaksi seuraavin muutoksin

 Hakemus hylätään, miksi _____

Pvm ja allekirjoitus

 25.10.07 *Pirkkanen*

LIITE 2.

HAASTATTELUUTEEMAT

Opiskelijat

1. Kuvaile kokemuksiasi käytännön harjoittelun sujuvuudesta
 - positiiviset kokemukset / harjoittelun sujuvuutta edistäviä tekijöitä
 - negatiiviset kokemukset / harjoittelun sujuvuutta estäviä tekijöitä
2. Kuvaile kokemuksiasi harjoittelusta saaduista oppimiskokemuksista ja oppimismahdollisuuksista
3. Kuvaile ohjaajan merkitystä käytännön harjoittelussa

Ohjaajat

1. Kuvaile kokemuksiasi ohjauksen sujuvuudesta
 - positiiviset kokemukset / ohjauksen sujuvuutta edistäviä tekijöitä
 - negatiiviset kokemukset / ohjauksen sujuvuutta estäviä tekijöitä
2. Kuvaile kokemuksiasi opiskelijan oppimismahdollisuuksista

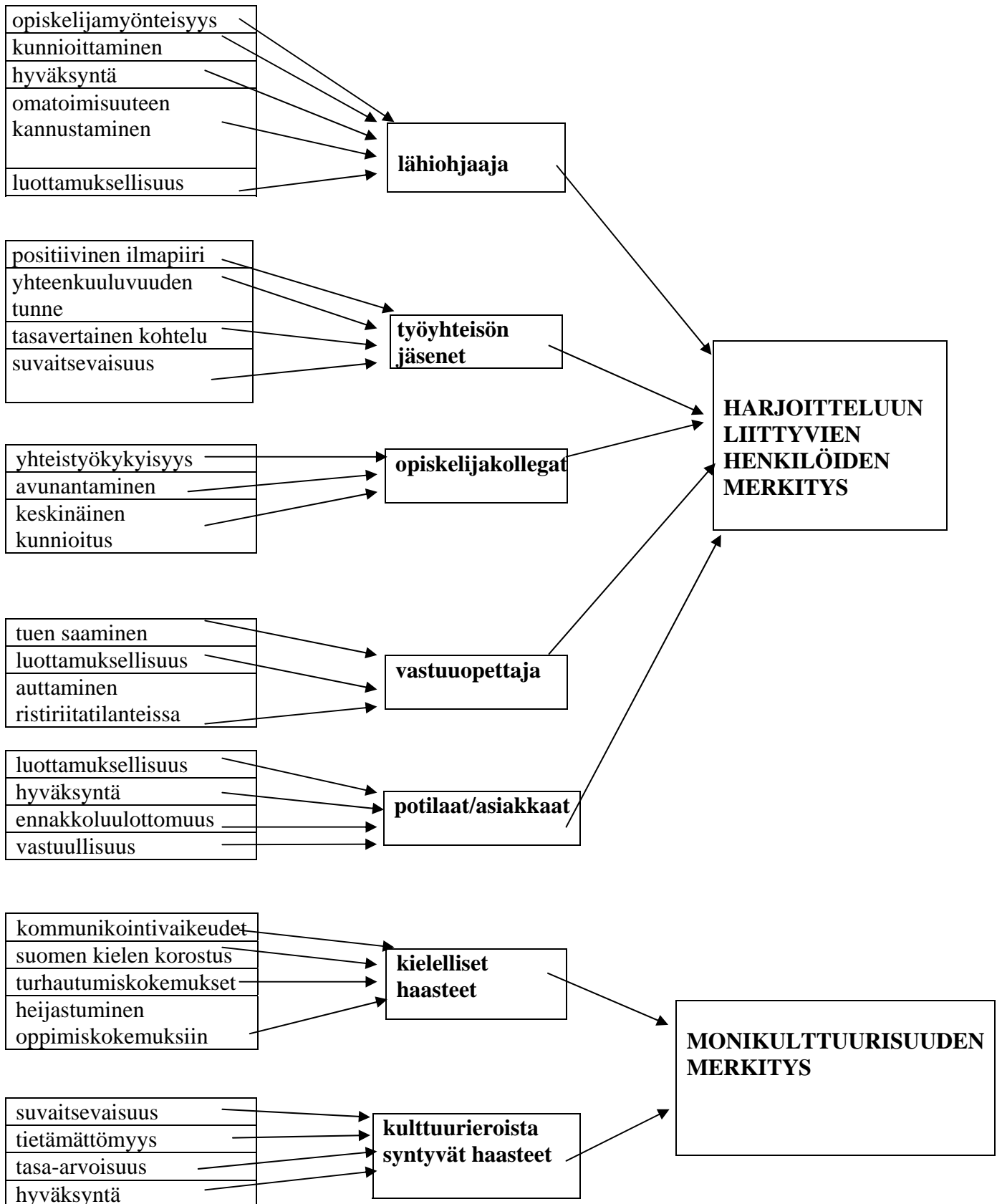
LIITE 3.

OPISKELIJAT: KOKEMUKSIA KÄYTÄNNÖN HARJOITTELUSTA

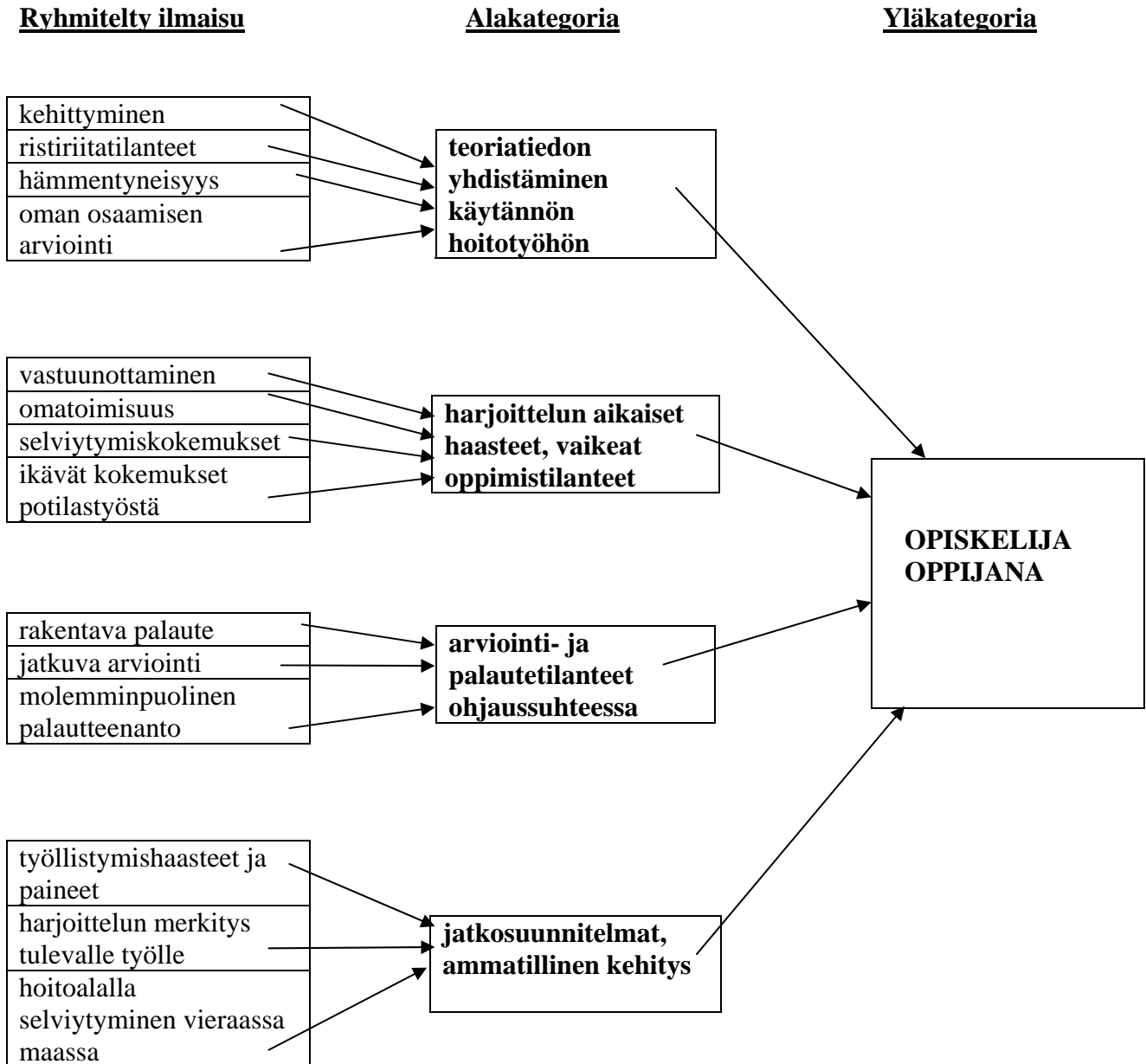
Ryhmitelty ilmaisu

Alakategoria

Yläkategoria

OPISKELIJAT: KOKEMUKSIA KÄYTÄNNÖN HARJOITTELUSTA (2)

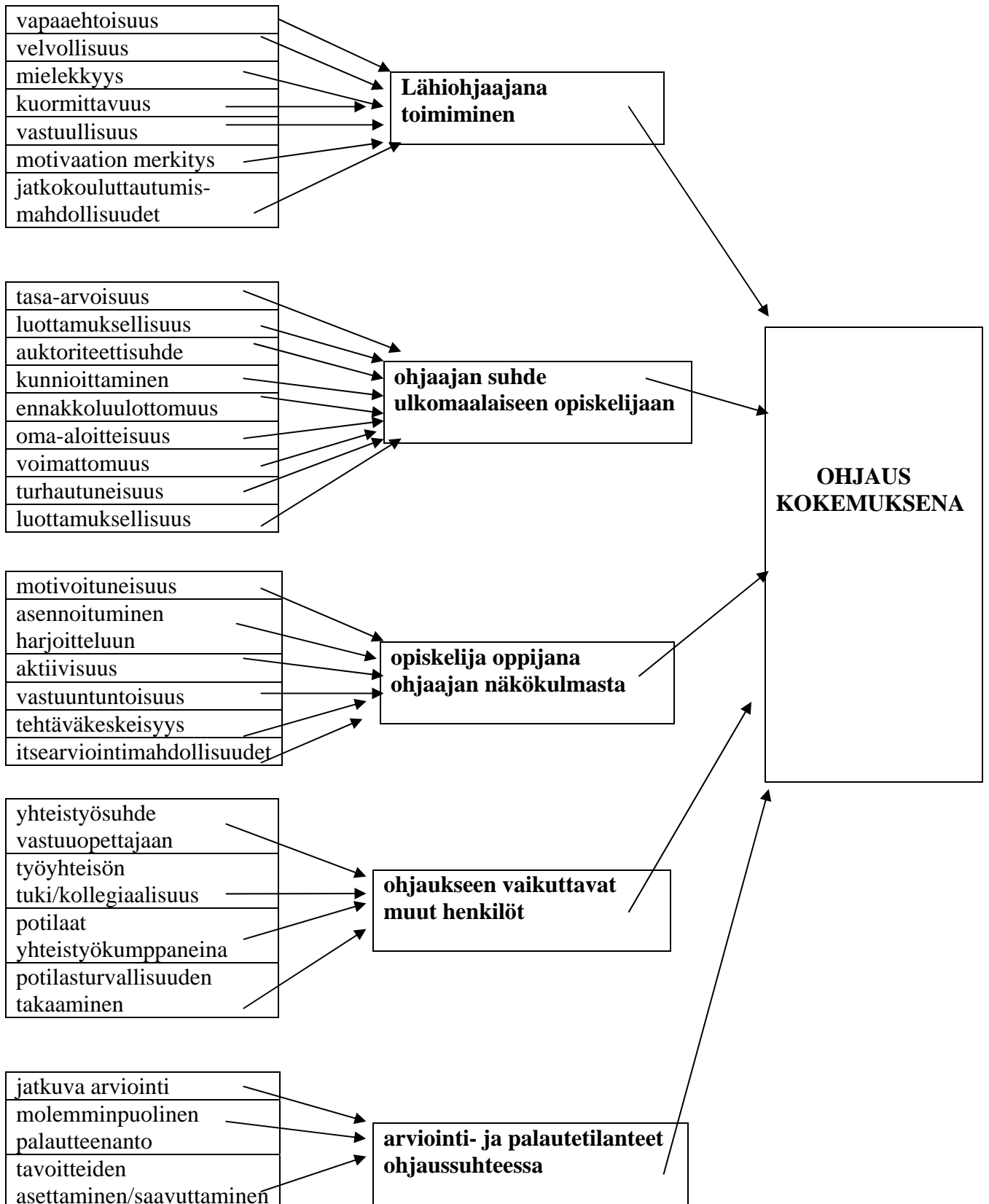
LIITE 4.

OHJAAJAT: KOKEMUKSIA ULKOMAALAISTEN OPISKELIJOIDEN OHJAUKSESTA

Ryhmitelty ilmaisu

Alakategoria

Yläkategoria

**OHJAAJAT: KOKEMUKSIA ULKOMAALAISTEN OPISKELIJOIDEN
OHJAUKSESTA(2)**

Ryhmitelty ilmaisu

Alakategoria

Yläkategoria

